

A N N A L E S

ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE.

Ann. - .

REJANNA

8675.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

K Utrecht. - Rijks-Universiteit

A N N A L E S

ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE,

Ann. MDCCCXV - MDCCCXVI.

IODOCO HERINGA, ELISAE FILIO,
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICO,

GABRIËLE VAN OORDT,
SENATUS GRAPHIARIO.

TRAIECTI AD RHENUM,
APUD OTTON. IOANN. VAN PADDENBURG,
ET I. VAN SCHOONHOVEN,
ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.
M D C C C X V I I.

G U I L I E L M O I.

TOTIUS BELGII REGI,

CAETER. CAETER. CAETER.

PATRIAE PATRI,

ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE

INSTAURATORI

ET AMPLIFICATORI,

S A C R U M.

GUILLEMO I

TOTIUS BELGII REGI

CAESARIS CAESARIS

FRANCORUM REGIS

ACADEMIAE BRUXELLARUM

INSTITUTIONI

ET AMPLIFICATIONI

1832

A N N A L E S

ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE,

Ann. MDCCCXV - MDCCCXVI.

§. I.

*Academia Rheno-Traiectina, ex Decreto GUI- Acade-
LIELMI I, Patriae Patris, solenni ritu ini- miae ini-
tiata est, die vi. Novembr. ann. MDCCCXV, tatio.
IODOCO HERINGA, Elisae Filio, Rectore
Magnifico: cuius initiationis hoc erat Pro-
gramma.*

Q. D. F.

Q. D. F.

IODOCUS HERINGA, E. F.

ACADEMIAE RECTOR,

LECTURIS SALUTEM ET OFFICIA!

QUANDO QUIDEM

ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA,

GUILIELMI I.

REGIS OPTIMI,

MUNIFICENTIA

AMPLIFICATA ET ORNATA,

SUMMA CAERIMONIA EST INITIANDA,

ET A ME, *VERNACULO SERMONE*, EST HABENDA

ORATIO,

IN TEMPLO CATHEDRALI,

DIE VI. NOVEMBRIS A. CIOCCCCXV.

HORA DECIMA,

OMNES BONARUM LITERARUM AMANTES,

UT SOLENNIBUS HIS FREQUENTES INTERSINT,

QUA DECET HUMANITATE,

I N V I T O.

§. II.

§. II.

Huius initiationis quae caerimonia fuerit, optime cognosci poterit ex accurata descriptione Viri doctissimi et amplissimi D. I. VAN EWYCK, Curatorum Graphiarii. Haec igitur descriptio hisce Annalibus inserta est, pag. 3-16. ex qua, qui Academiae Curatores, qui Profesores creati sint caeter., Lectoribus patebit.

Illius historia.

§. III.

Mox post decretam a Rege optimo Academiae nostrae instaurationem et amplificationem, a Professoribus, probantibus Viris Amplissimis, huius Academiae Curatoribus, Lectionum, hoc anno habendarum, hic Ordo in lucem editus, atque Academiae valvis affixus fuit.

Ordo Lectionum.

S E R I E S L E C T I O N U M ,

IN ACADEMIA RHENO - TRAIECTINA,

die IX. m. Novembris Anni MDCCLXXXV,
 usque ad ferias aestivas Anni MDCCLXXXVI.

H A B E N D A R U M.

In FACULTATE THEOLOGICA,

docebunt

Theologiam naturalem G. VAN OORDT, d.
 lunae et iovis, h. XI.

Historiam ecclesiasticam D. HUISMAN, d.
 martis, mercurii, iovis, et veneris, h. III.

Fundamenta interpretationis V. T. I. H. PA-
 REAU, iisdem diebus, h. I.

Fundamenta interpretationis N. T. I. HE-
 RINGA, E. F. iisdem diebus, h. XII.

Loquendi formulas et appellationes Christi
 praecipuas, quibus D. *Paulus* in *Epistola ad*
Hebraeos usus fuit, aut *Epistolam* eius ad Ro-

ma-

manus, interpretabitur H. ROYAARDS, d. mercurii, h. XII.

Iohannis Apostoli epistolas et selecta *Apocalypseos* capita interpretabitur I. HERINGA, E. F. diebus lunae, martis, iovis et veneris, h. VIII.

Theologiam dogmaticam docebit H. ROYAARDS, iisdem diebus, h. IX.

Collocutionibus de *locis theologis* vacabunt I. HERINGA, E. F. d. iovis, horis vespert. a VII. ad IX. et G. VAN OORDT, die mercurii, horis pomeridianis vel vespertinis.

Christianam morum disciplinam docebit G. VAN OORDT, d. lunae, martis, iovis et veneris, h. X.

Praecepta homiletica tradet H. ROYAARDS, d. martis, h. XI.

Exercitationes Oratorias Sacras moderabitur I. HERINGA, E. F. die saturni, h. I.

Officia nuntiorum Evangelii exponet H. ROYAARDS, d. mercurii, horis IX. et X.

Puerorum doctrinae Christianae initiis *erudendorum* exercitationem instituent I. HERINGA, E. F. et G. VAN OORDT, diebus ac horis deinceps indicandis.

Ora-

Orationibus Sacris pronunciandis praeerunt
H. ROYAARDS, d. martis, h. XI. I. HE-
RINGA, E. F. hora commoda, et G. VAN
OORDT, die mercurii, hora XI.

Disputandi exercitationibus praeerunt H.
ROYAARDS, d. veneris, h. I. I. HERIN-
GA, E. F. die mercurii, privatim h. VIII. pu-
blice hora I. et G. VAN OORDT, publi-
ce eadem die ac hora: hi vero alternis hebdo-
madibus.

Denique S. RAVIUS, licet propter aetatem
rude sit donatus, iis tamen non deerit, quos
consilio suo iuvare poterit.

In FACULTATE IURIDICA, docebunt

Institutiones, Westenbergio duce, H.
ARNTZENIUS, quater per dierum hebdoma-
dem, h. XII.

Pandectas, eodem duce, H. ARNTZENIUS,
sexies per dierum hebdomadem, h. X.

Ius naturae, C. W. DE RHOER, diebus lu-
nae, martis, iovis et veneris, h. XI.

Ius gentium et publicum C. W. DE RHOER,
iisdem diebus, h. I.

Ius Belgicum I. R. DE BRUEYS, diebus et horis deinceps indicandis.

In FACULTATE MEDICA, docebunt

Anatomiam B. F. SUERMAN, quater per dierum hebdomadem, h. IV.

Physiologiam I. BLEULAND, quater, h. VIII.

Pathologiam B. F. SUERMAN, ter, h. IX.

Praxin medicam, cum institutione clinica

Pharmaciam, secundum Pharmacopoeam Batavam, vernaculo sermone, N. C. DE FREMERY, bis per dierum hebdomadem, h. III.

Materiem medicam, sive Therapiam

Chirurgiam, cum institutione clinica, B. F. SUERMAN, quater per dierum hebdomadem, h. X.

Artem obstetriciam theoreticam et practicam I. BLEULAND, ter, h. I.

Diaeteticam, Medicinam politicam et forensam N. C. DE FREMERY, bis, h. VIII.

Denique M. VAN GEUNS, quamvis solito docendi et agendi officio academico per aetatem solutus iam fit, partes tamen suas agendi facultate, honorifice integra sibi relicta, lubenter quidem tui perget, quando et quantum valetudo viresque sinent.

In FACULTATE MATHESEOS ET PHILOSOPHIAE NATURALIS, docebunt

Elementa Matheseos I. F. L. SCHRÖDER, d. lunae, martis, iovis et veneris, h. VIII.

Mathesin sublimiorem I. F. L. SCHRÖDER, iisdem d. h. XI.

Hydraulicam et Hydrotechnicam I. F. L. SCHRÖDER, iisdem d. h. IV.

Physicam experimentalem G. MOLL, iisdem d. h. I.

Physicam mathematicam I. F. L. SCHRÖDER, iisdem d. h. IX.

Astronomiae primas notitias G. MOLL, iisd. d. h. IX.

Astronomiam theoreticam et practicam G. MOLL, iisd. d. h. III.

Chemiã generalem et applicatã N. C. DE FREMERY, iisdem d. h. XI.

Botanicã et Physiologiam plantarum I. KOPS, diebus ac horis deinceps indicandis.

Zoologiam, cum Anatome comparata coniunctã, N. C. DE FREMERY, quater per dierum hebdomadem, h. XII.

Mineralogiam N. C. DE FREMERY, bis per dierum hebdomadem, horã auditoribus comoda.

Oeconomiam ruralem I. KOPS, diebus et horis deinceps indicandis.

In FACULTATE PHILOSOPHIAE THEORETICAE ET LITERARUM HUMANIORUM, docebunt

Logicã I. T. ROSSYN, *Emeritus*, d. lunae et iovis, hora I.

Metaphysicã I. T. ROSSYN, *Emeritus*, d. lunae, martis, iovis et veneris, h. X.

Moralia vitae felicitatis praecepta D. HUISMAN, d. lunae et mercurii, h. VIII.

Literas Latinas A. VAN GOUDOEVER, d. lunae, martis, iovis et veneris, h. XI.

Antiquitatem Romanam A. VAN GOUDOE-
VER, d. mercurii et saturni, h. IX.

Literas Graecas Ph. G. VAN HEUSDE, d.
lunae, martis, iovis et veneris, h. X.

Historiam Poëseos Graecae Ph. G. VAN
HEUSDE, d. mercurii et saturni, h. X.

Antiquitatem Graecam Ph. G. VAN HEUS-
DE, d. mercurii et saturni, h. X.

Linguam Hebraeam I. H. PAREAU, ita ut
eius *Grammaticam* exponat. d. lunae et iovis
h. IX. eademque hora, d. martis et veneris,
quaedam tractet capita *Deuteronomii*.

Linguam Arabicam I. H. PAREAU, d. lu-
nae et iovis, h. XI.

Linguam Chaldaicam et Syriacam I. H. PA-
REAU, usus Altingii institutionibus, d.
martis et veneris, h. XI.

Antiquitatem Hebraicam, ad ductum com-
pendii *Relandiani*, I. H. PAREAU, d. lunae,
martis, iovis et veneris, h. IV.

Historiam gentium Ph. G. VAN HEUSDE,
d. lunae, martis, iovis et veneris, h. XII.

Historiam Patriae

Batavas Literas et Eloquentiam

Diebus Mercurii et Saturni, Bibliotheca Aca-
demica, in Aede D. Iohannis, tempestate aes-
tiva ab hora III. in V. hyemali vero ab
hora II. in IV. unicuique patebit.

§. IV.

Novi Profesores orationes suas aditiales hoc ordine habuerunt:

Vir doctisf. et Cl. BERNARDUS FRAN-
CISCUS SUERMAN, Medic. Doctor et Pro-
fesfor, die x. Ianuarii ann. ciccicccxvi. oratio-
nem dixit, de Magnetismo, quem vocant, ani-
mali, Veteribus incognito, nostra demum aeta-
te invento, novum fortasse in physiologia hu-
mana lumen et salutare in Medicina remedium
aliquando allaturo.

Orationes
a novis
Profesori-
bus habi-
tae.

Die xvii Ianuarii eiusdem anni, Vir doctisf. et
Cl. IANUS RICHARDUS DE BRUEYS, I.
U. Doctor et Iurisprudentiae Profesfor, mu-
nus suum ingresfus est, dicendo, de maximo fe-
licitatis incremento, quod Belgici Cives e no-
vo Legum Codice iure sperare possint.

Die xxii Ianuarii laud. anni, Vir doctisf. et
Cl. ANTONIUS VAN GOUDOEVER, I. U.
D.

D. Philos. theoret. Magister et Literarum Doctor, Literar. humanior. Profesfor, *dixit*, de Antiquis Historicis cum Recentioribus comparatis.

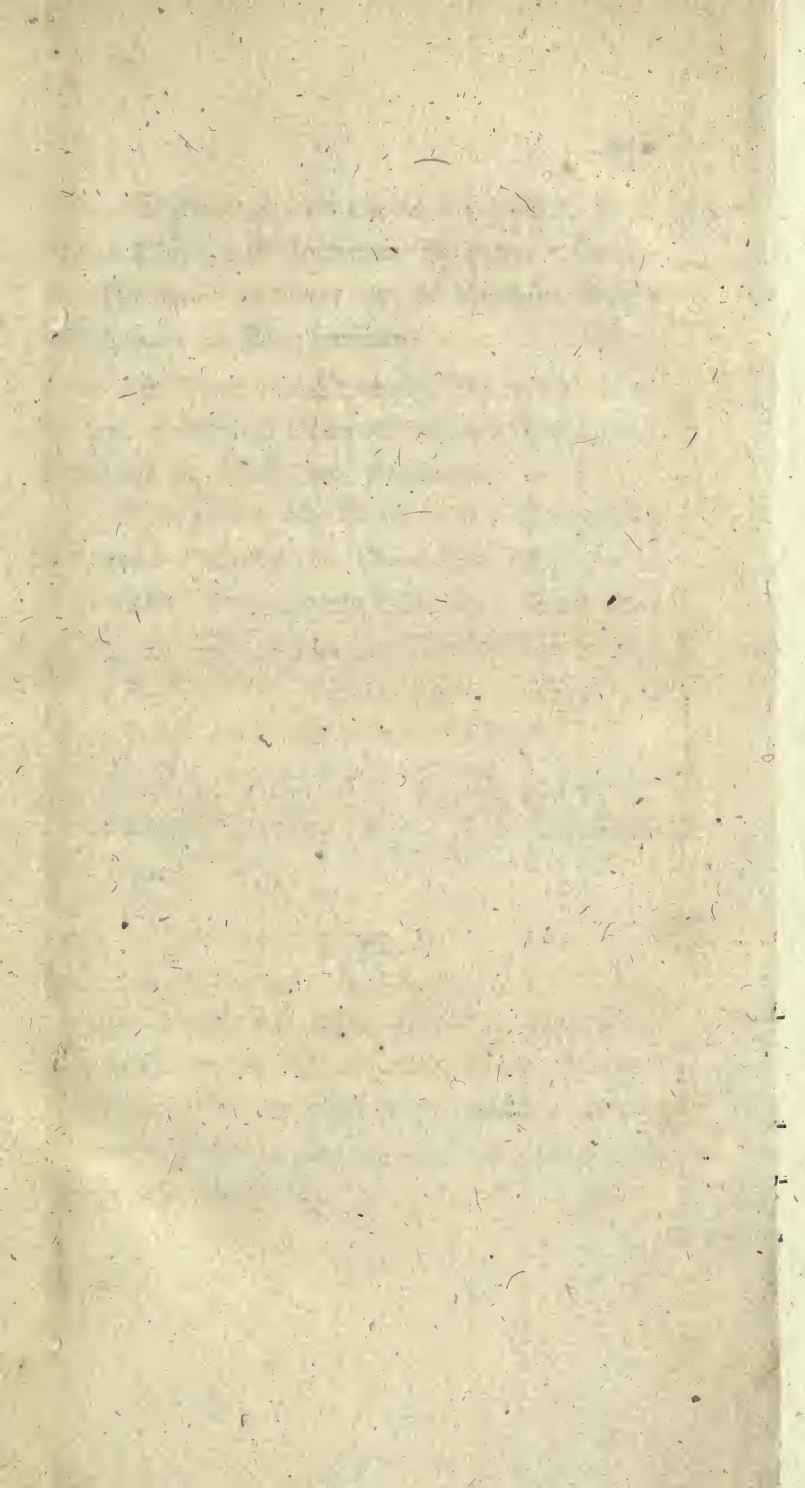
Die xxv Ianuarii huius anni, Vir doctiss. et Cl. IOANNES FREDERICUS LUDOVICUS SCHRÖDER, Mathes. Magister et Philos. Nat. Doctor ac Profesfor, *orationem habuit*, de maioribus corporum coelestium mutationibus, quatenus ex iis progresum naturae in his corporibus formandis nobis suspicari licet.

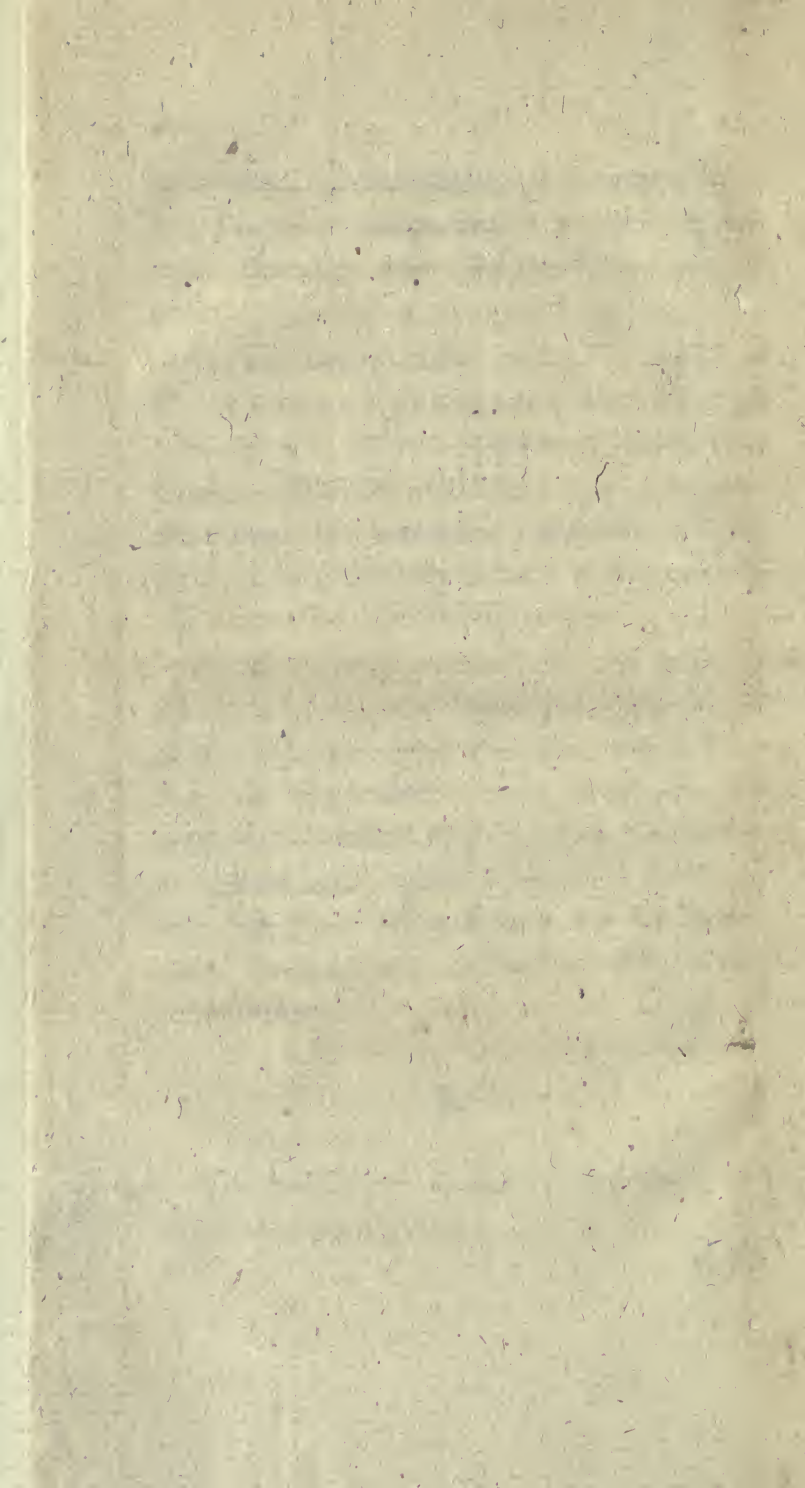
Die xv Februarii eiusdem anni, Vir doctiss. et Cl. IANUS KOPS, Matheseos Magister et Philos. Nat. Doctor et Profesfor, *munus Botanices et Oeconomiae ruralis profitendae ingressurus, vernaculo sermone, dixit*, de momento Oeconomiae ruralis Belgicae in Academiis docendae. (*over het aanbelang van het Akademisch Onderwijs in de Nederlandsche Landhuishoudkunde*).

S. V.

Novi Profesores Post initiationem Academiae, hoc anno, novi Profesores creati sunt:

1. Vir

1. *Vir Venerab.* ADAMUS SIMONS, Doctrinae Christianae Interpres in coetu reformato Thamenfi, *evocatus est ad docendas Belgicas Literas et Eloquentiam.* ationem Academiae hoc anno creata.

2. *Vir Doctiss. et Expertiss.* DANIEL DYLIUS, Medicinae Doctor Amstelodamensis, *evocatus est ad Medicinam docendam.*

Quorum prior, Vir Cl. ADAMUS SIMONS, postquam Philosophiae Theoreticae Magister et Literarum Humaniorum Doctor renunciatus esset, die xxv Martii ann. MDCCCXVI. munus suum ingresus est, dicendo, lingua vernacula, de Vero Poëta (over den waren Dichter).

Posterior, Vir Cl. DANIEL DYLIUS, anno Academico proximo, munus suum auspicatorus erat.

§. VI.

Quaestiones hoc anno propositae diversarum disciplinarum studiosis in Academiis et Athenaeis Batavis, pro praemiis reportandis e decreto REGIS Belgici, diei 2. Augusti 1815. §§. 204 - 213. hae sunt.

Quaestiones pro praemiis reportandis ex Decreto Regis, a Professoribus propositae.

THEOLOGICA.

Quaenam est Theologiae Naturalis in se spectatae praestantia? Quid doctrina insuper divinitus patefacta confert ad eam illustrandam et firmandam? Quaenam denique eius est vis atque utilitas apud eos, qui religionis Christianae notitia sunt beati?

IURIDICA.

Quaeritur, an ipsa natura obligationis civilis liberam e patria migrationem civi permittat? Si vulgo permittat, quae sint exceptiones, quibus facultas illa migrandi coarctetur, ex Iure Publico vel communi omnium Europae populorum, vel singulari huius, illiusve imperii, repetendae? Quae porro praecipuae sint causae impeditae illius libertatis? An tandem omnia iura et officia mutua, et civis, qui iure suo migravit, et patriae, quam dereliquit, post migrationem penitus intereant?

M E D I C A.

Breviter distincteque indicetur modus et ratio actionis nervorum, quaeque sint maxime probabiles huius actionis explicationes.

M A T H E M A T I C A.

Quandoquidem parallelarum linearum theoria a variis mathematicis vario modo tractatur, nec tamen ulla methodus omnes tollit difficultates, quaeritur

- I. *Recensio et comparatio praecipuarum methodorum, quibus Geometrae, in primis recentiores, parallelarum theoriam exposuerunt.*
- II. *Investigatio causarum, cur adeo parum in hac re profecerint Mathematici, ut fere ad Euclidis rationem redeundum sit.*

P H Y S I C A.

Quamvis multi Physici phaenomena magnetis explicare studuerint, eorum phaenomenorum

*causa nos adhuc latet. Itaque proponitur iu-
venibus Physices studiosis, ut*

- I. *Recenseant, exponant, comparent praeci-
pua hypothefes, e quibus magnetis phae-
nomena explicari solent,*
- II. *Indicent phaenomena, quae facilius ex
hac illave hypothefi explicari possint.*
- III. *Ostendant, quid accuratae perfectaeque
magnetis theoriae adhuc desit.*

HISTORICA.

*Quam vim habuerunt apud Romanos foemi-
nae in res eorum politicas, bellorum civilium
temporibus? Adiciatur huic disquisitioni foemi-
narum Romanarum characterismus.*

*Quandoquidem explicanda haec
erunt e domesticâ maxime vitâ
principum Romanorum, fontes
historicos, unde hauriatur, in
primis significamus vitas Plutar-
cheas.*

*Quas ad quaestiones erit respondendum ante diem
26. Ianuarii, 1817. libellis, aliena manu
scrip-*

*scriptis, ac Senatus Academici Secretario mis-
sis, ut praemia reportata distribui possint,
ipso die Academiae natali, qui futurus est
26. Martii, illius anni.*

§. VII.

*Die xxvi Martii ann. c1810cccxvi. Vir No- Nobiliss.
bilissimus REGNERUS BARTHOLDUS DE R. B. DE
GEER, Rheno-Traiectinus, Liter. et Theolog. GEER,
Cand. primus in instaurata Academia nostra Theolog.
Theologiae Doctor creatus est, post feliciter et Doctor
publice defensam suam dissertationem de Bilea- creatus.
mo, eius Historia et Vaticiniis.*

§. VIII.

*Die xxvi Martii ann. c1810cccxvi. Vir Cl. Rector
IODOCUS HERINGA, E. F., Theolog. Doct. Acade-
et Professor, Rectoris munus, quod per quin- miae mu-
quennium sustinuerat, deposuit, successorique nus suum
destinato IANO BLEULANDIO, Med. Doc- deposuit.
tori et Profesori, tradidit, habita solenni Ora-
tione, quae his Annalibus inserta est, pag. 35
seqq.*

Gra-

*Graphiarii Senatus munus, loco GABRIË-
LIS VAN OORDT, Theolog. Doct. et Prof.,
post sexennem eius functionem, in se suscepit Vir
Cl. HERMANNUS ARNTZENIUS, Iur.
Doct. et Profesor.*

§. IX.

*Athenaei Die xxiii Ianuarii ann. cicidcccxvi. Athe-
Hardero- naeum Harderovicense, *solemni ritu, initiatum*
vicensis in- *fuit,*
stauratio.*

*Curatoribus, Viris Amplissimis, Nobilissimis,
I. H. VAN KINSBERGEN.*

*A. C. W. STARING, tot den Wilden-
borgh.*

I. C. F. DE VRIES.

*Rectore Magnifico, B. NIEUHOFF,
Graphiario, I. O. ARNTZENIO.*

*Profesforibus, Viris Clarissimis,
I. A. LOTZE, Theologiae Profesfore.
I. O. ARNTZENIO, Iurisprudentiae Pro-
fesfore.*

*F. G. VAN LIDTH DE JEUDE, Anato-
miae et Physiologiae Profesfore.*

I. Vos.

I. VOSMAER, Botanices, Chemiæ et Pharmaciae Professore.

B. NIEUHOFF, Philosophiæ Theoreticæ et Naturalis Professore.

I. AMERSFOORDT, Literarum Orient. Professore.

C. I. C. REUVENS, Liter. Graecar. et Latinar. ut et Histor. Professore.

Rector h. a. Magn. B. NIEUHOFF, *V. Cl. Athenaeum initiavit habita, vernaculo Sermone, solenni Oratione, quae his Annalibus adiecta est, pag. 161.*

§. X.

Novi Athenaei Harderovicensis Professore, Orationes a novis Viri Clarissimi; Orationes suas hoc ordine habuerunt, Professori- bus Athe- naei Har-

Die xxiv Ianuarii, IOANNES ANTONIUS LOTZE, pro Sacris Litteris. derovicen- sis habi- ta.

Die xxiv Ianuarii, THEODORUS GERARDUS VAN LITH DE JEUDE, de Studio Zoölogico, inter Batavos promovendo.

Die xxv Ianuarii, IACOBUS VOSMAER, de fugiendo Utilitatis studio in exploranda Natura.

Die

Die ^{xxv} Ianuarii, IACOBUS AMERS-
FOORDT, de studio Literarum Arabicarum,
varijs post renatam in Europa doctrinam acta-
tibus, identidem variato.

Die ^{xxv} Ianuarii, CASPARUS IACOBUS
CHRISTIANUS REUVENS, de Litterarum
disciplina animos ad studia severiora et ad vi-
tam communem praeparante.

§. XI.

*Ordo Lec-
tionum in
Athenaeo
Harderov.*

*Ordo Lectionum in Athenaeo Harderovicen-
si, hoc anno, typis non descriptus est.*

ERRORES, SIC EMENDANDI.

Pag. 36. lin.	ult. moederspaak.	leg. moederspraak.
— 38. —	14. vijgelaten.	— vrijgelaten.
— 43. —	19. Uitvoers.	— Uitvoerders.
— 44. —	21. plaats.	— plaatst.
— 101. —	5. haar' straalen.	— haar' stralen.
— 114. —	1. elapfo.	— exacto.
— 115. —	ult. fuerat.	— fuerat.
— 124. —	14, 15. circa hoc tempus.	— hoc fere tempore.
— 126. —	8, 9. tunc temporis.	— tunc.

REDEVOERINGEN

EN

DICHTSTUKKEN,

TER VIERINGE DER

PLEGTIGE INWIJDING

VAN DE

HOOGESCHOOL TE UTRECHT,

op den 6 November, 1815.

BIJ HARE

NIEUWE INRIGTING,

UITBREIDING EN OPLUISTERING,

DOOR

ZIJNE MAJESTEIT

DEN KONING DER NEDERLANDEN.

THE BOARD OF DIRECTORS

OF THE UNIVERSITY OF

THE STATE OF CALIFORNIA

AND

THE BOARD OF SUPERVISORS

OF THE COUNTY OF

SAN DIEGO

DO HEREBY CERTIFY

THAT THE FOLLOWING

IS

A TRUE AND CORRECT

COPY OF THE RECORDS

V O O R B E R I G T.

De hierna volgende redevoeringen werden uitgesproken, toen de Utrechtsche Hoogeschool, op eenen meer uitgebreiden voet, den 6 November, 1815. plegtig werd ingewijd. Deze Hoogeschool was opgerigt, in den jare 1636, door de Regering der Stad Utrecht, volgens Octrooi, door de Staten 's Lands van Utrecht verleend, en zulks in plaats van eene Illustre School, welke reeds twee jaren vroeger bestond. Van dien tijd af had zij gebloeid, onder het opzigt en door de zorg der Stedelijke Regering, die tevens in de kosten van onderhoud moest voorzien, uit Stads middelen te vinden. Te midden der burgertwisten van de jaren 1786 en 1787, te midden der rampen, welke sedert 1795 over Land en Stad kwamen, had de Hoogeschool haren roem en bloei behouden. Doch toen, in 1810, deze Gewesten met langer bestand waren tegen den

stroom van overheersching, welke zich destijds, uit Frankrijk, over het grootste deel van het vaste land van Europa, verspreidde, en het vonnis der inlijving daár was, toen moest deze Hoogeschool weldra ondervinden, hoe onvereenbaar dwingelandij is met wetenschappelijke verlichting.

In plaats van eene Universteit, waar de wetenschappen, in derzelver geheelen omvang, aan volwasenen geleerd wierden, moest alhier worden opgerigt eene zogenoemde école secondaire, of school, in welke men aan kinderen, nadat zij hebben leeren lezen, het eerste onderwijs geeft. Insgelijks werd bevolen, dat hier zoude komen een Lycée, of Latijnsche school, in den franschen smaak. Deze beschikkingen werden, als gunstbewijzen en weldaden, aangerekend. Men weet waarlijk niet, of men zich meer verwonderen moet over de onkunde, dan wel over de onbeschaamdheid, waarmede zoodanige bepalingen werden gemaakt, voor een Land, en eene Stad, waar de inrigtingen tot onderwijs, in alle vakken en voor alle standen, zoo menigvuldig en goed waren. Het is onnoodig te zeggen, hoe zeer deze bepalingen eene algemeene en diepe veront-
waar-

waardiging verwekten, voornamelijk bij de ingezetenen van Utrecht. Gelukkig echter zijn zij nimmer geheelijk ten uitvoer gebragt, en heeft de Hoogeschool nooit opgehouden te bestaan, schoon dit bestaan langen tijd zeer waggelend en wisselvallig was. Dank zij hier voor toegebragt aan de Stedelijke Regering, die niet opgehouden heeft de belangen der Hoogeschool voortestaan; dank ook aan de Hoogleeraren, wier ijverige pogingen tot derzelyer instandhouding niet vruchteloos waren; doch gedankt zij vooral de goede Voorzienigheid, die de groote gebeurtenisfen in Europa zoo bestuurde, dat Frankrijks heerschappij vernietigd, en ons Vaderland weder herboren werd! Nu mogt men zich verheugen in eenen anderen Vorst, te midden onzes Volks geboren en opgevoed, en aan wiens voorouderen het Vaderland zoo vele voordeelen te danken had. Nu zag men al aanstonds andere beginselen van regering doorstralen. Het doel was niet meer het willekeurigste oppergezag van den Vorst, maar het grootste welzijn van de ingezetenen. Weldra zag men dan ook den Vorst Zijne aandacht vestigen op
het

het hooger onderwijs, als het ware middel om beschaving en verlichting te verspreiden; men zag Hem den raad inroepen der kundigste mannen, om de Scholen, voor dit onderwijs geschikt, op den besten voet interigten. Ook Utrechts Hoogeschool kreeg al spoedig de verzekering van haar voortdurend bestaan. En, zoodra was niet de vertraging uit den weg geruimd, welke eene poging, om op nieuws de dwingelandij in Europa te vestigen, had aangebragt, of 's Konings Besluit, van den 2. Augustus 1815, omtrent de organisatie van het hooger onderwijs, vervulde den wensch van alle weldenkenden, en opende, ook voor de Hoogeschool van Utrecht, een nieuw tijdperk van luister. Het is hier de plaats niet, om de heilzame strekking van dit besluit te doen kennen: zij is ontvouwd in de hierna volgende redevoeringen. Doch het gezegde is genoegzaam, om te doen begrijpen, met welke deelneming en geestdrift de dag is gevierd, van den 6. November 1815, op welken de Hoogeschool, naar de nieuwe inrigting, plegtig is ingewijd. Een kort berigt, van het voorgevallene op dezen dag, zal den

den lezeren niet onaangenaam zijn, en strekken kunnen, om te doen zien, in welk verband de Redevoeringen tot elkander staan.

Op den dag vóór de plegtigheid, bij gelegenheid van de eerste akademische Leerrede in de Janskerk uitgesproken, nam de Heer Prof. G. VAN OORBT, uit I Kon. VIII: 56^a, 57, 58^a (*), aanleiding, om de vergadering, in welke zich bijna alle de Profesoren bevonden, ook die tot het hervormde kerk-genootschap niet behooren, optewekken tot een godsdienstig deelnemen aan het feest van den volgenden dag: waarna Hij de belangen der Hoogeschool en het welgelukken van de aanstaande plegtigheid, in een opzettelijk dankgebed, den Allerhoogsten aanbeval.

De plegtigheid der inwijding had plaats in de Domskerk, die hiertoe het geschiktste was voorgekomen, wegens derzelve ruimte, zijnde
het

(*) Geloofd zij de HEERE, die zijnen volke Israëls ruste gegeven heeft, naar alles, dat Hij gesproken heeft! — De HEERE onze God zij met ons, gelijk als Hij geweest is met onze Vadersen! Hij verlate ons niet en begeve ons niet: neigende tot Hem ons hart!

het gewoon akademisch Auditorium te bekrompen, om het groot aantal van aanschouwers bij deze gelegenheid te bevatten. In deze kerk was, door middel van een planken afscheidsel, het voorste gedeelte van het ruim, in hetwelk de voornaamste banken zijn, van het overige afgezonderd; en, terwijl tot het laatste gedeelte de toegang aan een ieder was vrijgelaten, waren, in het voorste gedeelte, bijzondere zitplaatsen ingerigt, voor de verschillende autoriteiten, zoo civiele als militaire; gelijk mede voor een groot aantal Dames. In het midden van dit gedeelte, waren de zitplaatsen van Curatoren, Hoogleera- ren en Studenten, terwijl eene plaats voor het Orchest, ter zijde onder het Orgel, was ingeruimd.

Bij het begin der plegtigheid, des morgens vóór tien uur, waren de Curatoren, benevens de Profesoren en de Studenten, wier aantal veel grooter was, dan men in de gegevene omstandigheden had kunnen verwachten, in de Senaatkamer en het akademisch Auditorium, vergaderd, en begaven zich van daar, in statigen optocht, door eenige straten der Stad, naar de Doms-kerk,

kerk, waar zij, bij het inkomen, ontvangen werden door eene keurige muziek, zoo van het orgel, als van het wel zamengestelde orchest. In de kerk bevonden zich reeds de verschillende, zoo civiele als militaire autoriteiten: de Heer Gouverneur der Provincie, de Leden van het Hoog Militair Geregts-hof, de Raden en Generaalmeesteren van de Munt, de Staten der Provincie, de Leden der Regtbanken van eersten aangeleg en koophandel, Burgemeesteren en Raden der Stad, enz.; de Provinciale Kommandant, de Stedelijke Kommandant, benevens de Hoofd-officieren van de Schutterij, en van de drie in garnisoen liggende bataillons Landmilitie; voorts de Leeraren bij de onderscheidene Godsdienstige kerkgenootschappen, behalve nog een groot aantal aanzientlijke Heeren en Vrouwen. Deze allen hadden hunne bijzondere zitplaatsen, welker aanwijzing was geschied, door eenige uitgekozenen uit de oudsten der Studenten, die zulks, in de beste orde, hadden verrigt.

Nadat nu de muziek had opgehouden en allen gezeten waren, hield de Voorzitter van Curatoren, de Hoogwelgeboren Heer W. E. DE PER-

PONCHER, DE SEDLNITSKY, Heer van Wolphaarsdijk, de eerste der hier volgende redevoeringen. Bij deze gelegenheid werd voorlezing gedaan van een Extract Besluit van Zijne Majesteit, houdende benoeming van Curatoren en Hoogleeraren, alsmede van een Extract Besluit, houdende bepalingen omtrent de installatie der Hoogeschool, en de beëdiging der Hoogleeraren, op dezen dag. Alle de aanwezige Hoogleeraren legden dan ook, hoofd voor hoofd, op de plechtigste wijze, den eed, of de plechtige belofte, af van getrouwheid aan den Koning, en hunner plicht; waarna de Heer Rector nog eenen afzonderlijken eed aflegde.

De benoeming van Curatoren en Hoogleeraren was, door Zijne Majesteit, op de navolgende wijze, geschied.

Tot Curatoren waren benoemd:

Jonkheer W. E. DE PERPONCHER, DE SEDLNITSKY en Wolphaarsdijk.

De Heer P. RAM.

————— W. DE BEAUFORT.

De

De Baron J. F. W. VAN SPAEN, tot Biljoen.
De tijdelijke Voorzitter der Stedelijke Regering
van Utrecht. (thans Jonkheer W. VAN HEEC-
KEREN VAN BRANTZENBURG.)

En tot Secretaris

De Heer D. J. VAN EWYCK.

Onder de Hoogleeraren werden verklaard Eme-
riti:

De Heer S. RAU.

———— M. VAN GEUNS.

———— J. TH. ROSSYN.

Voorts werden in hunne posten van Hoogleeraren
bevestigd

De Heer H. ROYAARDS,

———— J. HERINGA, E. Z.

———— G. VAN OORDT,

} *in de Godgeleerd-*
heid.

———— C. W. DE RHOER,

———— H. ARNTZENIUS,

} *in de Regtsge-*
leerdheid.

———— J. BLEULAND, *in de Geneeskunde.*

De Heer N. C. DE FREMERY, } in de Wis- en
 ——— G. MOL. } Natuur-kunde.

———— P. G. VAN HEUSDE, }
 ——— D. HUISMAN, } in de Wijsbegeer-
 ——— J. H. PAREAU, } en Letteren.

*Eindelijk waren tot nieuwe Hoogleeraren be-
 noemd*

De Heer J. R. DE BRUEYS, in de Regtsgeleerdheid.

———— B. F. SUERMAN, in de Geneeskunde.

———— J. F. L. SCHRÖDER, } in de Wis- en
 ——— J. KOPS, } Natuur-kunde.

———— A. VAN GOUDOEVER, } in de Wijsbegeer-
 ——— P. WEILAND, } te en Letteren.

*Alle deze nieuwe Hoogleeraren waren bij de
 plegtigheid tegenwoordig, met uitzondering al-
 leen van den Heer P. WEILAND, die zich ge-
 drongen had gevoeld, wegens zijne reeds gevor-
 derde jaren, voor de eer der benoeming te be-
 danken; terwijl, in de faculteit der Geneeskun-
 de,*

de, eene Hoogleeraarsplaats alsnog onvervuld was gebleven.

Nadat alzoo, door den Voorzitter van Curatoren, den Heer W. E. DE PERPONCHER, van wege Zijn Majesteit den Koning, de Hoogeschool was geconstitueerd, en geïnstalleerd (*), werd de Rector magnificus, de Heer JODOCUS HERINGA, E. Z., verzocht eene Redevoering te willen uitspreken, op de plegtigheid van den dag toepasselijk. Vóór het uitspreken der Redevoering, en terwijl de Rector de kathedra beklom, voerde het Orchest eenige muzijkstukken uit. De uitgesprokene Redevoering, welke in de Nederduitsche taal gehouden werd, is hier achter te vinden, en werd algemeen, ook wegens de voortreffelijke uitvoering, met het grootste genoegen aangehoord.

Na het einde der Redevoering, en terwijl de

(*) Juist eene eeuw geleden, den 8. November 1715, was de Vader van den Voorzittenden Curator, de Heer JACOB ARNOLDT DE PERPONCHER, te Utrècht tot Doctor in de beide Regten gepromoveerd.

muzijk zich op nieuw deed hooren, ging de trein van Curatoren, Profesoren en Studenten, op dezelfde wijze, als zij gekomen was, ter kerke weder uit, naar de Senaatkamer en het Auditorium. Bij het uitgaan paradeerde een Detachement van de Stedelijke Schutterij, gelijk zulks mede bij het inkomen had plaats gehad. Nadat men gescheiden was, kwamen vervolgens eenige afgevaardigden uit de Studenten hunne opwachting maken, zoo bij de Curatoren, als bij de Profesoren: en het was bij deze gelegenheid, dat de oudste Student, de Heer B. R. DE GEER, de aanspraken deed, achter de redevoeringen gedrukt. Te drie uur werden alle de Studenten, in ééne der zalen van het voormalig Paleis, door de Stads Regering, ten blijke harer belangstelling in het feest van dezen dag, op eenen maaltijd onthaald. Van wege Curatoren was desgelijks een maaltijd bereid, in het huis van de fundatie der Vrouwe van Renswoude, hetwelk de Regenten dezer fundatie hiertoe wel hadden willen afstaan: aan welken maaltijd de Profesoren, benevens de voornaamste Ambtenaren en militaire Hoofd-

offi-

efficiëren, ten getale van 49, op eene allezins prachtige wijze onthaald werden. Verscheiden dichtstukken, bij gelegenheid der zoo luisterrijke herstelling van Utrechts Hoogeschool gemdakt, werden, sommige op dezen maaltijd, andere op dien der Studenten, voorgelezen. Zij zijn hier achter, met nog anderen, afgedrukt. De lezing dezer stukken bragt niet weinig toe, tot veraangenaming des gezelschaps: gelijk mede, dat, bij het einde des maaltijds, de aanzittende gasten verrast werden met eene Serenade, door de Studenten, bij fakkellicht, gegeven.

Op deze wijze liep, met gepaste vreugdebe-
tooning, een dag ten einde, met welken de Hoo-
geschool van Utrecht een nieuw tijdperk is in-
getreden. Niet alleen, dat zij, die zoo nabij
aan hare vernietiging geweest was, zich nu
hersteld zag, maar zij zag zich tevens, van
eene Stedelijke, tot eene Lands Hoogeschool ver-
heven, en op zoodanigen voet uitgebreid, als
overeenkomt met de vorderingen der Wetenschap-
pen in deze Eeuw. Werd zij dus, in een eer-
ste tijdperk, door de aanzienlijkste Vreemdelin-
gen en Inlanders bezocht, ook in dit tweede
tijd-

tijdperk zullen haar, zoo wij hopen, geene leerlingen ontbreken, die even zeer der Hoogefchole tot eer verftrekken, als zij toebrengeu zullen, om haren roem te vermeerderen.

A A N S P R A A K

VAN DEN

PRESIDENT CURATOR,

AAN DEN

AKADEMISCHEN SENAAAT,

EN DE

STUDERENDE JEUGD.

*Hooggeleerde Heeren, Rector en Professooren,
Leden van den Akademischen Senaat, of
daar toe nu bestemd!*

*Edelaartige Jongelingschap! uit verscheidene
Oorden van ons Land, herwaards te samen
gekomen, om aan Utrechts Hooge Schoole
uwe Akademische loopbane aan te vangen,
voord te zetten, of te voltojen!*

B

Door

Door Zijne Majesteit, onzen geliefden en geëerbiedigden Koning, met den zoo verec-
 renden als aangenaamen last, begunstigd, om
 deeze Hooge Schoole te installeeren; en zulks,
 op eenen, door Zijner Majesteits Vaderlijke
 zorgen, vastgevestigden voet; en door zijne
 wijsheid en mildadigheid, zoo heilzaam als voor-
 deeligh beraamde inrigting; zullen wij beginnen,
 met de voorlezing der Misfiven dieswegens bij
 ons ontfangen.

*(De Heer Secretaris van Curatoren deeze
 Misfiven, inhoudende de aanstelling van Hee-
 ren Curatoren en Professooren, enz. voorgelee-
 zen hebbende, vervolgde de Spreker aldus.)*

Ingevolge de uitnodiging en beveelen in dee-
 ze Misfiven vervat, ons naar 's Hage begeeven
 hebbende; werd ons, op den 31 October
 de eere vergund, om in handen Zijner Majesteit
 den eed te mogen afleggen, op de ons zoo gun-
 stiglijk toevertrouwde Amptsbediening. Her-
 waards te rug gekeerd, hebben wij, ingevolge
 Art. 2., der tweede u voorgeleeze Misfivē, op
 den derden November, ons Collegie aan deeze
 Hooge Schoole geconstitueerd, en daar van bij
 Mis-

Misfivē kennis gegeven, aan den Hooggeleerden Heer Rector, en den Academifchen Senaat.

Dus vinden wij ons dan nu in staat gefteld en gewettigd, om over te gaan tot eene nieuwe installatie van Utrechts Hooge Schoole. Lang dobberden wij, ten aanzien van haar beftaan, in ontrustende vreeze en dreigende onzekerheid. Thans is haar lot, door de goedgunftige bepaaling van onzen geliefden Koning, ten goede beftit; en zij daar bij, tot meer uitgebreidheid, volkomenheid en fluister gebragt. Het getal der Heeren Profesfooren is vermeerderd, hun toefland verbeterd, het onderwijs, tot meer toepaslijk gebruik, gerigt, en de kring der ftudiën, tot de promotiën gevorderd, uitgezet. Door de *Examina* is voor de verzekering van der leerlingen daadlijke vorderingen gezorgd; wijl dezelve den vlijt, of de nalatigheid hunner poogingen, aan den dag zullen leggen. Terwijl door het uitdeelen van præmien, een edel vuur van mededinging onder hen zal ontftooken worden. En hoe zeer, Hooggeleerde Heeren! zal dit alles niet ook uwe poogingen — aanvuuren? — Neen! dit behoeft niet.

Te sterk tog, te aanhoudend is uwe ijverige bereidwilligheid, onder de ongunstigste, meest ontmoedigende, ja ook daadlijke opofferingen vorderende omstandigheden, gebleeken. Maar het zal uwe poogingen veraangenaamen, begunstigen, van eenen goeden uitslag verzeekeren.

Met blijmoedige vlijt derhalven zult gij nu arbeiden, om deeze Hooge Schoole langs hoe meer te maaken, tot eene overvloedige Bron van licht, beschaving, volmaking, kunde en heil, voor de studeerende Jeugd, voor de geheele Maatschappij. Door de Redeneer- en de Wiskunde, welke laatste de praktikale Redeneerkunst is, zult gij de verstandlijke vermogens uwer Leerlingen ontwikkelen, en reegelen in derzelver uitoeffening en gebruik. Door de Bovennatuurkunde, die schoone — maar gevaarlijke Weetenſchap! zult Gij, onder een behoedzaam beleid, hun den sleutel, tot het hooger onderrigt, in de algemeene Wijsbegeerte, ter hand ſtellen. Door de Letteren, zult Gij hunnen geest beſchaven, hunnen ſmaak vormen, hun hart vervullen, met alle die zachte aandoeeningen en neigingen der Menschlijkheid, die

aan

aan de Samenleving den fieraad, de bevalligheid en het genoeg bijzetten. Door het Natuurlijk Regt en de Zedekunde, zult Gij hun leeren de plichten, die zij, omtrent elkanderen, omtrent hunne medemenschen, omtrent de Maatschappij, den Vorst en het Vaderland, te betragten hebben; op dat ook door hun toedoen, rust, vrede, eendragt, orde en allerlei heil, onder de Menschen, heersche. Door de Natuur- en Sterrekunde, en aanverwandte Weetenschappen, zult Gij hen rondleiden door alle de Rijken der Natuur, door alle de schitterende Velden der Schepping, ja ook boven dezelve hunnen vlugt ftuuren, tot Hem, die door dit enkel Bevel, — WORDT AANWEZIG! de Hemelen en alle derzelve Heiren heeft voortgebracht.

Dus hen hebbende onderrigt, in 't geen allen weeten moeten, zult Gij vervolgens den Eenen opleiden en bekwaamen, om in de verblijven van krankheid, lijden en smert, hulp, troost en geneezing te komen toebrengen; het zieltogend kind aan deszelfs weenende Ouders, de Ouders aan 't in traanend smeltend kroost te rug

rug te geeven; en dus, in 't klaaghuis, dankzeggings, vreugde en 't gejuich der blijde redding, te doen aanheffen. — Den Anderen om, als Pleitverzorger, des verongelijktens Regt aan den dag te brengen, de beschuldigde Onschuld te verdedigen, te doen vrijspreeken, te verlossen, uit de hand des geenen, die loerde op haar leeven, of op haare Eer, die nog zoo veel dierbaarder dan het leeven is! Of als Regter, eenen iegelijk, met onpartijdige, onkreukbare billijkheid, het zijne te doen geeven, of behouden; rust, orde en veiligheid te doen heerschen in de Maatschappij; en dus aan een ieder 't ongestoord genot te verzeekeren van alle de voordeelen, die men er in genieten kan. — Terwijl Gij, eenen Derden eindelijk, met opletende en omzigtig onderscheidene zorge, in den waaren Geest van 't Evangelie inleiden zult; op dat hij, naar de oorspronglijke bedoeling van deszelfs Godlijken Prediker, aan allen deeze leere van troost, verlichting en zaligheid verkondige; hunne stappen, bij deeze zoo veel beslissende levens-reize, op den waaren weg brenge en houde; en hen dus de hope, de

zee-

zeekere verwagting, op de toekomende, alle menschlijk befef te bovengaande heerlijkheid, ontsluite.

Zoo veel nut zult Gij stichten, Hooggeleerde Heeren en waardige Voorgangers deezer Hooge Schoole! Zoo veel sieraad, zoo veel heil zult Gij, over de samenleving brengen! En zouden wij dan niet hartelijk bereidvaardig zijn, om, met onvermoeiden ijver, meê te werken, tot vervulling van deezen zoo schoonen, zoo verhevenen taak? — Gij kunt daar des te zeekerer van zijn, daar wij allen, die nu, door de gunstige bestelling van Zijne Majesteit, ons, met het Curatorfchap deezer Hooge Schoole, vereerd zien, eertijds zelfs kweekelingen derzelve zijn geweest, en de lesfen uwer beroemde Voorgangers hebben bijgewoond. Ja, ten sterkste zal de blijde en dankbaare herinnering der aangename en nuttige dagen, toen door ons alhier doorgebracht, ons aanvuuren, om, met uw Hooggeleerden, op te spooren alles wat, tot welzijn en, zoo wij hopen, steeds toeneemenden bloei van deeze Hooge Schoole strekken kan. Zoo als wij dan ook vervolgens

gaar-

gaarne de tolken Uwer verlangens zullen worden, bij Zijne Majesteit, wiens zugt en ijver, tot bevordering van onderwijs en wetenschappen, en alle daartoe behoorende instellingen, zoo helder, in zijne zoo wijslijk, beraamde Wet doorstraalt; en dien wij, hier van mogen wij ons verzeekerd houden, altoos genegen zullen vinden, om in de behoeften van onze Hooge Schoole te voorzien, naar die, zoo milde als verlichte bezorgheid, welke alle de deelen van die zelfde wet bezielt. —

En Gij, edelaartige Jongelingschap! van alle zijden herwaards toegevloeid, blijft steeds indagtig, dat Gij de onmiddelijke Voorwerpen zijt, van alle de zorgen en bemoeijingen uwer Voorgangers, en ook van de onzen. Want, gelijk Gij 't reeds hebt kunnen hooren, ook onzer aller naamen zijn eens, op de Rolle deezer Hooge Schoole, aangeschreeven; dus wij, hoe groot de afstand van tijd ook zijn moge, evenwel nog, in een Akadernisch verwantschap, met u allen staan. Weest derhalven van onze zugt voor uw welzijn en van onze hartlijke genegenheid t'uwaaards volkomen verzeekerd.

Al het nut, dat hier geficht wordt, de vrugt van alles, wat Zijne Majesteit hier heeft verordend, al dat goede, dat uwe Voorgangers en wij bejagen, 't is alles voor u, 't moet alles over u komen, 't moet alles uw welzijn bevorderen, 't moet alles strekken, om u te maaken, tot Mannen, zoo geacht bij uwe medemenschen, als nuttig in de Maatschappij, in den Staat, in de Kerk, in alles, waar toe gij immer moogt geroepen worden. Op de loflijkste wijze hebben reeds veelen van u, die hier tegenwoordig zijt, den Geest, welke hun bezielt, aan den dag gelegd! Toen de Staat in gevaar was, toen 't Vaderland riep, hebben zij geen oogenblik gearfeld. Offchoon tot de loopbaane des Vreedes bestemd, hebben zij 't Zwaard des Oorlogs aangegord, en zig, naar 's Rijks uiterste grenzen begeeven; gereed, zo de omftandigheden het vorderden, hun bloed te storten, op het Veld van Eer, ter handhaving van 's Lands Onafhankelijkheid, die eenigste veilige waarborg, van 't geluk der Volken! En heeft de gelukkige wending, door den God onzer Vaderen, die zig nu ge-

toond

toond heeft, ook onze God te willen zijn, aan-
gebragt, deeze opoffering voorgekomen; hunne
bereidwilligheid was dezelfde; zij deden, wat
de gelegenheid hun toeliet, en meer te doen,
is onmooglijk. Voortrefflijk ondertusfchen, heb-
ben zij zig, onder 't geleide van hunnen bra-
ven, aller agting waardigen Voorganger, on-
derscheiden; door hun zedig gedrag, door hun-
ne liefde tot orde en ondergefchiktheid, en
door 't houden van die ftrenge tugt, die alleen
de opofferingen en werkzaamheden van den
krijgsman, tot eenen zegen maaken, voor de
Maatschappij. Wij vertrouwen het dus gerust,
wat zij in 't veld waren, dat zullen zij ook nu
te midden onder ons zijn. Tot het beroep en
de kunften des Vreedes weergekeerd, zullen zij
dezelfde gehegtheid aan orde en goede tugt be-
houden. — En, dit vertrouwen wij, even ge-
rustlijk, mijne Jonge Vrienden! die u thans bij
hun zijn komen voegen, ook gij allen zult met
denzelfden geest bezielde zijn. —
Tot bevordering en verzeekering van deeze
tugt, heeft Zijne Majesteit u allen, onder het
bijzonder toezigt van het tijdelijk hoofd uwer
Voor-

Voorgangeren, gesteld. Hoort naar mijnen raad, leent een gezeglijk oor aan zijne vermaningen, en volgt zijne bestuuringen op. Het zullen altoos de uitdrukkingen zijn, van de Vaderlijke toegenegenheid en liefde, van de niets, dan uw eigen welzijn zoekende bezorgdheid. Gij bevindt u nu, — en verliest dit tog nimmer uit het oog! Gij bevindt u nu, in 't belangrijkst en beslissend oogenblik van uw leeven. Het staat aan uwe keuze, waar toe gij u begeeven, waar aan gij u hegten wilt. Aan die vlijt, die liefde tot orde en geregeldheid, en die nuttige oeffeningen, die uw gansche leeven kunnen gelukkig maaken; — of aan die traag- en zorgloosheid, aan die teugellooze losbandigheid, aan dat verzuim van al het goede, dat u, van de eene elende, in de andere, storten zou! Op dit oogenblik liggen de beide wegen voor u open. De eene nodigt, de andere lokt u, Ach! Wij bezweeren u, bij alles wat u dierbaar is; doet de goede keuze; slaat den egten weg in! Zijne Majesteit heeft u denzelven aangewezen, gemakkelijk gemaakt, met allerlei voorbehoedfelen omringd, om er u op

te

te houden. Volgt tog zijne Vaderlijke uitnoding, neemt zijne hooge bevelen in agt, en stelt het verlangen van zijn hart, dat alleen uw welzijn wenscht, niet te leur! —

Een omvang van studien, welken Gij, bij eige ervarenis, bevinden zult, zoo wijslijk te zijn in gerigt, dat zij, bij het licht, het welk zij, over elkanderen verspreiden, een volledig geheel van, ter toepassing, bruikbaare kundigheden uitmaaken, is u voorgeschreven; om u, bij eene naarstige en vlijtige beoeffening van alle dezelve, te brengen, tot de verkrijging dier Akademische graden, die 't voorwerp uwer wenschen, zoo als de bedoeling uwer zending herwaards zijn. En denk niet dat u daarbij eenige overtollige last zij opgelegd. Bij ieder vak is alles zoo juist berekend, naar den eisch om er den leerling grondig bekwaam en in de grootste uitgebreidheid nuttig in te maaken, dat men er niets van kan overslaan, zonder zig zelve, in den hoogsten graad, te benadeelen. Alle de wetenschappen leenen elkanderen de hand; en hier zijn telkens samen gevoegd die geenen, die in 't onmiddelijkst verband met el-

kan-

kanderen staan. Neemt ééne schakel weg, en de geheele keeten is verbrooken, en de verkreege kennis blijft gebrekkig en onvolmaakt. Verwaarloost er dus geene van; gij zelfs zoudt u de vrugt van uwen geheelen arbeid ontrooven, en u de gewenschte bevordering onverkrijgbaar maaken.

De *Examina* welken gij telkens zult moeten ondergaan, zullen aan den dag leggen, welke uwe vorderingen zijn. Zij zullen doen zien, wat gij vlijtig behandeld, wat verwaarloosd hebt; hoe verre, of uwe nijvere vlijt, of uw onagtzaam verzuim gegaan zij. En bij de uitkomst van dit onderzoek, zult gij inoogsten, naar 't geen gij gezaaid hebben zult. Eer, roem, en bevordering; — of schande, berisping, en te leurstelling in 't voorwerp uwer bemoeijingen. U, door verzuim, den arbeid willende verligten, zoudt gij ze u in tegendeel verlengen, verzwaaren, ja zelfs geheel nutteloos maaken.

Ten laaftten, om uwen onderlingen mededingenden ijver te sterker aan te vuuren, heeft zijne Majesteit præmien verordend, voor die
gee-

geenen, die, over eenige op te geeven stof, de uitsteekendste proeven van bekwaamheid zullen inleveren. En hij, die deze præmien verdienen mag, zal er niet alleen de onderscheidene eer en roem van 't oogenblik voor wegdraagen; maar zijne Majesteit, begeerig om voor zijn Rijk, in alle vakken, bekwaame lieden te zien opkwekken, en die ook daadlijk in werking te brengen, heeft wel willen verklaaren, dat Hij, bij aanzoek tot ampten en bedieningen, op deeze door vlijt behaalde præmien, agt slaan zal. Met dit heuchlijk vooruitzigt derhalven, zal de vlijtige beoeffenaar der Akademische studien zijne publieke loopbaane mogen intreeden. En met welk eene vreugd zullen wij u deeze eereprijzen zien behaalen, en uwe namen met welverdienden lof, in 't openbaar, vermelden!

Spant Gijlieden dan nu alle uwe kragten in, om te vorderen, in deeze edele, zoo veel nut aanbrengeude, zoo veel heil stigende loopbaane! En dat de Allerhoogste de keure zijner zegeningen uitstorte, over uwe pogingen, over die uwer waardige Leeraaren, over alles wat, ter bevordering en bereiking van 't u gesteld doel, zal

zal worden aangewend! — Dat vooral zijn zegen ruste, op onzen geëerbiedigden en geliefden Koning, dewelke deeze Hooge School, door zijne zoo voortreffelijk ingerigte wet, in eenen zoo allezins verbeterden toestand, gevestigd heeft! Moge Hij lang op dezelve zien vormen eene reeks van uitmuntende jongelingen, de hope hunner geslachten, de fieraden der Maatschapij, de steunen zijnes Rijks, de bevorderaars van deszelfs bloei, de getrouwe dienaars van zijn Koninglijk Huis en Geslacht! — Dat alle de Leeden van dat roemrugtig Huis, in lengte van dagen mogen deelen, in zijner Majesteits geluk! — Dat dit, onder zulke gunstige voorteekenen, opgekomen Rijk der Nederlanden, door wederzijdse toenadering van alle deszelfs Ingezeeten, door in een smelting van alle deszelfs deelen, eene onwankelbaare vastheid verkrijge! Ja dat het, onder des Hemels zegen, het gelukkigst aller Rijken worde! — En mogen ook ons Gewest, onze Stad, en Gij allen, onze, beminde Lands- en Stadsgenooten! mede deelen, in deezen voorspoed, in dat Heil! Dit is onze opregtste hartenwensch.

RE.

REDEVOERING,

TER

PLEGTIGE INWIJDING

VAN DE

AKADEMIE TE UTRECHT,

BIJ HARE

NIEUWE INRIGTING,

UITBREIDING EN OPLUISTERING,

OP LAST DES KONINGS

GEHOUDEN, IN DE DOMKERK,

den 6 van Slagtmaand, 1815.

DOOR

JODOCUS HERINGA, ELIZA'S ZOON,

RECTOR DERZELVE AKADEMIE.

MEDICINE

BY

PHILIP W. RICHARDS

M.D.

OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

AT

SAN FRANCISCO

WILEY & SONS

NEW YORK

1898

Copyright, 1898, by Philip W. Richards

1898

WILEY & SONS

NEW YORK

REDEVOERING,

TER

PLEGTIGE INWIJDING

VAN DE

AKADEMIE TE UTRECHT,

BIJ HARE

NIEUWE INRICHTING,

UITBREIDING EN OPLUISTERING.

Aan U, eeuwig, heilig God! Koning der koningen! weldadig Beschikker van ons lot! zij dit Feest gewijd! Gij geeft ons dezen schoonen dag, en stemt onze harten tot vreugde. Och! dat wij ze, U ter eere, genieten! Bestier daartoe den Spreker en de Hoorders in deze Vergadering: en bekroon deze plegtigheid, met Uwen genadigen zegen! Het zij zoo!

Grootachtbare Heeren! Edelmoedige Opzieners en Verzorgers dezer Hoogeschool, in die betrekking vertegenwoordigende onzen geliefden en geëerbiedigden Koning!

Edele, hoogaanzienlijke, achtbare Mannen, die, in het Koninkrijk van Nederland, of in het Gewest en de Stad van Utrecht, bekleed zijt, met onderscheidene waardigheden van regeering, regtspleging en bewind!

Wijdberoemde Hoogleraren, door 's Konings keuze geroepen tot den dienst dezer Akademie! Veelgeachte Ambtgenooten!

Weleerwaardige Bedienaren van den Christelijken Godsdienst!

Brave Jongelingschap, Kweekelingen onzer Hoogeschool!

Gij allen, eindelijk, die hier zijt zamengevloeid, om deel te nemen aan dit luisterrijk Inwijding-Feest!

Gij zijt uitgenoodigd, niet naar eene bekrompene gehoorzaal, maar naar dezen ruimen tempel: om eene redevoering te hooren, niet in de taal der geleerden, maar in onze moederspraak.

Het

Het één zoo wel als het ander zal U, hoop ik, welgevallig zijn, en schein te passen voor eenen Feestdag als dezen. Immers is de uitbreiding en opluistering onzer Hoogeschool eene billijke stof tot vreugde, niet minder voor u allen, Burgers van Utrecht! dan voor ons, die een gedeelte uitmaken van deze Letterkundige Maatschappij.

Wat aan geene Stad van het vrijgevochten Nederland ooit gebeuren mogt, dat viel aan Utrecht ten deel, gedurende een tijdverloop van omtrent honderd en tachtig jaren. Eene Hoogeschool, door eigen' ijver opgerigt, met eigene middelen onderhouden, door eigen gezag bestierd, was de luister uwer Stad, de roem uwer Voorouderen. Zij verkreeg eenen rang, naast de aanzienlijkste Akademien van het Vaderland, en wist dien, voor gansch Europa, te handhaven. Zelfs de schokken der Volksberoeringen, de orkanen der Staatsomwendingen waren, langen tijd, niet in staat haar omverre te werpen. Eindelijk evenwel schein, nu vier jaren geleden, het uur daar te zijn, waarop ook dit heiligdom der Wetenschappen zoude deelen in de verwoestingen van Staten en Rijken, door den Overweldiger onzer eeuw, onder Gods
hei-

heilige toelating, aangerigt. Nauwelijks had hij, binnen onze muren, de afgedwongene hulde ontyangen, die den vriend des Vaderlands van spijt blozen deed, of hij sprak het willekeurige vonnis uit, het welk deze Akademie verlaagde, tot een armhartig school van den tweeden rang. Van toen af werd, aan de verdrukte en van alle zijden beroofde Stad, geene vrijheid of vermogen overgelaten, om haar eigen gesticht voor de vernietiging te behoeden. Van toen af werden de Kweekelingen der Regtsgeleerdheid en Geneeskunde afgescheurd van hunne Leermeesteren: en de overigen, wien het nog werd vijgelaten onze gehoorplaatsen te bezoeken, moesten deze vergunning voor herhaalde schattingen koopen.

Zoodanig was onze toestand, toen de Almachtige het licht uit de duisternis deed opdagen, voor ons dierbaar Vaderland. Nauwelijks waren 's Volks kluisters verbroken, en paarden wij onze stem met de vreugdekreet der geredde Natie, die haren wedergekeerden Vorst toejuichte, of Zijn oog was ook gevestigd op onzen druk. Al spoedig sprak Hij ons woorden van vertroosting toe. Al spoedig werden hoop gevende beloften gevolgd van weldadige beschikkin-

kingen, die aan de Akademie haar voortdurend bestaan en haren ouden rang verzekerden.

Doch het scheen, voor 's Vorsten wijze zorg, te weinig, slechts te herstellen, wat herstelbaar was. Hij wilde ook een gebouw, voor de behoeften van vorige eeuwen gesticht, uitbreiden en inrigten, ten meeste nutte van het tegenwoordige en toekomstige geslacht. Wat meer is: als een Vader des Vaderlands, vestigde Hij zijne aandacht op alle de inrigtingen van hooger onderwijs, welke, ten algemeenen nutte, zouden behooren bevestigd of hersteld te worden, in elk gedeelte zijnes rijks. Tot het voordragen van een plan, riep Hij te zamen eene Vergadering van Mannen, wier welgevestigde roem van wijsheid en braafheid alles goeds deed hopen van een ontwerp, welks geboorte alle beminnaars der wetenschappen, van toen af, met verlangen te gemoet zagen.

Een jaar verliep er, tusfchen de voltooiing van dat ontwerp, en het eindelijk besluit des Konings; maar een jaar, in het welk de verëenigde arbeid en zorg van tien andere jaren op 's Vorsten schouderen drukten. Gode zij dank! Hij heeft dien last moedig opgenomen en roemrijk getorscht. Of wie onzer bewondert niet die

die onverpoosde inspanning, welke er noodig was, tot het vestigen van een nieuw Koninkrijk, tot het regelen van alle deszelfs deelen, tot het uitrusten van legers en vloeten, tot het voeren van eenen onverwachten oorlog, tot het sluiten van vrede- en vriendschap-verbonden, en wat niet al, aan niemand dan aan zijne Majesteit zelve en die van zijnen raad bekend? Indien, bij zoo vele onvermijdelijke bemoeijingen, onze hoop op nieuwe inrigtingen van het hooger onderwijs, ook nu nog, on vervuld ware gebleven, wien zoude dit langer uitstel hebben kunnen bevreemden? Ons althans zoo weinig, dat wij verrast werden, door de mededeeling van 's Konings besluit, en door de bepaling van dezen dag tot deszelfs uitvoering.

Gelukkig wij, die dezen schoonen dag beleven! Driewerf gelukkig allen, die leven onder eene regering, zoo wijs, zoo billijk, zoo edelmoedig, als die van onzen geëerbiedigden Koning! Wie, dien hoofd en hart wel geplaatst zijn, erkent dit niet? — Maar, wie onzer behoort dan ook niet te roemen de wijsheid, de billijkheid, de edelmoedigheid der wetten en verordeningen, welke heden zijn ingevoerd, en welker handhaving Gij, in dit uur, plegtig hebt

hebt hooren belooven en bezwèren? Ik moet meer zeggen, en ik houd mij overtuigd van de toestemming aller verstandigen: het is van deze wetten en verordeningen, dat onze Hoogeschool, onder Gods zegen, eenen luister hopen mag, hoedanige haar nog nooit versierde. Ja, wanneer de wet, welke ons heden gegeven is, naauwkeurig en getrouw, wordt beleefd, door allen, die aan dezelve gebonden zijn, dan durf ik, zonder vermetel te schijnen, een nieuw tijdperk van heil en zegen voorspellen aan Utrechts Hoogeschool: en niet alleen aan deze of eenige andere Hoogeschool, maar ook aan de Stad, maar ook aan het Gewest, maar ook aan het Land, in welken zij gevestigd zijn.

Trouwens deze wet geeft (1) aan de geheele Maatschappij eenen nieuwen waarborg voor haren bloei en welvaart. Zij geeft (2) aan de jongelingschap nieuwe hulpmiddelen tot hare Letteroefeningen. Zij geeft (3) aan leergierige Kweekelingen der Hoogescholen nieuwe eer en voordeelen. Zij geeft eindelijk (4) aan hunne Onderwijzers nieuwe aanmoediging en belooning.

Vergunt mij, dat ik U mijne gedachten, op deze vier stukken, een weinig ontwikkelde! Ik

ge-

gevoel al te wel, dat ik dit niet doen zal, overëenkomstig de waardij des onderwerps, den luister dezer Vergadering en de plegtigheid van dit Feest. Maar ik heb het ondernomen, in ootmoedig opzien tot dien God, die mij, zwakken en onwaardigen, dikwijls ondersteunde; in gehoorzaamheid aan onzen Koning, wiens bevel voor mij zoo verpligtend als vereërend is; en in vertrouwen op de toegeslijkheid, welke voortdoring ik van U verzoeken, zeer geachte Hoorders!

Ik durfde dan, in de eerste plaats, aan de Maatschappij een nieuwen waarborg beloven voor haren bloei en welvaart.

Onder de vereischten van eerste noodzakelijkheid, voor den bloei en welvaart eener Maatschappij, telt Gij gewis de bekwaamheid van die Mannen, aan welken de zorg voor hare dierbaarste aangelegenheden is toevertrouwd. Geef aan eenen Staat alle andere hulpmiddelen van voorspoed, hij zal niet voorspoedig zijn, zoo lang hem dit ontbreekt. Plaats hem, in Uwe verbeelding, onder eenen schoonen hemel,

mel, op eenen veiligen en vruchtbaren bodem; verzeker hem zijne vrije gemeenschap met alle de deelen des aardbols, verbind hem met vreedzame naburen en magtige bondgenooten; stort de schatten van het Oosten en Westen uit in zijnen schoot; maar stel de verzorging zijner dierbaarste aangelegenheden in onbekwame handen, die Staat is verloren, onvermijdelijk verloren. Geen Vorst, hoe waardig ook de wellust des menschedoms genaamd te worden; geen Wetboek, al ware het uit den hemel gegeven; geene Voorvaderlijke instellingen, hoe zeer beproefd door de ervaring van Eeuwen; geene Volksdeugden zelfs, hoe zuiver, kunnen den Staat beveiligen voor zijnen ondergang, zoo zich geene schrandereheid en bekwaamheid vereenigen met vroomheid en goede zeden, bij de Ambtenaren van den Staat, bij de Handhavers en Uitvoers der Wetten, bij de Bedienaren van den Godsdienst, bij Regters en Pleitbezorgers, bij Artsen en Artsenijmengers, bij Heel- en Vroedmeesters, bij Leeraren der Jeugd in hogere en lagere Scholen, met één woord, bij allen, wier ambt en werk onontbeerlijk is in eenen wel ingerigten Staat.

Maar

Maar wie kan aan de Maatschappij genoegzaamen waarborg geven, dat hare belangen in geene onbevoegde handen zullen worden gesteld? Wie kan bekwame lieden toelaten, en ongeschikten uitsluiten van ambten en waardigheden? Wie kan eenen algemeenen maatstaf bepalen, voor de bekwaamheden van hun, die, van trap tot trap, wenschen opteklimmen, tot cerestanden in de Maatschappij? Wie kan de volmagt geven, tot eene geregelde en onpartijdige beproeving? Het is alleen de Koning, die daartoe, naar de Grondwet van den Staat, met de hoogste magt bekleed is.

Gelukkig Nederland! Het geen Uw Koning kan doen, dat heeft Hij gedaan, bij de wet, heden ingevoerd: en het geen, op dit oogenblik, nog moest worden uitgesteld, dat verwachten wij, op zijn koninglijk woord van de kerkelijke en burgerlijke instellingen, ook bij deze wet ons toegezegd.

Deze wet plaats dan reeds eenen slagboom, welke, met koninglijk gezag, de drieste onkunde en de valschenoemde wetenschap fluit, buiten Kerk en School, buiten Raadkamer en Pleitzaal, buiten Gasthuis en Zieken-vertrek:
en

en het is juist daardoor, dat zij aan Nederland eenen nieuwen waarborg geeft voor deszelfs bloei en welvaart.

Maar, indien de wet thans nieuwe en strengere eischen doet, van waar zal dan aan de Maatschappij een genoegzame voorraad worden opgeleverd van Mannen, die den bevolen scherperen toets kunnen doorstaan? — Ook daarvoor heeft 's Konings wijsheid gezorgd, door deze zelfde wet. Immers, gelijk ik in de tweede plaats zeide, zij geeft aan de Jongelingschap nieuwe hulpmiddelen tot hare Letteroefeningen, en zorgt dus, dat elk, dien het niet aan gaven der natuur of aan den goeden wil ontbreekt, in eene nieuwe gelegenheid zij gesteld, om de vereischte bekwaamheden te verkrijgen.

Nieuwe hulpmiddelen levert onze Eeuw in menigte op: derzelver vrij gebruik is dus, ten dezen tijde, eene voorname behoefte geworden aan de Hoogeschoolen van ons Vaderland. Wie toch den staat der wetenschappen, al is het slechts oppervlakkig, gadeslaat, zoo als die zich thans aan ons voordoet, en hem vergelijkt met derzelver toestand voor eene Eeuw, of zelfs voor eene halve Eeuw; die kan niet anders, dan

zich

zich verheugen, over de voortgangen van den menschelijken geest. Verbazende zijn de ontdekkingen, door de Sterrekunde gedaan, in dat gedeelte van het ongemeten Heelal; het welk zich, uit deze woonplaats van het menschelijk geslacht, bescpieden laat. De Natuur zelve heeft vele van hare geheimen ontdekt aan de onvermoeide onderzoekers van dezen aardbol en zijnen dampkring. Het Rijk der dieren, der planten en der delfstoffen levert nieuwe schatten op, ter beproeving en genieting, aan den gezonden en zieken mensch. De Mensch is, met zich zelve, met zijne krachten en werkingen van geest en ligchaam, meer bekend geworden. Het schouwtooneel der Geschiedenis van menschen en volken is ruimer geöpend: en biedt oude en nieuwe daadzaken ter betrachting aan den Wijsgeer aan. De Wijsgeerte zelve heeft bedachtzaamheid geleerd, en hare stoute vlucht, buiten de grenzen van tijd en ruimte, ingekort. De Wiskunde heeft hare berekeningen toegepast op vele voorwerpen van natuur en kunst, en aan het Vernuft hare hulp verleend, tot het daarstellen van gewrochten en werktuigen, met welke zij Handel en Zeevaart, Landbouw en Huishouding, Fabrieken en Trafieken verrijkt.

De

De Regten en Pligten van Overheden en Onderdanen zijn op juister fchaal gewogen, onder het oog der Regts- en Staatkunde, berekend naar den veranderden toefland en de wederzijdfe betrekkingen der Volken, en uitgedrukt in nieuwe Staatsregelingen en Wetboeken. De geopende boekerijen en opgedolven Steden, hebben rijkdommen, uit de grijze oudheid, aan het licht gebragt: en de Letterminnaars hebben zich, met nieuwe fcherpzinnigheid, toegelegd, om den zin der gewijde en ongewijde Schriften, naar juiste regelen, te bepalen. De Zedekunde, voorgelicht door de fakkel der Wijsgeerte, gaat eenen meer eenparigen en vasten tred. In het kort: geene Wetenfchap is verftoken van nieuwe belangrijke aanwiften.

Gij erkent, vertrouw ik, ook bij dit oppervlakkig overzigt, dat onze Eeuw nieuwe hulpmiddelen in menigte oplevert, welke ook de akademifche Jongelingsfchap moet leeren gebruiken. En het is aan deze behoefte, dat, op eene uitftekende wijze, zal worden voldaan, door de nieuwe inrigtingen en verordeningen des Konings.

Gij ziet reeds den trein der Hoogleeraren aan

onze Akademie vergroot, door een vijftal beroemde Mannen, het welk eerlang, door een ander tweetal, staat vermeerderd te worden. Wij juichen 's Konings gelukkige keuze toe, die hen roept, om de Leidlieden der jeugd te zijn, in die velden der Wetenschappen, welke voorheen scharfer werden bezocht, en eene mindere uitgebreidheid aanboden.

Doch ook andere hulpmiddelen worden, aan Leeraren en Leerlingen beiden, geboden, door 's Vorsten edelmoedige bestelling. Allengs zullen wij eene wel geördende en welgeplaatste Boekerij bezitten, aan welker rijkdom ieder vak der Wetenschappen een evenredig deel zal nemen. De Sterrewacht staat begiftigd te worden, met het geen nog aan haren voorraad van werktuigen ontbreekt. Kabinetten, voor de Ontleedkunde, Genees- Heel- en Vroed-kunde, zullen worden opgerigt. Onze Kruidtuin, nu reeds zoo schoon voorzien, zal nieuwe aanwinsten doen. Ook uit het Dieren-rijk en dat der Delfstoffen, zullen belangrijke verzamelpaatsen worden onderhouden. Alles, wat in eene Scheikundige Stookplaats vereischt wordt, zal worden daargesteld. Een Ziekenhuis, wreedelijk ver-

vernietigd, door een Bestuur, het welk, meer dan enig ander, Gasthuizen noodig had, wacht zijne herstelling van Nederlands Hersteller, tot een nog uitgebreider nut voor de beoefening, niet slechts der inwendige Geneeskunst, maar ook der Heel- en Verlos - kunst.

Zoo heeft dan 's Konings weldadigheid gezorgd, dat der akademische Jongelingschap een aanzienlijk getal Leeraren, en een rijke voorraad van hulpmiddelen, verschaft worde.

Maar zal het nu voortaan, aan de willekeur van eene ongeöefende Jeugd, of van waanwijze Raadgevers, worden overgelaten, om deze weldaden te gebruiken of te verwaarloozen? Zal een lage naarijver of partijdige ingenomenheid met eigen letterarbeid, onder zoo groot een getal van Leeraren, ook het algemeen beoefenen van elke noodige Wetenschap belemmeren? Dit gevaar was, voorzeker, zeer te duchten, indien niet de weldadige wet hetzelfde had afgewend, door gematigde bepalingen, welker gemis men, niet ten onregte, aan alle onze voormalige Instellingen, heeft ten laste gelegd. Die bepalingen leggen iederen Hooglceeraar de taak op, die Hij, in den loop van elk jaar, behoort

aftewerken, op eene algemeen nuttige wijze. Zij beletten den Leerling, eenig deel der Wetenschappen, aan welke Hij zich, in den dienst der Maatschappij, toewijdt, geheel te veronachtsamen of slechts ter loops te behandelen. Zij zijn, voor het overige, zoo gewijzigd en gematigd, dat zij de vlucht van zeldzame geesten niet inbinden, de overtuiging aan geene banden leggen, de Akademie in geen Soldaten-school veranderen, en den edelen naarijver niet uitblusfchen.

Wat zeg ik? uitblusfchen? Het tegendeel is zoo waar, dat deze Wet, aan leergierige Kweekelingen der Hoogeschool, nieuwe eer en voordeelen geeft, en dus den edelen naarijver opwekt en gaande houdt. Dit was het derde, het welk ik, ter harer eere, moest opmerken.

Dank zij, voor alle dingen, den Koning, dat Hij de Hoogfcheeraars aan onze Akademie, niet, naar de wijze der uitbundig geroemde Buitenlanders, heeft vervormd, in louterre Voorlezers of Sprekers. Trouwens, gelijk, in geen gedeelte der wet, de begeerte naar verbetering ontaard is in eene zucht tot nieuwigheid, zoo

is ook, in dit deel, aan de onwaardeerbare wijze onzer Voorvaderen regt gedaan. Ook wij zullen dan, op hun voetspoor, voortgaan, de Kweekelingen der Hoogeschool, uit den rang van stomme toehoorders en werktuiglijke afschrijvers, te verheffen, tot meer handelende en vrijer werkende personen, die, door vragen, antwoorden, zamenspraken, redentwisten, voorstellen en andere werkzaamheden, aan hunne Onderwijzers de gelegenheid geven, om hen uittelokken, hen te kennen, hen met hun zelve bekend te maken, het onderwijs naar hunne behoeften interigten, hunnen geest te leiden, hunne krachten te oefenen, de schroomvalligen aantemoedigen, de tragen optesporen, de nalatigen te beschamen, de vermetelen van hunne gevaarlijke hoogte aftebrengen, en de goedwilligen en werkzamen, door lof en goedkeuring, te vereeren.

Zoo voorbereid, zal het U dan ook, weetgierige Jongelingen! niet moeilijk vallen, het openbaar onderzoek doortestaan, zonder het welke de wet geenen akademischen rang of eertitel toestaat. Dit verbod zij de schrik der vadzigen, het bedwang der litzinnigen, het

zal de prikkel zijn voor elken jongeling, wiens hart, voor de aandrift der ware eer, niet ongevoelig is.

Na zulke en andere niet onbeduidende proeven gegeven te hebben van welbesteden tijd, zal dan ook de schoonste eertitel, welke de Hoogeschool aanbiedt, ophouden, voor sommigen, een onverkrijgbaar goed te zijn, en aan anderen, als eene beuzeling, verspild te worden. Neen! Beëfenaars der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen! neen! Beminnaars der fraaije Letteren! ook voor U prijken die eere-kronen, van nu af aan. Ook voor U, Kweekelingen der Godgeleerdheid! zijn ze niet te hoog opgehangen. En Gij, die U, op het Romeinsche en hedendaagsche regt beide, met eenige inspanning, hebt toegelegd, zult voortaan, door deze wet, eenen waarlijk vereerenden titel ontvangen, die U voordeelig onderscheidt van hun, die van de Akademie niet anders hebben weggedragen, dan twee letteren voor hunnen naam.

Maar, wat zie ik? — Waarmede worden wij verrast? Zijn het lauwerkranzen — Ja, waarlijk! En U worden zij aangeboden, edel-

aartige Jongelingen! die U, om het even aan welke der drie Akademien des Lands, in eenen edelen wedstrijd, met elkanderen meten wilt. O! hoe zult Gij Uwer Leerméesteren moed en vreugde verhoogen, wanneer Gij hen in de gewenschte gelegenheid stelt, om U die eeretekenen toetewijzen en uittereiken, in naam des Konings! Hoe schoon zullen die laurieren prijken, op Uwe jeugdige schedels! En welke zekere waarborgen zullen ze U zijn, voor hooger en aanzienlijker ambten, in Kerk en Staat!

Kan er nog iets tot aanmoediging verlangd worden? Neen, voorzeker! van deze zijde zijn alle onze wenschen meer dan voldaan.

Doch andere zorgen drukken mogelijk den geest neder: andere behoeften beletten mogelijk, van zoo vele hulpmiddelen gebruik te maken, en te dingen naar die eerekroonen? — Geen nood! 's Konings milddadigheid heeft ook, door nieuwe gunsten, hierin voorzien, niet slechts voor de beoefenaars van ééne Wetenschap, maar voor die van allen: en zijne Wijsheid heeft er bepalingen bijgevoegd, welke, het misbruik der luiheid en inhaligheid werende,

de, deze weldaad tevens verheffen tot eene verëerende belooning van waarlijk verdienstelijke Kweekelingen.

Zoo worden dan de nuttige Wetenschappen verëerd in hare leerlingen. Maar zij worden het, bij deze nieuwe inrigting, niet minder in hare Onderwijzers. Immers, gelijk ik, in de vierde plaats, U wilde doen opmerken, deze Wet geeft, ook aan dezen, nieuwe aanmoediging en beloning.

De Vorst verlangt van ons, die Hij tot het onderwijs der akademische Jeugd roept, nieuwe werkzaamheid en gezetten ijver. Maar voor wien is die oproeping aangener, dan voor ons, die leven in den arbeid der letteren? Van wien hooren wij ze liever, dan van eenen Koning, die zelf het weergalooze voorbeeld van werkzaamheid aan zijne dienaren geeft? Voor wien is zij belangrijker, dan voor de akademische Jeugd, die, door ons voorbeeld zoo wel, als door onze lessen, behoort gevormd te worden?

Werd ooit het vuur van iemands ijver verdoofd, door nalatigheid en onverschilligheid van

van kwalijk beraden jongelingen, of, laat mij liever zeggen, door de ongunst der tijden, nimmer is hetzelfde, (eere zij Uwe moedige volharding!) bij iemand van U, mijne waardige Ambtgenooten! uitgebluscht: en, van nu voortaan, zal het in nieuwen gloed ontvonken, daar wij onze gehoorplaatsen, bij elke onzer lesfen, zullen bezocht vinden van eene leergrage Jongelingschap.

Werd, gedurende de rampvolle jaren, die wij beleefden, onze huislijke stilte te dikwerf gestoord, door het gezelschap van woelige oorlogsknapen, het woord des Konings verzekert ons voortaan onze rust, zonder den last van onze schouderen overteladen op dien van onze Stadgenooten.

Door de knevelarij van een roofzuchtig bewind, werd het eereloon, ons voorheen ongezocht aangeboden, laaghartig beknibbeld, en trouweloos ingekort: terwijl het ellendig overschot, traaglijk betaald, als eene ongehoudene gift, ons werd aangerekend. Thans toont de Hersteller onzer Hoogeschool, hoe heilig Hem de verkregen regten zijner onderdanen zijn, en hoe hoog Hij den dienst waardeert van Man-
nen,

nen, die hunne beste krachten en een goed deel hunner bezittingen, toewijden aan de verlichting en beschaving van het aankomende Geslacht. Ons opnemende in den rang van 's Lands Ambtenaren, stelt Hij betrekkingen vast, even vereerend voor onze personen, als voegende aan onzen Post. Wel verre van gedane diensten te vergeten, en oudere dienaren te verstootten, ten gevalle van jongeren, doet ons de Koning zien, in het voorbeeld van onze grijze Ambtgenooten, wat wij ééns van zijne zorgen te wachten hebben, wanneer het der Goddelijke Voorzienigheid behaagt, onzen levensdraad te rekken in de getrouwe behartiging van ons ambt. Bereiken wij dan éénmaal de jaren, welke den zwakken Sterveling, in zijnen manlijken tred, vertragen of doen stilstaan, dan zullen wij niet voortgezweept worden naar het graf, of genoodzaakt ons zelve te overleven. Neen! met onze krachten te rade gaande, zullen wij, werkende of rustende, in jeugdige Opvolgers, onze Helpers of Plaatsvervangers zien, die aan ons de schatting van eerbied betalen, welke onze eerwaardige Grijsaards thans van ons ontvangen. Belieft het den alwijzen Beschikker
over

over leven en dood, ons, vroeger of later, oproepen van Echtgenooten of onverzorgde Kinderen, onze laatste dagen zullen niet verontrust worden, door de angstige klacht onzer lievelingen: „wie zal voor ons zorgen? wat zal ons „op aarde overblijven?” Zij zullen, met ons, staat maken, op de toezegging van onzen goeddoenden Koning, en, in zijne zorg, de zorg erkennen van de opperste Goedheid zelve. U

Het geen ik gezegd heb, schoon onvoldoende voor het belang des onderwerps, zal evenwel, hoop ik, genoegzaam zijn, om U te doen gevoelen, hoe weldadig de nieuwe wetten en inrigtingen zijn, voor het Akademisch onderwijs, daar ze, en, aan de Maatschappij, eenen nieuwen waarborg geven, voor haren bloei en welyaart; en, aan de jongelingschap, nieuwe hulpmiddelen tot hare Letteröefeningen; en, aan de leergierige Kweekelingen der Hoogescholen, nieuwe eer en voordeelen; en, aan hunne Onderwijzers, nieuwe aanmoediging en belooning.

Dank zij dan den Vader des Vaderlands gezegd, die aan onze Hoogeschool een nieuw leven

ven geeft! Dat Gelderland zich verblijde, over de herleving van Harderwijk; dat Vriesland verheugd zij, over de wederoprigting van Franeker; grooter weldaad, aan Utrechts Land en Stad bewezen, verpligten ons, tot levendiger dankerkentenis. Dat Leijden en Groningen, in den tijd der onderdrukking boven ons verheven, dezen Feestdag met ons vieren, Utrecht, Utrecht alleen, kan op dezen dag juichen: „naast God zijn wij alles aan Koning Willem, den I. verplicht!” O! dat Zijn hart zich, bij de bewustheid van deze weldaad, verheuge! dat Zijn oog er de schoonste vruchten van zie! dat Zijne hand het herstelling-werk voltooije! Dan zien wij dit gedeelte van het Staatsgebouw in een welgeördend verband gebracht, met de Stichtingen tot het laag en middelbaar onderwijs, tot de geneeskundige verzorging, tot de burgerlijke wetten en regtspleeging; en tot de kerkelijke orde en tucht, in onze gewesten. Ja! dan genieten ook de Zuidelijke Afdeelingen van zijn Rijk de weldaad van nieuwe inrigtingen, gewijzigd naar hare bijzondere behoeften en belangen!

Zoo zal ons Nageslacht nieuwe zegeningen
kun-

kunnen genieten, welke wij van onze Voorvaders niet geërfd hebben. Hunne nagedachtenis te verëeren, blijve onze heilige pligt; want zij hebben, voor Tijdgenooten en Nakomelingen, grondslagen gelegd, op welke wij bouwen. Zij hebben gesticht, wat wij uitbreiden en opfieren. Utrechts aloude Burgervaders hebben schatten te koste gelegd aan eene Akademie, welke het pronkstuk harer Stad was. De Hoogste Magten van dit Gewest hebben haar luister en gezag bijgezet. Maar, om eene Hoogeschool in stand te houden, die haren rang, onder die van Europa, zoude kunnen handhaven, daartoe werd meer vereischt, dan ééne Stad konde opleveren. Laat ons het niet ontveinzen! Om inrigtingen, als de tegenwoordige, met vrucht daartestellen, om éénheid van doel en middelen in het hooger Onderwijs te bevorderen, om Akademien en Kweekscholen aan elkanderen te verbinden, daartoe was één Oppergezag over geheel Nederland noodig: en, om dat zoo te doen, als het heden geschiedt, daartoe was een Vorst noodig, als de onze is.

Het is aan dit Koninglijk welbehagen, dat wij het geluk te danken hebben, van onze Akademie gesteld te zien, onder het toezicht van een edel Vijfmanschap, in welks vergadering veel omvattende wetenschap, diepe menschenkennis en ware levenswijsheid zich vereenigen, met zorgvuldige voorzichtigheid, geöefende ervaring en hartelijke zucht voor de Wetenschappen en hare Beoefenaars. Ontvangt dan, edele, grootachtbare Heeren! uit mijnen mond, deze hulde, aan Uwe verdiensten toegekend door onzer aller hart! Gij hebt Uwe waardigheid aanvaard, op eene wijze, te aanmoedigend en verpligtend voor de Onderwijzers en Leerlingen, om te twifelen aan Uwe Vaderlijke zorg, voor alle onze belangen. Gij hebt ons die toegezegd: wij maken er staat op. De pligten, ons opgelegd, hebben wij, bij plegtige belofte of eedzweering, op ons genomen. Ik behöef dus niet andermaal te zeggen: „wij zullen ze vervullen.” Liever zeg ik: „wij zullen ze vervullen, met Gods hulp.” Bekleed met 's Konings vertrouwen, kunt Gij veel goeds voor deze Akademie doen, en veel kwaads van haar weeren. Of, wanneer Gij niet

III

in

in staat zijt, onze wenschen te bevredigen, dan wilt Gij gaarne de tolken onzer verlangens worden bij Zijne Majesteit. Op Uwe goedkeuring stellen wij hoogen prijs: in het verdienen van dezelve, hopen wij onze Jongelingschap voortegaan. Ik zoude haar U aanbevelen, zoo zij niet, niet ons, U ware aanbevolen, door den Koning zelve. Wat schiet mij dan over, bij deze plegtige gelegenheid, dan U danktezeggen voor de luisterrijke wijze, op welke Gij onze Hoogeschool heden inhuldigt? Wat meer, dan Uwen hoogachtbaren Voorzitter te betuigen de erkentenis van ons geroerd hart, voor de, ons en onze kweekelingen zoo vereerende en bemoedigende aanspraak, welke wij zoo even uit zijnen wijzen mond mogten hooren? Vervult de Alzegenaar onzen wensch, dan worden Uwe aanzienlijke Personen en Geslachten mild gezegend; dan staan Uwe eer-gestoelten vast; dan verheugt Gij U nog lang, in den bloei der Hoogeschool, onder Uwe verzorging gesteld.

In de rij der edelmoedige Verzorgers onzer Akademie, plaatst de Koninklijke wet ook den eersten Magistraatspersoon van Utrecht, dien

het

het ons leed doet, wegens ligchaams ongesteldheid, thans niet in deze Vergadering te mogen begroeten. Door de gezegde bepalingen der wet heeft Zijne Majesteit verhoed, dat alle onze betrekking worde afgesneden op eene Regeering van Stad en Land, welke zoo wel gezind is voor de Hoogeschool, en aan welke de meesten onzer, bij hunne eerste aanstelling, hunne getrouwe gehechtheid hebben betuigd. Nooit zal uit ons geheugen worden gewischt, wat wij, aan onze voormalige Verzorgers, de Handhavers onzer belangen, verschuldigd zijn. De akademische Jeugd zal, op heden, eene nieuwe proeve ontvangen van het deel, dat Utrechts Regeering neemt in de feest-vreugde van dezen dag. Hetgeen Gijlieden, edele achtbare Heeren! aan onze Kweekelingen doet, dat doet Gij aan ons. Gaat voort, naar de betrekking, welke ons nog op U overblijft, ons en hun, en alzoo de Akademie, het erfdeel Uwer Vaderen, te begunstigen! Wij zullen wederzijds de welvaart en den roem van Uwe Stad trachten te onderhouden. God zegene Haar, en doe U een nieuw tijdperk van haren voorspoed bevorderen en beleven!

Wijd-

Wijdberoemde Mannen! zeer geachte Ambtgenooten in de bediening van het Hoogleeraar-ambt aan deze Akademie! U wensch ik, gelijk mij zelven, geluk, met de heugelijke gebeurtenis van dezen dag. Hoe vele bedroevende en vreesverwekkende dagen heb ik beleefd, met U, die, voor de bevrijding van Nederland, nevens mij, in het gareel geslagen waart! Doch, nu zij ons vergoed worden, door eenen dag als dezen, beklagen wij er ons niet meer over; maar danken God, dat Hij ons één hart en ééne ziel gegeven heeft, om onze posten niet te verlaten, maar de handen in één te slaan; om te bewaren, wat nog niet verloren was; en om te herkrijgen, wat ons en onzen Kweekelingen was ontfroefd. Wij deelen, als Broeders, in elkanders vreugde. Wij verheugen ons, dat ook zwakken en grijzen den storm, met ons, verduurd hebben, en nu de weldaden van eenen effen hemel, met ons genieten. Dat Zij nog, zoo lang het leven hun en den hunnen eene weldaad zijn kan, ons vereeren, met hun bijzijn, raad en hulpe! Ons genoegten wordt vergroot, door de aanwinst van U, nieuwe Ambtgenooten! welke, of, reeds elders, in het onderwijs

der

der Jeugd; U roemrijk hebt gekweten, of, door andere werkzaamheden, den bloei der Wetenschappen hebt bevorderd. Wij zien, met verlangen, de dagen te ontmoet, op welke Gij Uwe gewigtige Posten, door plegtige Redevoeringen, zult aanvaarden. God geleide U, met Uwe dierbare betrekkingen, herwaards, en doe Uwe verheffing aan deze Hoogeschool dienen, tot vermeerdering van het nut en genoegen Uwes levens, en tot vorming van vele jonge lieden, ten dienste van het Vaderland en de Kerk! Hij verbindt ouderen en jongeren in den dienst der Wetenschappen, door den band des Vredes en der Vriendschap! Voor U allen, waardste Ambtgenooten! levere de herstelde Akademie nieuwe eer en vermeerderde genoegens op! Leeft, gelijk in Uwe Kinderen, zoo ook in de Jongelingen en Mannen, welke Gij gekweekt hebt; voor de burgerlijke Maatschappij en voor de Gemeente van onzen Heer Jezus Christus!

Ja! dierbare Jongelingschap! wanneer Gij U aan de Akademie laat vormen, tot wijsheid en deugd, en, na deze oefenplaats vaarwel gezegd te hebben, bestendig voortgaat op den

één-

éénmaal welgekozen weg, dan leven wij in U, dan leven wij, ook na onzen dood. Zoudt Gij ons dan niet lief en waard zijn, en, in onze schatting, naast onze eigene Zonen staan? Wanneer de Koning, die ook Vader is, wanneer Uwe eigene Vaders, Moeders of Verzorger's U aan ons aanbevelen, zoudt Gij U dan ook niet aan ons toevertrouwen, als aan Uwe tweede Vaders? Zijne zorgvuldigheid stelt U, met ons, onder het oppertoezigt van edelmoe-dige Verzorger's, die, gelijk hun grijze Voorzitter ons meldde, ook zelve aan deze Akademie zich lieten vormen, en daardoor zoo veel te geschikter zijn, om de weldadige bedoelingen van Zijne Majesteit met haar uittevoeren. Laat hunne vermaning en raad, heden U zoo hartelijk toegediend, U immer welgevallig zijn! Gij hebt mij, in de betrekking, in welke ik tot U allen sta, geëerd, ook in den tijd, welke mijnen post van alle zijne achtbaarheid beroofde, en mij luttel goeds voor U te bewerken vergunde. Nu zult Gij te meer U beijveren, om mijn genoegen, dat is, het genoegen van alle Uwe Leermeesters, dat is, Uw eigen geluk, te bevorderen, door de naarstigheit in letteröe-

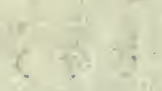
feningen en door de reinheid van zeden. Zoo zal het einde van dezen dag toonen, dat Gij eere en weldaden waardiglijk weet te genieten, en dat 'sKonings gunsten, de zorg onzer Bestuurderen, en het onderwijs Uwer Leermeesteren, aan U wel besteed zijn. Zoo kroone U 's Hemels goedkeuring en zegen! Zoo bekleede menig een van U eenmaal die eergestoelten! en menig een vervange onze plaats! Althans elk Uwer zij de zekere hope des volgenden geslachts!

Weest Gij er getuigen van, veelgeëerde Toehoorders van allen rang, die dit Feest mede helpt vieren! Weest er getuigen van, zoo velen Gij, onder onze Jongelingschap, de voorwerpen telt van Uwe liefdezorg! Helpt den bloei dezer Akademie bevorderen, Gij allen, die daartoe het verinogen hebt! Maakt de Vaderlandsche inrigtingen van hooger of lager onderwijs, van nu voortaan, niet te schande, door Uwe Kinderen te zenden, waar ze hunne moedertaal verleeren, en zich aan vreemde zeden gewennen! Geniet, elk in Uwe betrekkingen en nuttige werkzaamheden, 's Heeren zegen, met het kroost, dat Hij U ter vorming toebetrouwde!

En

En Gij, eenige, eeuwige bron van allen zegen! Begeef ons niet! Verlaat ons niet! Neem onze Hoogeschool, hare Verzorgers, Leeraars en Kweekelingen, en die der andere Gestichten, onder Uwe bescherming! Onderwijs en bestuur allen, door Uwen H. Geest! Laat het plechtig werk van dezen dag, door Uwe verbeurde gunst tot hiertoe gelukkig volbragt, bestendig bekroond worden, met Uwe goedkeuring! Heilig onze Feest-vrolijkheid, opdat onze vreugdebedrijven nimmer oorzaak zijn van beklag en naberouw! Vergeld onzen Koning het goede werk, waarmede Hij ons verheugd heeft, door Uwen dierbaarsten zegen! Vervul de wenschen, over deze Vergadering uitgesproken! Verhoor de gebeden, ook gister plechtig tot U opgezonden! Vergeef onze misdaden en tekortkomingen! En, gelijk Gij met onze Voorvaderen waart, wees ook zoo met ons en ons nageslacht! Het zij zoo! Ja! het zij zoo!

The first thing I noticed when I stepped
 out of the car was the smell of
 fresh air. It was a relief after
 being stuck in traffic for hours.
 The sun was shining brightly, and
 the birds were chirping happily.
 I took a deep breath and felt
 a sense of peace wash over me.
 The world seemed so much better
 when I was finally free to move.
 I looked around and saw a
 beautiful landscape stretching out
 before me. The fields were green
 and the trees were tall and
 leafy. It was a sight I had
 never seen before. I felt like
 I had discovered a hidden gem.
 The air was so fresh and clean,
 it felt like I had been reborn.
 I took another deep breath and
 felt a sense of joy fill my chest.
 The world was so beautiful, and
 I was so lucky to be here.
 I smiled and felt a sense of
 wonder and awe. It was a
 moment I would never forget.
 The sun was still shining, and
 the birds were still chirping.
 I felt like I was in a dream.
 The world was so beautiful, and
 I was so lucky to be here.
 I smiled and felt a sense of
 wonder and awe. It was a
 moment I would never forget.

A A N S P R A A K

DER

S T U D E N T E N

AAN DE

C U R A T O R E N

DER

UTRECHTSCH E H O O G E S C H O O L,

B I J M O N D E V A N D E N O U D S T E N

S T U D E N T

BARTHOLD REINIER DE GEER.

Weledele, grootachtbare Heeren!

Zoo belangrijk het voor ons is, onze Hoogeschool in hare regten te zien hersteld en bevestigd, zoo aangenaam is ons de wijze beschikking van onzen Koning, waardoor het Zijne Majesteit behaagd heeft, het opzigt over dezelve aan Mannen toetevertrouwen, die, zoo wel door hun verstand, als door eene rijpe ondervinding,

zoo wel door kunde, als braafheid, zich dezen post hebben waardig gemaakt. Het is hierom, dat wij hen onze belangen vertrouwend aanbevelen, in de zekere verwachting, dat zij alles, wat aan de welvaart onzer Akademie bevorderlijk is, opregt zullen behartigen. Het is hierom, mijne Heeren! dat wij Ul. op dit oogenblik, uit naam onzer Mede-studenten, van onzen eerbied en onze hoogachting willen verzekeren. Bij elke gelegenheid hopen wij Ul. door ons gedrag te toonen, dat wij Uwe pogingen tot ons welzijn wenschen behulpzaam te zijn, en alles in acht te nemen, wat de orde en zedelijkheid aan onze Hoogeschool kan doen stand houden. Zoo mogen Uwe werkzaamheden met den besten uitslag bekroond worden, en Gijl. Uwe nieuwe loopbaan met genoeg voortzetten!

... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...
 ... van de ...

AAN.

A A N S P R A A K

DER

S T U D E N T E N

A A N D E

P R O F E S S O R E N

DER

*UTRECHTSCH*E HOOGESCHOOL,

BIJ DEZELFDE GELEGENHEID,

BIJ MONDE VAN DENZELFDEN.

Hooggeleerde Heeren, Profes-
soren dezer Hoogeschool!

De dag van heden is voor elken Utrechenaar
zoo belangrijk en gedenkwaardig, dat dezelve
steeds, in de Jaarboeken van onze Stad, vermaard
zal blijven. Wij zien, op denzelfden, onze Hoo-
geschool, door het wijs bestuur der Goddelijke
Voorzienigheid, uit hare vernedering herrezen,

ver-

vernieuwd, bevestigd en uitgebreid. Zoo blijde deze gebeurtenis voor elken onzer is, zoo aangenaam moet dezelve aan onze Hoogleeraars zijn. Wij hebben het daarom onzen pligt gedacht, hen, uit naam onzer Mede-studenten, daarmede van harte geluk te wenschen, en hen zoo een vernieuwd bewijs van onze hoogachting te geven. En hoe gaarne vervullen wij dezen taak, daar wij tot Mannen spreken, die niet slechts door hunne kundigheden zich verdienstelijk gemaakt, maar ook door eene beproefde ondervinding getoond hebben, hoe zeer Zij onze belangen behartigen. Wij gedenken, hoe, in den tijd onzer overheersching, de wijze inrigtingen onzer Voorvaderen, door de bedachtzaamheid en den onvermoeiden ijver onzer Leeraars, zijn in stand gehouden, en hoe de eer van onze Hoogeschool door hen is gehandhaafd. Wij gedenken, hoe zij steeds, door hun onderwijs, getracht hebben, ons tot nuttige leden der Maatschappij te vormen. Maar bovenal gedenken wij, hoe zij steeds voor onze zeden hebben gewaakt, en, zoo wel door hun voorbeeld, als door hunne lesfen en raadgevingen, ons tot deugd en braafheid hebben aangespoord.

Bij-

Bijzonder hebt Gij U verdienstelijk gemaakt, die nu reeds vier jaren den post van Rector dezer Hoogeschool zoo getrouw hebt waargenomen. Menigvuldig waren de bezigheden, aan denzelfen verbonden; maar Gij hebt dezelve, met eenen voorbeeldelozen ijver, vervuld. Vele waren de moeilijkheden, welke uit denzelfen voortsprotten; maar Gij hebt die alle, zoo wel door voorzichtigheid en beleid, als door geduld en standvastigheid, overwonnen. En, ten allen tijde, hebt Gij ons getoond, hoe na ons belang U aan het harte lag. Getuige hiervan elke gelegenheid, waarin Gij ons hebt raadgegeven en geholpen. Getuige hiervan inzonderheid de welmeenende taal, waardoor Gij ons hebt vermaand en aangemoedigd, toen wij gereed stonden, om, ten dienste des Vaderlands, onze haardsteden te verlaten. Getuige eindelijk de hartelijke welkomstgroet, welke Gij ons, nog voor weinige weken, bij onze terugkomst hebt gegeven. Wij wenschen niets meer, dan, voor deze zorg en liefde, door U aan ons betoond, bestendig U onze dankbaarheid te bewijzen.

Wij wenschen niets meer, dan, door ons gedrag, aan onze Hoogleeraars te toonen, dat

dat wij hunne weldaden niet onwaardig zijn. Veel mogen wij, bij de gunstiger omstandigheden, welke wij thans beleven, van hen allen verwachten; maar veel verwachten Zij ook van ons, en wij hopen aan deze hunne verwachting te beantwoorden. En, worden onze dierbaarste wenschen vervuld, zoo mogen alle hunne werkzaamheden voorspoedig gemaakt worden, en zij, met hunne huisgezinnen, Gods dierbaarste zegeningen, in de ruimste mate, ondervinden!

DICHT-STUKKEN.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

DICHT-STUKKEN

HET JUICHEND NEDERLAND;

TER GELEGENHEID

DER NIEUWE VERORDENING VOOR HET HOGER ON-
DERWIJS, EN DE AANSTELLING VAN CURATOREN
EN PROFESSOREN OP 'SLANDS UNIVERSITEITEN
EN ATHENEËN.

Hoe menig eël vernuft verfiert thans de eerekroon,
Als hulde aan elks verdienst', door onzen Vorst, geschonken!
Het gouden lauwerloof verhoogt haar' waarde en schoon:
Lang moet zij, onbezwalkt, op aller schedel pronken!
Geluk met zulk een' keus, mijn dierbaar Vaderland!
Zoo zegepraalt de kunde en 't scherp gezond verstand.
Geen sektengeest kon hier des Konings gunst bepalen,
Elk kerkgenootschap deelt in PALLAS milde stralen:
CALVIJN en LUTHER gaan, met MENNO, op haar spoor,
Nu onze Jong'lingschap, in eedlen ijver, voor.
Geleerdheid zal, tot eer van Neerland, welig bloeijen;
Haar rijke teelt in tal van schoone telgen groeijen.
Zoo worde alom, ook hier, voor beter nageslacht,
Verlichting, aller wensch, voorzigtig aangebragt!

L U B L I N K.

BIJ

B I J D E N M A A L T I J D ,

TER GELEGENHEID VAN HET

I N W I J D I N G - F E E S T

A K A D E M I E T E U T R E C H T .

Deez' Hooge School, vernield door 's Korsikaans geweld,
Maar schooner dan welcer door WILLEM's deugd hersteld,
Zal, met een' luister, als geen' vroegere eeuwen zagen,
Den roem van echte, van Bataaffche kunde, schragen.
Wie juicht, in Utrechts vest, niet met een' dank'ren traan
Dit wijding-feest, de keen van zoo veel grootheld, aan?
Wie voelt, die in't verschiet de schoonste vrucht ziet bloeijen,
Het Nederlandsche hart niet voor Oranje gloeijen?
Gij allen, die, met mij, geleerdheid mint en schat,
En, diep bewogen, 't heil van dezen dag bevat,
Drinkt vrolijk dezen kelk, ter eed'le dankbetooning:
En juicht, met mij, tot God, en zegent onzen Koning!

R. F E I T H.

B I J

B I J D E

H E R S T E L L I N G

D E R

H O O G E S C H O O L

T E U T R E C H T.

Hef, grijze Stad! het achtbaar hoofd omhoog!
Uw' ketens zijn vergruisd. Het dwangjuk ligt aan stukken.
De looden hand, die zwaar en vreeslijk op U woog,
Zal nu geen' paalen meer aan Pallas kroon ontrukken.

Die Pallas rijst en praalt in schooner licht;
Zij schudt den speer, en trapt op losgescheurde banden;
Een Hemel-glaus omstraalt het Godlijk aangezicht,
En doet, zelfs 't koudste hart, in eedle geestdrift branden.

Een Monster zag het vuur, zoo lang gevoed,
Met zoo veel zorg gekweekt in deez' gewijde koren,
Zijn adem doofde 't uit; maar 't blaakt in heller gloed,
Bij vrijheids levenslucht, zoo heerlijk als te voren.

Naauw ging in 't Land de kreet der Vrijheid op,
Of 't spreidde van rondsom reeds schitterende vonken.

Nu rijst uw Tempel-burg, en heft zijn' kruin in top,
En zal ('t is Nasfau's wil) zoo schoon, als eertijds, pronken.

De Rijn, die roemloos thans uw Vest omvloeit,
Ziet, vrolijk, d' Offerwijn weêr op het altaar plengen.

't Is, of hij minder traag, deez' dag, naar Leyden spoeit,
En gaarne uw' Zuster'-groet aan d' oud're telg wil brengen.

Juich dan, o grijze Stad! juich Jong'lingschap!
Omslinger 't jeugdig hoofd, met 's Krijgsmans cerlaurieren;
Vlecht ze in het palmenloof, bij vrolijk handgeklap,
En laat deez' blijden dag, een dubb'le krans U fieren!

En, zijn die lauw'ren niet met bloed bemorst,
Wij danken 't gunstig lot, dat U den strijd bespaarde,
Dat, hoe ook 't moedig hart naar glorie heeft gedorst,
U, voor het Vaderland, in stiller kring bewaarde.

Wat ook Bedilzucht smaalt, uw doel was schoon,
En, trekt de wolk weêr zaam, die zoo veel zorgen baarde,
Nu kent Ge 't spoor der eer. Nog blinkt der Helden kroon:
En 't Vaandel is nog daár, waarom Uw moed U schaarde.

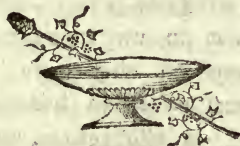
Brengt

Brengt d' eigen' Geest bij stiller bezigheên!
Ook in dat moeilijk werk is roem en eer te halen.
Getuige d' ed'le rij, die hier U vóór zal treên!
Ziet, hoe der Mufen krans op 't achtbaar hoofd kan pralen!

Die eerkroon zij uw doel, bij elken stap!
't Vernuft ontgloeie Uw' borst! Uw' Leidsvrouw zij de Reden!
Natuur uw groote School, voor ied're Wetenschap!
Vooral, staat naar den roem van onbevleete zeden!

Dan bloeit ge, in nieuwe jeugd, o grijze Stad!
Dan zult gij van deez' dag nog schoone vruchten plukken.
Daar Vorst en Vaderland den krans van lauwerblad,
Met roem behaald, op 't hoofd der Stichtsche Pallas, drukken.

A. DIERSEN,
Wed. MOLL.

B I J D E

H E R S T E L L I N G

V A N

UTRECHT'S HOOGESCHOOL.

Verheugt, verheugt u, ó Bataven!
De nacht der rampen is voorbij!
Schudt af den smaad van bange slaven,
En spot met dwang en tirannij!
Gij zaagt uw' dapp're legerscharen
Den wreeden Korsikaan vervaren,
Die schrik in 't hart der volken joeg,
Geen regt erkende en, in zijn' woede,
De menschheid, met eene ijs'ren roede,
Mcëdoogenloos in 't aanzigt sloeg!

Getuigd het, onderdrukte volken!
Getuigd het, ó mijn Vaderland!
Gij draagt de teek'nen zijner dolken,
Die woelden in uw ingewand,
Geplaagd, getrapt en uitgezogen,
Door ijd'le praal en schijn bedrogen,
Stoudt ge, op zijn' eisch, uw erfdeel af!
De Gauler, trouwloos in zijne eeden,
Verachtte uw' deugd en oude zeden,
En roofde, wat uw vlijt u gaf.

De rol der eeuwen zal gewagen
 Van zijn bedrog, geweld en moord,
 Aan 't nageslacht een' beul verklagen,
 Die gruw'len pleegde, nooit gehoord;
 Zij zal voortaan geen' Cefar noemen,
 Om heerschzucht en geweld te doemen,
 Schoon hij de halve wereld won;
 Zij vraagt, bij Alva en Granvelle,
 Naar grooter monster van de helle,
 En 't menschdom noemt Napoléon!

De schrik verzelde alom zijn' schreden;
 Het misdrijf heerschte in zijn gebied,
 Zijn arm vernielde vaste steden,
 En spaarde 't heilig outer niet.
 Zijn heerschzucht, die zich nooit verzaade,
 Die de aarde in bloed en tranen baadde,
 Vervoerde hem tot razernij;
 Hij poogde 't menschdom uit te roeijen,
 Of allen aan zijn' magt te boeijen,
 En vormde een' wereldmonarchij!

Volleerd in huich'larij en lagen,
 En trouweloos in elk verbond,
 Wist hij zijn' zetel lang te schragen,
 Op bloedschuld en bedrog gegrond.
 Geen' wet of waarheid was hem heilig,
 Geene onschuld voor zijn' moedwil veilig,
 Hij dreef met deugd en eer den spot;
 Hij waande, de Almagt te evenaren,
 En dreigde met zijne adelaren,
 Te stijgen naar den troon van God!

Vertrouwende op geluk en krachten,
 Schreef hij Natuur zijn' wetten voor,
 En boorde, met zijn' legermagten,
 Hare ontoegankb're rotfen door.
 Der Alpen top zag zijn' kohorten,
 Italië! op u nederstorten,
 En daverde bij uwen val,
 Toen de Arno vlugtte, in sneller stroomen,
 Voor 't bloed, dat, aan haar' vrucht'b're zoomen,
 Bij beken vloot, van berg en dal!

ó Yz'ren kroon, zoo duur bevochten,
 Verschriklijk beeld van zijne magt!
 Gij eischtet nieuwe legertogten,
 Als in der middeleeuwen nacht.
 Och! hadt gij, bij zijn' zegevieren,
 In schijn van 't eerloos hoofd te fieren,
 De herfenpan hem ingedrukt!
 Nooit waar' hij tot een' God verheven,
 Gebiedende over dood en leven,
 Bij volkeren, in 't stof gebukt!

Maar de uitkomst zijner gruweldaden
 Hing van den wil der Almagt af,
 Zij baant den booswicht de eigen paden,
 Die leiden tot verderf en straf.
 Gevoerd naar Ruslands barre dreven,
 Om daar voor hare wraak te beven,
 Bij vuur en ijs en hongersnood,
 Verloor hij heir en adelaren,
 Omringd door zwermen van Tartaren,
 Getrouwe knechten van den dood!

ó God! wie ziet uw alvermogen,
 En knielt niet, vol van eerbied, neer!
 Zijn val moest Nasfau's, telg verhoogen,
 En Neêrland zag Oranje weêr!
 Zoo 'wijkt, na storm en onweêrsvlagen,
 De nevelvorst der winterdagen,
 Wanneer de zon treedt op haar' baan;
 Zij rijst, getooid met gouden stralen,
 En 't koor der blijde nachtegalen
 Vangt, bij haar' komst, een' lofzang aan!

Juicht, juicht dan, broeders, feestgenooten!
 Juich Utrecht! na den bangsten nacht!
 Minerva's tempel is ontfloten,
 En 't heilig offer aangebragt!
 Ik zie van vreugd de wanden beven,
 De schimmen uwer vad'ren zweven,
 In wierook, bij den Offeraar;
 Zij spellen, in verrukte toonen,
 Den roem aan hunn' gewijde zonen,
 En zegenen de priesterschaar,

De waarheid heeft haar' toorts ontstoken,
 Haar glans verheft uw tempelkoor,
 Zij heeft zich op den nacht gewroken,
 En breekt met nieuwen luister door;
 Zij zal, daar wij haar licht aanschouwen,
 Voor u hare achtb're rol ontvouwen,
 Geen dwing'land scheurt die uit haar' hand!
 Dat onderpand, den mensch gegeven,
 Herinnert hem een eed'ler leven,
 Zijne afkomst en zijn Vaderland,

Triomf! de mensch herneemt zijn' waarde,
 Den rang, dien hem de Schepper gaf!
 Hij is niet meer een slaaf der aarde,
 En staat zijn' adel nimmer af!
 Geweld en list moog hem vervaren,
 De tijd kan nooit zijn regt verjaren,
 't Is al vergank'lijk, wijd en zijd:
 De beek, die aan zijn' voeten kronkelt,
 't Gestarnt, dat aan den hemel fonkelt,
 Maar hij is boven grens en tijd!

Bestemd, om rust'loos voort te streven,
 Trapt hij den slagboom voor zich neêr,
 En ijlt naar afgelegen dreven,
 En vindt een' vroeger wereld weêr!
 Op Tschimborasfo's top te dwalen,
 In 's aardrijks afgrond neêr te dalen,
 Te zwerven op den oceaân,
 Is spel, voor zijn geducht vermogen;
 Natuur beloont zijn roek'loos pogen,
 En brengt hem hare schatting aan!

Zijn geest snelt vluggêr, dan de winden,
 En rent door 't meteloos heelal,
 En tracht den naam van Hem te vinden,
 Die eeuwig was en wezen zal! —
 Die, vóór hem, op den aardbol traden,
 Geborgen, als de najaarsbladen,
 Verrijzen uit der eenwen nacht;
 Het zij zij Vorsten zijn, of slaven,
 Hij roept hen uit verholen graven,
 En rigt de deugd van 't voorgeslacht.

Maar hoor hem ziel en zinnen boeijen,
 Bij snarenspeel en vreugdgeschal,
 Voor 't speeltuig in zijn' handen gloeijen,
 Zijn lied bruist, als een waterval!
 Zie, zie hem, met bezielde ving'ren,
 Den bliksem van Gods almacht sling'ren,
 Als hij met tint en verwen speelt;
 Kniel neder, waar zijn beitel toovert,
 De koude steen uw hart verover't,
 En gij verliest op 't marm'ren beeld!

Waar heen, waar heen? verrukte zanger!
 Bedwing de weelde van uw lied;
 De toekomst gaat van wond'ren zwanger,
 Bezing die blijde toekomst niet!
 De dageraad is aangebroken,
 De menschheid en haar regt gewroken,
 De vrije kunst vindt brood en eer!
 Verhef u, koor der Zanggodinnen!
 De wijsheid leidt haar zonen binnen,
 En Utrecht juicht en wenscht niet meer!

A. SIMONS.

AAN DEN KONING,

BIJ DE

INWIJDING

DER

UTRECHTSCHER HOOGESCHOOL.

Heil, Koning! heil zij U, wien wij als Vader eeren,
Wien van het kinderhart dit volk de hulde wijdt!
Blijf lang, in 's Hoogsten gunst, 't verlost Volk regeeren,
Dat Gij ten Vader zijt!

Waar Gij uw volk regeert, daar rinkelt boei noch keten,
Daar rijst geen mutsaardvlam, met menschenmerg gevoed:
Wij eeren onzen God, naar de inspraak van 't geweten;
En 't kost geen Christenbloed.

Waar Gij uw volk regeert, regeren Orde en Wetten,
De weegschaal van het Regt weegt niet, dan 't regt alleen.
Geen stoute kan den voet op 't armen nek er zetten,
Of hem op 't harte troen.

Waar

Waar Gij uw volk regeert , daat vinden veege kranken
Alom een' hand gereed , die 't wank'lend leven redt ;
Voor leniging van smart zal daar de lijder danken
In 't uiterst smeekgebed.

Waar Gij uw volk regeert , daar streeft , met reuzenflappen,
De Geest, dien God ons gaf, steeds voorwaards op het spoor,
Dat tot de waarheid leidt, en 't licht der Wetenschappen
Dringt tot de stulpen door.

Waar Gij uw volk regeert , daar zullen kunsten bloeijen,
En akkar , weide en hei , rivier en oceaen ,
't Brengt al zijn' rijkdom op , en 's aardrijks schatten vloeijen,
Van Oost en West , ons aan.

Heil , Koning ! heil zij U ! Uw Kroon , met glans omgeven,
Drukk' nooit uw achtbaar hoofd met pijnelijke last !
Hij , die ten troon U riep , wat wank'len moge en beven,
Zette Uwen zetel vast !

Uw' teedere Echtvriendin (zoo mogen wij Haar noemen :
Ze is Moeder en Ze is Vrouw , zoo als slechts enk'len zijn ;
Geen WILLIAM kon meer op Zijn' MARIA roemen.)
Zij lang Uw oogelijn !

Wat Vader WILLEM was, de Vader onzer Vaderen,
Zij, zoo als Gij voor ons, Uw Kroost voor 't nageslacht,
Als Gij eens, boven de aard*, den troon des Lams zult naderen,
Waar-schooner kroon U wacht.

D. VAN DER LOO.

B I J D E

P L E G T I G E I N W I J D I N G

D E R

U T R E C H T S C H E H O O G E S C H O O L .

Broeders! welke schoone dagen,
Onze brave Vad'ren zagen,
Schooner dag rijst voor ons oog,
Onze School, door woeste vlagen,
Als het graan ter aard' geslagen,
Heft met luister 't hoofd omhoog.

Leed en zorgen zij verdwenen,
Feestgejuich vervangt het weenen.
Broeders! welk een schoone dag!
Nooit nog heeft het Stichts Athenen
Zulk een helder licht beschenen,
Als het thans aanschouwen mag.

Nacht'lijke eeuwen, lang verdreven,
Dreigden Bato's erf en neven,
Dreigden alle Volken weér:
Maar de Geest, den mensch gegeven,
Tot een meer dan dieren-leven,
Zinkt niet in dien nacht ter neér!

Neen!

Neen! de tijden der Barbaren,
Toen de menschen tijgers waren,
Neen! die tijden keeren niet.

Geene ontmenschte legerscharen,
Geene horden moordenaren

Wil Hij, die 't hecläl gebied!

Moe' van woelen, wars van strijden

En gelouterd door het lijden,

Zal het menschelijk geslacht

Zich der Wetenschap nu wijden,

En in 't heug'lijk licht verblijden,

Ons van boven aangebragt.

Heil ons, Broeders! onze Zonen,

Die zich oorlogshelden toonen,

Als het Vorsten-Vrijheid geldt,

Zullen onze zorgen loonen,

Zullen uwe schedels kroonen,

Ieder wordt een Letter-held.

Heil ons, Broeders! nu herboren,

Prijkt veel schooner, dan te voren,

Onze School, met nieuwen glans.

Heil ons! in der Wijzen koren

Zal zij eens met luister glore,

Als 't gestarnte aan 's Hemels trans.

Zouden we uwen lof verkleenen,
 Op wier graven wij nog weenen,
 Vaderen, zoo hoog geacht?
 Neen! de zonnen, die hier schenen,
 Waar we 't licht nog van ontleenen,
 Eert uw dankbaar nageslacht.

Neen! het kan uw' roem niet krenken,
 Dat wij zoo veel heerlijks denken
 En aanschouwen in 't verschiet.
 't Zijn uw' bronnen, die ons drenken;
 Wij, wij volgen slechts uw' wenken;
 't Is uw werk; het onze niet.

Heil ons, Broeders! tranen vloeijen;
 Onze dankb're harten gloeijen
 Van een' nooit gevoelde vreugd.
 Onze Hoogeschool zal bloeijen,
 En de roem van Neêrland groeijen,
 Door de bloem van Neêrlands jeugd.

D. VAN DER LOO.

TER

TER GELEGENHEID

DER

I N H U L D I G I N G

V A N

'S L A N D S H O O G E S C H O O L

T E U T R E C H T.

Herrijs dan, kroon van dit gewest!

Herrijs in *Utrecht's* grijze vest,

O Hoogeschool, zoo lang vermaard, zoo snood vertreden!

Driewerf geluk! uw heil breekt aan.

't Hartscheurend leed is uitgestaan;

De toekomst lacht U toe. Vergeet nu 't wreed verleden!

Vergeet den bit'tren smaad en hoon,

Toen ge uit uw' fiere gloriekroon

De schoonste paarlen reeds, baldadig, zaagt ontrukken;

Toen, door 's lands avondzon verlicht,

Een wrak slechts van uw schoon gefficht,

Het Zanggodinnenkoor, bedrukt, het hoofd deed bukken!

Ja,

Ja, als de feniks uit zijne asch;
 Gelijk APOL uit 's werelds plas,
 Wen hij AUROOR' verlaat; zoo zie ik u herrijzen,
 Mijn vaderland! Maar in dien gloor
 Prijkt meest het morgenlicht, waardoor
 We u 't koor der wetenschap uw' hulde zien bewijzen.

Hernieuwing wenkt deez' eeuw. De mensch
 Verliet de naauwbepcrkte grens.
 Aan burger, denker, kunst en wetenschap geteekend.
 Eer zij der Vad'ren kunde en vlijt!
 Maar 't kleed der vroegere eeuwen slijt:
 De menschheid heeft op ons, als nieuw geslacht, gerekend.

Mijn vaderland! gij voelt dien drang;
 Ge erkent, u zelv' tot eer, den rang,
 Waartoe van ouds Euroop' u, grootsch, heeft uitgelezen.
 Dat vrij het zuiden, in den pool
 Der drieste domheid, wroete en woel',
 Gij, met *Germanje*, zult 's kinds' achtr're leidslên wezen.

Gij, met *Germanje* en *Albion*,
 Gij kroont Euroop', als met een' zon
 Van lichtglans, waar de nacht zijn breedgespreide vleug'len
 Weér, de eeuw ten spijt, hardnekkig rekt:
 Ja, waar hij koor en altaar dekt,
 Helpt uw verlichting, fier, zijn' werkingkracht beteug'len.

Ga voort dan, met dien vasten gang!

Hoor, hoor Europa's lofgezag!

't Wendt, vol van teed're liefde en dank, tot u reeds de oogen.

Germanje smaalt niet meer. 't Vereert

In u den geest, die u regeert:

't Erkent het maagfchapsbloed en voelt zich opgetogen.

Ja, Koning! Vorst, uw' tijdkring waard!

Uw' glorienaar roem' dankbaar de aard!

De wet, aan PALLAS koor, door uwe zorg gegeven,

Zal, als de schoonste diamant

Van uwe kroon en 't vaderland,

Uw' roem, met Neêrlands faam, bij volk aan volk doen leven.

Verlichting straalt van uwen troon,

En fonkelt, WILLEM! in uw' kroon,

Met onverdoofbaar vuur, waar uw' bevelen klinken;

Bedaardheid matigt steeds het vuur;

Standvastigheid bouwt voor den duur,

En meest voor 't nageflacht zal eens uw' wijsheid blinken.

O Hoogeschool, thans ingewijd!

Erken, wat gij verschuldigt zijt

Aan's Vorsten zorg, aan de eeuw, toen weêr uw rang herbloeide.

Verhef u op der Vad'ren graf!

Schud, juichend, alle kluisters af,

Maar ook de keten, die der Vad'ren kennis boeide!

Streef moedig op het eerspoor voort!

Europa, door den glans bekoord

Van menig pronksteen, die u fiert met dubb'len luister,

Roem' 't wijsheidslicht, dat gij verspreidt,

Uw' voortgang, uw' gematigheid,

Waar 't nieuwe u nooit bedwelm', zoo min als 't oude u kluiſter!

En gij, wiens welbespraakte mond,

In d'ouden *Dom*, den heil'gen stond

Van 't blijdfte feestgebaar in glorie heeft verheven!

Uw' taal drong in de harten door;

Een ſtem weérklonk door 't heilig koor:

„Wie kon zoo waard een' dag bekwamer ſpreker geven?”

J. DECKER ZIMMERMAN.

MINERVA'S FEESTVREUGDE,

B I J D E

VERNIEUWING EN INWIJDING

V A N

UTRECHTS HOOGESCHOOL.

Heft aan! Heft aan! Zingt, Feestgenooten!

Heft aan! het hart voor vreugde ontsloten!

Minerva wordt een feest gevierd.

Zingt jubellied'ren, Feestgenooten!

Geen' reine vreugde in 't hart besloten!

Minerva's koor is grootsch verfierd.

Aloude Stichtstad! in uw' muren

Vereenen, in 'deez' juichende uren,

De vreugde-toonen zich alom.

Wat ook geweld en list mogt ramen,

Wat ook de d'wing'land hier mogt aëmen,

't Is feest in Utrechts heiligdom.

„ Ik wil het licht der wijsheid dooven ,
„ Minerva van haar' kroon berooven ,
„ Onwetenheid heersch' hier in 't rond !
„ Wat zegt verlichting in deez' dagen ?
„ Verlichting is 't , het zwaard te dragen .”
Dus sprak de Heerschzucht op deez' grond .

Maar Hij , die , uit de hemelbogen ,
Op 't lot der Natiën blijft oogen ,
De schaal der Volk'ren in zijn' hand ,
Hij sprak : „ Hier blijv' de wijsheid wonen
„ Verlichting hier haar' invloed toonen !”
En nu reeds juichte Nederland .

Nu rees die zon , met nieuwen luister ;
Nu brak zij door ; het somber duister ,
Dat reeds zijn' schaduw had verspreid ,
Verdween met spoed ; en nieuwe glansen
Verrezen straks aan de effen transen ,
Daar heller luister hen verbeidt .

Heft aan dan ! Zingt dan , Feestgenooten !
Heft aan ! het hart voor vreugde ontfloten !
Minerva wordt dit feest gevierd .
Zingt Jubellied'ren , Feestgenooten !
Geen' reine vreugde in 't hart besloten !
Minerva's koor is grootsch verfierd .

Zij zelv', zij daalt hier in haar' tempel.
Vol eerbied nad'ren wij den drempel,
En juichen Haar aanbiddend toe:
„ Toef in ons midden, kroon uw' telgen!
„ Wif 't rijk der domheid hier verdelgen!
„ Zij week, zij week, der drijv'ren roé.”

Reeds is het hoogtijd in deez' wallen,
Niets kan nu onze vreugd vergallen.
't Is hoogtijd! dat elks hart ontvlamm'!
Ik zie reeds Utrechts leerstoel rijzen,
De Priesterfchaar met wellust wijzen,
Op Neêrlands heul, uit Nasfaus stam.

Ja! WILLEMS lof! hij moge steig'ren!
Of zou de hier nog klanken weig'ren,
Daar nu de wijsheid op Hem staart?
Hier wil Hij 't outer op doen rigten,
Hier haren dienst een' tempel stichten,
Reeds staat Minerva's kroost geschaard.

Bloeit lang hier, fiere wetenschappen!
Ziet naar dit koor uw' zonen stappen,
In volgende eeuwen nog verblijd!
Hen moge Neêrland: welkom! heeten,
Wen Zij, aan Pallas schoot gezeten,
In Utrechts tempel zijn gewijd.

Ja!

Ja! Utrecht! dat dit U verheuge!
Dat dit de rollende eeuwen heuge!
Uw wijsheids tempel is bereid.
't Gebouw rijst op, de gevels pralen,
Met nieuwen glans, en 'k zie haar' stralen,
De Zonne der Gerègtigheid (*).

Komt! aangeheven, Feestgenooten!
Komt! nu het hart voor vreugde ontfloten!
Minerva zij dit feest gevierd!
Komt! nu gezongen, Feestgenooten!
Geen' jubeltoon in 't hart besloten!
Minerva's koor blijf' grootsch verfierd!

H. J. ROYAARDS,
Theol. Stud.

(*) *Sol Iustitiae illustra nos!* is het randscript van Utrechts
Akademiewapen.

DE ZEGEPRAAL

DER

VERLICHTING,

BIJ DE

HERSTELLING

DER

UTRECHTSCHEN HOOGESCHOOL.

Wat licht daalt neêr van 's Hemels tranfen,
En straalt mij in 't gezigt?
Van waar die nooit gekende glansen,
Waarvoor de dagvorst zwicht?

Ja! Pallas offervuur ontstoken
Brandt op haar altaar weêr.
De zon des regts is doorgebroken,
En schiet haar stralen neêr.

Reeds schijnt zij over Utrechts wallen,
En kweekt geleerdheid aan;
Maar doet de drieste domheid vallen,
En, wat haar tergt, vergaan.

Zoo moet verlichting zegepralen,
 En heerschen in het rond,
 De vloek op 't schandhoofd nederdalen,
 Dat haren glans weêrftond.

'k Herzie nog ééns uw' droeve dagen,
 Mijn dierbaar Vaderland!
 'k Voel, bij 't herdenken van uw' plagen,
 De striem nog van mijn' band.

'k Zie nog uw' grootheid diep gezonken,
 Uw' roem ter neêr geveld,
 Uw' lend'nen in de boei geklonken,
 Uw' vuisten vastgekneld.

't Geweld deed regt en deugd verftommen,
 En stichte zijn gebied;
 Maar, wat den hals voor 't juk mogt krommen,
 Verlichting knielde niet.

Gedeg, tot terging van tirannen!
 De dwing'land sprak: „Ik zweer,
 „ Verlichting zij van de aard' verbannen,
 „ En zinke in 't niet ter neêr!”

Maar de Almagt hoort dit roek'loos zweeren;
 De Vader van het licht,
 Besluit de duisternis te keeren,
 En 't eerloos monster zwicht.

Vorst WILLEM bragt, in onze landen,
 Verlichting weér ten troon,
 Deed kunst- en letter-min ontbranden:
 Minerva nam de kroon.

Reeds stijgt zij op haar' ouden zetel,
 In Utrechts grijzen wal:
 Belacht de snooden, die vermetel
 Zich vleiden met zijn' val.

Zijn val? Ja! Utrecht lag ter neder,
 't Was als een niet geacht;
 Maar 't ziet zijne oude glorie weder,
 Door Nasfau aangebragt.

Zijn ouden roem? Neen! nieuwen luister
 Spreidt Utrechts school ten toon:
 Zij zonk een oogenblik in 't duister;
 Maar praat nu ééns zoo schoon.

Ja! 'k zie haar aanzien hooger klimmen,
Dan 't immer steeg voorheen,
Een schooner zon rijst aan de kimmen,
Dan ooit te voren scheen.

Die zon, nu luist'rijk doorgebroken,
Neigt nimmermeer tot rust:
Dat vuur van kunstmin, nu ontstoken,
Wordt nimmer uitgebluscht.

Reeds ziet men een verschiet van dagen,
Dat schooner toekomst spelt,
Dan vroegere eeuw ooit kon gewagen,
Of 's lands geschiedboek meldt.

Komt dan een' feestzang aangeheven!
Het Iō klink in 't rond!
Komt dan een' blijden toon gegeven
Aan dezen blijden stond!

Die stond doe onze borst ontbranden,
En vuur' den ijver aan,
Om nu, ontdaan van vreemde banden,
Meer moedig voort te gaan!

Dat zoo de school van Utrecht bloeije,
In deugd en wetenschap!
Dat zoo de roem van Neerland groeije,
En stijg' ten hoogsten trap!

Zoo mag het nakroost nog gewagen,
Van dezen blijden tijd!
Zoo blijv' men, tot het eind' der dagen,
Verlichting toegewijd!

J. F. VAN OORDT, J. W. z.

IODOCI HERINGAE,

ELISAE FILII,

O R A T I O,

*oratio
p. reger
h. d. d. v. v.
h. v. j. 1. 3.*

DE REBUS, QUAE ACADEMIAE RHENO-
TRAIECTINAE, IPSO RECTORE,
ACCIDERUNT, PROSPERIS ET
ADVERSIS,

Dicta publice,

die xxvi. Martii, a. cicidcccxvi.

QUUM ACADEMIAE REGUNDAE MUNUS
SOLENNI RITU DEPONERET.

JODOCI HERINGAE

PLURAE FAMILIAE

O R A T I O

DI VICE GREGORIO ACADEMIAE RUFINO
TRAJECTINAE, IPSO RECTORE,
ACCELERUNT PROPENSIS ET
ADVRSIS

DISERTA PRAEFATIO

ANNO MDCCCLXXXVIII

IN ACADEMIAE RUFINAE
SOLVENSIS ACADEMIAE

O R A T I O.

VIRI AMPLISSIMI! ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE CURATORES FIDELISSIMI!

QUICUNQUE, SIVE IN REGNO BELGICO, SIVE IN PAGO TRAJECTINO, SIVE IN HAC URBE, MUNERIBUS, REGIA AUCTORITATE, ESTIS ILLUSTRÉS, SUO QUIQUE LOCO HONORANDI!

ARTIUM DOCTRINARUMQUE PROFESSORES CLARISSIMI! COLLEGAE CONIUNCTISSIMI!

CHIRURGIAE ARTISQUE OBSTETRICIAE LECTOR PERITISSIME!

DOCTRINAE INTERPRETES DIVINAE, ANTISTITES SOCIETATIS CHRISTIANAE VALDE VENERABILES!

QUI IN QUOCUNQUE GENERE EXCELLITIS, DOCTORES, ERUDITIONIS FAMA CELEBERRIMI!

LEC.

LECTISSIMÁ IUVENTUS ACADEMICA, PAREN-
TUM AMOR, NOSTRA CURA, SPES PATRIAE!

CIVES DENIQUE ET HOSPITES, QUI AD FESTUM
HUNC DIEM CELEBRANDUM CONFLUXISTIS, SUO
QUIQUE MERITO PRAESTABILES!

Si quis unquam Academiae Rector sibi gra-
tulatus ipse fit, de munere feliciter deposito,
equidem profecto habebó, de quo mihi gratu-
ler: dummodo hoc, quod mihi superest, pro
vobis dicendi negotium, prospere succedat. Quod
ut fiat, vos, quaeso, mecum a Deo precibus
implorate!

Tu igitur, benignissime Deus, Pater clemen-
tissime! dicenti animum viresque addas! Tu
menti aciem, pectori ardorem, ori dicendi fa-
cultatem, concedas! Tu delinquenti, peccan-
ti, ignoscas! Tu nostros perfundas animos,
sancto festivoque gaudio! Tu praesentis diei
solennibus tibi consecratis successus largiaris
prosperos!

His ego precibus vestris, benigni testibus ani-
mi, sustentatus coelestique nixus auxilio, quid-
ni sperem fore, ut qualiscunque mea narratio,

neque audientibus taedium, nec dicenti dedecus afferat?

Dicam enim, vobis faventibus, *de rebus, quae Academiae Rheno-Trajectinae, me Rectore, acciderunt, cum adversis, tum prosperis.*

Qui quidem argumenti delectus si excusatione indigeat, regia me auctoritate liberabo. Nova enim, a Guilielmo I. Patriae Patre, data nobis lex dicere Rectorem iubet, de rebus, ipso Praeside, in Academia gestis. Ecquid autem festo diei anniversario est aptius? Quid convenientius personae Rectoris, munere suo mox abituri? Quid denique ad publicam utilitatem fructuosius? Hoc enim instituto rerum gestarum memoria conservatur; praesentis praeteritique temporis instituitur comparatio; de rebus prosperis et adversis iudicium regitur; iusta cuique laus tribuitur; exemplum denique virtutum ad imitandum, vitiorum ad deterrendum posteris proponitur.

Sed erunt fortasse, qui, cum regium institutum universe laudent, hactenus tamen meum vituperent propositum, ut una hac rerum gestarum narratione panegyricam orationem occupatam nolint. „Tunc igitur,” inquit, „tem-
pus

„ pus tibi ad orationem habendam datum im-
 „ pendes ieiunae narrationi rerum in vulgus
 „ notarum? Tu, qui olim et nuperrime, novis
 „ iisque plane exquisitis dapibus, a collegis
 „ tuis exceptos nos vidisti, et ipse delectatus
 „ es, hodie nobis crambem apponis recoctam?
 „ Itaque, *et* tu nos ludis, *et*, ut exemplum hoc
 „ imitentur, auctor es futuris Rectoribus?” Au-
 „ dio, *et*, quod respondeam, habeo. Equidem,
 si quis alius, Virorum doctorum, quos ex hac
 cathedra dicentes audivi, eruditione et eloquen-
 tia mirifice fui delectatus, et saepius delecta-
 tum vos iri vehementer opto. Quod vero ho-
 die a me instituitur, in exemplum trahi haud-
 quaquam potest. Prorsus enim singulare est,
 quod mihi accidit, quippe qui, non unius anni,
 sed integri quinquennii vicissitudines in hac Aca-
 demia Rector expertus sim. Hoc vero lustrum
 tot tantisque rebus, initio quidem adversis, de-
 inde vero prosperis, memorabile factum est,
 ut nemo horum similia, *vel* antea referre po-
 tuerit, *vel* deinceps facile in memoriam sit revo-
 caturus. Ceterum malim equidem dici a vobis
 probabilis narrator, quam orator ineptus.

Sed satis, siye ad excusandum propositum me-
 um,

um, sive ad defendendum, dictum est. Vestra igitur veniã, quam promisi, narrationem aggredior, quam, etsi paulo diutius protrahendam, patienter tamen, quaeso, accipiatis!

Erat annus huius seculi undecimus, quo mihi Academiae regundae munus iterum deferebatur. Qui lætus esse solebat dies, is valde tristis accidit Academiae. Rectoris munere abiturus erat Calkoenius. Diuturno eoque in dies ingravescente correptus morbo, oratoris officium, quod sustinere non poterat, imposuerat Oordtio Prorectori. Ipse tamen, programme scripto, hunc in locum convocaverat bonarum literarum fautores, qui, antequam statuto die convenirent, iam lugebant Rectorem, biduo ante defunctum: et, cum convenissent, moesti audiebant elogium Viri valde desiderati, Mathematici et Astronomi clarissimi, Philosophi vere Christiani.

Huic ego successor datus, parum honoris in me collatum vidi, oneris plurimum. Curis enim et sollicitudinibus angebamur, quicumque huic bonarum sedi literarum bene cuperemus. Quo factum est, ut, qui mihi novum gratularentur munus, hanc votorum plerique summam adde-

rent: „ O utinam, elapso hoc anno, abeuntem
 „ te videremus, salva Academia!” Quid mirum?
 Vacillabant omnia et ad interitum vergebant.
 Dominabatur enim Napoleon, saevus ille
 et sanguinarius Tyrannus. Quae libera fuerat
 res publica, fratri regulo paulisper submissa,
 mox facta erat particula sive appendix Imperii
 Francici. Quae sub Cûratoribus suis tuta fuerat
 Pallas nostra, nec tutorem habebat, neque vin-
 dicem. Magistratus urbanus suberat pagi Rhe-
 no-Traiectini Procuratori: uterque auctoritate
 fere nulla, quippe subiectus Praefecto Provinciae,
 quae tum a lacu australi nomen habebat. Erat
 autem iste Cellefius, ut natali solo, ita
 ingenio, moribus, studio, a Batavis hominibus
 et proavorum nostrorum institutis, valde alic-
 nus: tanto sibi visus nobilior, quanto propius
 accederet ad heri sui exemplum. Eo tamen su-
 perior erat Alphonsius, rebus domesticis in
 Belgio praepositus: vir, non quidem iniquus aut
 crudelis, at sese efferens gentis suae prisca no-
 bilitate, novorumque honorum inani specie, se-
 verus denique vindex dominatus imperialis. Om-
 nium vero supremus dicebatur Brunius, no-
 vissimus *Placentiae* dux, a Napoleone crea-
 tus,

tus, senex, pro hodiernorum Francorum ratione non illiteratus, Viris doctis favens, humanus, affabilis ad familiaritatem usque, nunquam non bona dans verba, nihil non ab Imperatoris aequitate et benignitate sperare nos iubens; at, cum, Hollandorum sumtibus, in aula fere regia viveret, nullâ apud dominum auctoritate, apud subditos potestate nullâ. Hi igitur res nostras curabant, scilicet: servientes domino suo, vicissim vero in nos dominantes.

Ita cum in peius ruerent res nostrae civiles, mercatura, navigatio, artificia, spem nobis facere volebant rerum novarum laudatores cupidi, fore, ut propediem emendatam iudicerent formam res nostrae literariae scholaeque publicae. Eaque spes iam antea saepius fefellerat imprudentes. Nam reformandae institutionis publicae modi ac formulae, paucis abhinc annis, una post alteram inventae fuerant, et in longam deliberationem misae: ac postremo regulus ille Ludovicus, cum Lutetiâ ita salvus evasisset, comitantibus coniuge et e liberis non nisi uno, Senatum academicum, illum hac in urbe salutantem, neque ea de re quicquam explorantem, sic affatus fuerat: „ nunc vestrae academiae in-

„ stat reformatio, vobis grata futura”. Sed ille paulo post regno valedixit, resque nostras, quas valde afflictas invenerat, deseruit multo etiam deteriores.

At, quod ille, pro benevolentia sua, voluerat, nec potuerat, id ipsum, qui poterat, frater idem ac dominus, quo erat animo erga Batavos maligno, profus nolebat. Promiserat tamen? Verum promissis stantem quis unquam expertus est Napoleonem? Promiserat igitur, et nobis, et ceteris academiis scholisque omnis ordinis, novum istum habitum, quo nuper induta erat scholarum Francicarum universitas. Quam quidem felicitatem si deprecari nobis licuisset, quid precibus intentatum a nobis relictum fuisset? Sed, ut nihil non peregrinum nobis pro beneficio obtrudebatur quotidie, ita et in disciplinis vix quicquam nobis nunc relinquendum erat, quod nostrum esset et patrium. Verumtamen electi erant, ab Universitati praefecto Fontanesio, legati duo Parisini, in res nostras literarias diligenter inquiraturi, de iisque ad supremum Universitatis Imperialis senatum relaturi: quorum iudicium et consilium nobis videbatur vim aliquam habiturum,

rum, si non ad averruncandum, quod nobis immineret, malum, certe ad minuendum temperandumque. Erant illi Cuvierius, Zoölogus valde clarus, et Noëllius, antehac legatione de rebus politicis apud nostrates functus: quorum neque iudicium contemnendum, nec fides suspecta nobis erat. Itaque serio id agebamus, e quo possent duumviri, et facile nostrae conditionem academiae cognoscere, et de meritis eius recte iudicare. Quocirca scribebatur a Senatus nostri delegatis simplex et dilucida eorum narratio, quae, ad singulas disciplinas excolendas, easque inter sese confociandas, in Academia nostra erant instituta. Quae res ita fuit exposita, ut non posset non academi-
 arum Batavarum, nominatim etiam Rheno-Traiectinae praestantiam et utilitatem commendare acquis rerum arbitris: iis maxime, qui, in patria sua, plures singularum disciplinarum scholas, diversis in locis disiectas, viderant, raro admodum cunctas artes et doctrinas amico concordiae vinculo constrictas, uno in loco habitantes, et ad reipublicae literariae ac religionis commune bonum conspirantes.

Hac quasi apologia nostra instructi, expecta-
 ba-

bamus aequos causae arbitros. Idem etiam
 curabamus, ut honeste, ne plus dicam, eos ex-
 ciperemus. Quod quidem eo minus negligendum
 videbatur, postquam eos, lauto convivio
 Leidae instructo, audiebamus delectatos fuisse,
 certe honoratos. Itaque, auctore et suafore
 Praefide urbano et Assessoribus, communi, et il-
 lorum, et nostro sumtu, prandium paratum fuit.
 Veniebant die undevicesimo Iunii, post meri-
 diem; proficiscebantur primo et vicesimo die,
 mane. Noëllius maiorem diei intermedii
 partem, in villa suburbana, apud affines transi-
 gebat, prandii nostri honorem deprecatus. In-
 tererat Cuvierius, testis, ut curarum no-
 strarum, ita etiam reverentiae erga Deum, in
 quo spes nostra erat posita, quem, gratiarum
 actione et precibus, praeëunte collega nostro
 Paravio, venerabamur. Interim hi legati,
 multis de rebus, festinanter nos interrogabant,
 et, ut illico responderetur, urgebant; multa
 paulo negligentius praeteribant; nullam in rem
 diligentius inquirebant, quam in aëria, e
 quibus iuvenibus Theologiae studiosis stipendia
 erogare voluit nostrorum pietas proavorum.
 Displicere hactenus videbatur Theologorum in
 re-

respondendo tarditas. Ceterum laudabant academiam nostram; laudabant Profesores; laudabant instituta; laudabant, quae viderant, mu-
 faea. Lecturi diligentissime erant narrationem nostram, cuius apographum, antea a nobis mis-
 sum, se quoque lecturum humanissimis verbis significaverat Fontaneus. Nobis non mi-
 nus quam ceteris academiis bene cupiebant; cognita re, fideliter et ex animi sententia rela-
 turi erant. Interim aperte dicebant, magnam instare μεταμόρφωσιν literarum studia, lectiones
 et disquisitiones publicas, disciplinam omnem, academiarum, lyceorum, scholarum moderatio-
 nem ad Universitatis imperialis legem exactum iri. Tandem non obscure significabant, spera-
 ri vix posse nostrae perpetuitatem Academiae, propter vicinitatem Lugduno-Batavae; hanc certe conservandam videri, quippe quae aetate
 esset nobilior et meritorum fama illustrior. Haec illi praesignificabant, verius profecto, quam
 aequius.

Sed istae iam saepius auditaе erant voces, Batavorum non minus, quam Francorum homi-
 num, augurantium dicam, an optantium? certe literas hominesque literatos parum curantium.

Mul-

Multorum igitur, sive expectatio, sive metus, nostrae Academiae, iam ab aliquo inde tempore, nocuerat, et vero etiam nunc in dies magis nocebat. Etenim parentes filios malebant domi retinere aut aliorsum mittere studiorum causa, quam in Academiam, quae ab interitu vindicari posse haud videbatur. Qui vero in eâ literis, iurisprudentiae maxime, operam dabant iuvenes, ne aliorsum discedere intempestive cogerentur, aut legibus constringerentur severioribus, quemadmodum alibi ita etiam apud nos, maximo impetu festinabant ad honorum titulos consequendos. Unde ingens subito exstitit, cum doctorum numerus, tum discipulorum paucitas.

Interea, dum his laboramus difficultatibus, Napoleon iter parat in Hollandiam; australes quasdam patriae nostrae partes percurrit; venit Traiectum, magno cum satellitio et exercitu. Dies erat septimus Octobris, hebdomadis primus, Christianis festus, sed, introitu eius et ex eo orto strepitu, nefastus. Poscebamur enim ad gaudia festiva et acclamationes gratulationesque: cum intus essent moeror, indignatio, ira, execratio. Quicumque in
ali-

aliquo honoris publici gradu erant positi, his festinandum erat ad palatium, Imperatoris salutandi causa: qui, postquam tumultuarie singulos interrogasset, mox aliis silentio respondebat, aliis fabulam narrabat, alios laudabat, alios palam obiurgabat, alios risu et conviciis lacescebat, alios torvo vultu raucisque et a nemine intellectis sonis abigebat. Nos vero nihil eorum experti sumus. Scilicet, publica auctoritate, Senatus quoque academicus erat iussus, tanquam ad leonis antrum: nec locus erat tergiversandi. Itaque et nos rhedis vecti eo venimus; introimus vestibulum, videmus magnam hominum turbam, ministros, satellites, stipatores, nobiles, equites, magistratus, iudices, sacerdotes, delegatos a synedriis Iudaeis aequae ac Christianis, cives ac hospites, milites denique non paucos. Qui quidem omnes, alii post alios, e vestibulo in proximum conclave, ex eoque in interioribus evocantur, donec tandem nos relictis sumus soli, nescientes, quid sperandum nobis esset aut timendum. Post aliquam haesitationem intelleximus, frustra nos in vestibulo morari, aditum ad Imperatorem esse interclusum. Atque ita, re infecta, domum reversi sumus.

Variae erant hominum coniecturae, de causis repulsae, quam tulerat Senatus academicus: alii eam casu factam rebantur, alii errore, alii maligno consilio. Re diligentius investigata, comperimus, noluisse Napoleonem, certe ministrum eius Montalivetum, admisos, qui Academiae Rheno-Traiectinae dicerentur Senatores aut Profesores. Etenim, paucos post dies, ea Academia honoris suo gradu erat deicienda.

Secundo enim die post vicesimum Octobris, Imperator, suafore rerum domesticarum Administrato, hoc fecit decretum: „ In regionibus „ Hollandicis duae Universitatis Imperialis Academiae sunt, altera Leidae sedem habet, „ altera Groningae. Universitas Rheno-Traiectina et Athenaea Amstelodamense et Darentriense dicuntur scholae secundariae. Leidae, Traiecti et Groningae lycea sunt. In „ praecipuis Hollandiae urbibus scholae secundariae constituuntur, quibus scholae Latinae „ inferuntur”. Haec nobis nuntiabant diaria publica: alium non habuimus admonitorem. Pervolabat civitatem tristis fama; communis erat bonorum omnium moeror et ira: moeror,

prop-

propter cladem Academiae et civibus illatam; ira, propter perfidiam eius, qui, cum sibi patriam nostram subiecisset, decreti formula promiserat, fore, ut quaecunque apud nos essent ad docendum publice instituta, conservarentur, iisdem quibus antea factis sumtibus. Sed haec Punica, ne dicam Francica, hominis fuit fides.

Indignatos fuisse Batavos, quotquot rem ex aequo aestimare possent, quis vestrum non intelligat? Quid? quod et indignati fuerint e Francis Universitati Praefectus et duumviri legati. Hi enim, paulo ante domum reversi, nihil non honorificum de Academia Rheno-Traiectina retulerant, eamque conservandam suaserant. Atque eo etiam inclinabant ceteri senatores. Verum, antequam eorum, quibus haec erat demandata cura, audiri potuerat consilium, decretum factum fuerat, multa festinatione, providentia nulla. Neque enim ipse Napoleon, nec comitum quisquam, recordari videbatur, cuiusmodi essent scholae secundariae, quarum bis in decreto fiebat mentio, sensu alio atque alio. Quapropter sibi persuadebant Parisini illi, aliud voluisse, aliud scrip-

fis-

fisse Imperatorem; opus esse legis interpretatione; quae, quin vulnere nostro salutarem procuratura esset medicinam, vix dubitabant. Interim suam, in re difficili, opem spondebant.

Itaque et nos nondum omnem abiiciebamus spem, fore, ut academiae nostrae paulo laetior dies esset exorturus: eaque sustentati spe in palaestra literaria pergebamus, omni, qua poteramus, alacritate; quamvis, qui spem nostram alerent, essent pauci, qui prodesse nobis possent, fere nulli.

Opportune tamen sese nobis obtulit civis noster Petrus Iacobus de Bye, circa hoc tempus Lutetiam evocatus iudex in supremo totius Franciae tribunali. Hic igitur vir, in rebus gerendis cautus ac prudens, ingeniorum animorumque sagax explorator, in labore suscepto indefessus, qua erat erga nos humanitate et in patriam amore, nobis absens fidelis fuit interpretis, et apud eos, qui aliqua gaudebant auctoritate, gravis causae nostrae patronus.

Ut ille foris, sic domi academiae curam gerebat, quoad poterat, vir amplissimus Adria-

nus

nus Iacobus Guilielmus van Dielen, Praefes urbanus, bonarum literarum amantissimus, et vario elegantiorum artium genere excultus, qui, si quis alius, ingenii alacritate, morum urbanitate orisque facundia, sibi gratiam conciliare poterat eorum, qui omnium dici amant politissimi. Verumtamen vir egregius parum suis lucratus est curis: academiae, loco suo motae, valde condoluit, morbo tandem iterato fractus, mense Februario, anno huius seculi duodecimo, rebus terrestribus est ereptus, tristi desiderio sui relicto coniugi, liberis, parenti, amicis, academiae, ecclesiae, toti denique civitati.

Illo aegrotante, nostris sese rebus immiscet Alphonsius et Cellefius, uterque ineptus decreti imperialis interpretes et vindex, auctore, ut videtur, Montaliveto, cui cum Fontanefio interceserat controversia, ex aemulatione orta. Illi vero Amstelodami hanc quasi sententiam, pro auctoritate sua, pronuntiant: „ oportuerat Traiectinos Profesores Imperatoris decreto obtemperare, ab eo inde die, quo factum est: gradus conferre acade-
 „ mi-

*of tamen
 veniunt) o
 det. in h
 King et
 p. 73.*

„ micos iis interdictum est; eorum schola non
 „ est nisi secundaria, in qua nec Theologiae
 „ docendae locus est, neque iuri, nec medi-
 „ cinae, nec chemiae.” Horum vero, sive iu-
 dicio, sive voluntate, si stare voluissemus, ab
 eo inde tempore omnes claudendae fuissent
 scholae, praeter propaedeuticas: quibus etiam
 qui intererant iuvenes plerique, tunc tempo-
 ris, simul, aut theologiae, aut iuri, aut me-
 dicinae, operam dabant. Verbo dicam: istis
 decreti imperialis vindictibus si morem gerere
 consultum duxissemus, ab eo inde die extincta
 penitus fuisset Academia, nec spes eius in vi-
 tam revocandae nobis fuisset relicta. Sed, Deo
 nobis animum addente, ausi sumus contradice-
 re, refragari, in docendo pergere. Causa pe-
 riculosa erat, at iusta. Neuter enim eorum
 legitimus erat legis interpret: et absurda erat
 interpretatio. Nondum enim novae conditae
 erant academiae, nondum novi creati erant
 Profesores Leidenses aut Groningani. Itaque,
 si Theologis, Iure consultis, Medicis Traiectinis
 abstinendum esset, similiter cesandum fuisset
 ceteris academiarum veterum Professoribus, do-
 nec

nec nova institutionis publicae forma induceretur. Quod tamen, nec cupiebant nobis adversantes, neque iusserat legislator.

Haec aliaque argumenta, quibus causam nostram tuebamur, perscripsimus, die duodetricesimo Ianuarii, Fontanesio, quem, ut consilio suo et auxilio subveniret, precati sumus. Quo successu, intelleximus penultimo Februarii die, ex epistolis, quibus ipse Alphonsus significabat, in sententiam suam non ivisse Universitati Praefectum: iccirco pergere posse Profesores Rheno-Traiectinos, eadem, qua antea, viâ. Qui nuncius quanto a nobis acceptus sit gaudio, ipsi, me etiam tacente, intelligitis.

Nec tamen propterea curis fuimus vacui, aut profus victores ex hoc certamine discessimus. Auctor enim nobis fuit Fontanesius, ut abstinere academicis honoribus conferendis. Praeterea difficilior remanebat quaestio, de solvendis Professorum honorariis, in qua dirimenda nihil valebat auctoritas viri, qui Universitati erat praepositus. Magistratum urbanorum erat, debitum statuto tempore solvere; sed impediabant ipsi illi duumviri, quibus

dis-

disficientibus ne obolum quidem in academiae usus impendere licebat. Quæsti, ea de re, iam fueramus, anno præterito, etiam apud Placentiæ ducem; sed, quod ille heri promiserat, hodie videbatur oblitus. Quinquaginta fere millia florenorum quotannis fuerant impensa in academiã. At Cellefius negabat, pro schola secundaria erogari posse plus, quam septem millia. Profesforibus fere ad vivendum sufficere opinabatur mercedem, a discipulis solvendam. Itane adeo fidelis erat aerario præfectus? O turpem parsimoniam, fraude et iniuria quaesitam! — At, quam parcus ille fuerit, in exigenda a civitate pecunia, intelligite, quaeso! Postulabat pro lyceo quinquaginta fere florenorum millia. Sed nondum aderat lyceum: neque eo opus erat. Attamen postulabat. Quid igitur? Scilicet, ut ex eo vectigali abundare videretur pecunia, mox e civitatis aërrario transportanda in Napoleonticum, quod delendo aeri alieno dicebatur destinatum. Haec istorum hominum erant, digna prædonibus, artificia: quibus qui excellere, tuto bonos vexare cives poterant. His vero artibus tandem effectum est, ut nobis triennio damnum illa-

illatum sit florenorum fere triginta millium; cuius reparatio unde nobis quaerenda sit aut speranda, etiam nunc disputatur.

Venio ad id tempus, quo novis Academiis Leidenſi et Groninganae nova obtrufa fuit forma, tota ad Francicam compoſita, anno hoc ad finem vergente. De Groningana non eſt quod dicam. Leidenſem ſilentio praeterire me vetat arctum, quo cum ea conſtricti fuimus, vinculum. Etenim, ab hoc inde tempore, cenſebamur qualiscunque pars illius Academiae. Dabatur nobis facultas, iuvenes, artium doctrinarumque ſtudioſos, eodem quo antea modo, inſtituendi. Sed adiunctae erant leges ac conditiones, durae nobis viſae, et, quod turpius eſt, nihilominus a nobis probandae et laudandae, niſi et eo privari vellemus, quod nobis relinquebat eorum temporum dominatio. Primum enim ea facultas ſic conceſſa fuit, ut ſumtus nulli, niſi ex urbis aerario, eſſent ſperandi: pendeſcit igitur hactenus cauſa noſtra ex arbitrio eorum, quos huic praefectos aerario cognoviſtis. Deinde etiam ſubmiſi fuimus novis Procuratoribus, hinc Rectori Leidenſi, illinc Inſpectoribus Scholarum Batavarum. Deni-

que et persolvenda erant nova tributa, cum a discipulis, tum ab ipsis etiam magistris. Hae nobis conditiones aperte scribebantur, quae, quam parum essent probabiles, ipsi quaeso iudicetis! Has tamen nisi ambabus amplecteremur manibus, nihil profus sperandum supererat. Sed, quod reticebatur, non minus nobis acerbum accidit. Negata nobis facultas fuit, scholae nostrae alumnos, post legitimam disquisitionem, Candidatorum albo inscribendi, et ad Doctorum gradum evehendi. Neque in eo subsistit lex imperatoria, aut interpretatio eius a nostratibus facta. Postulabant certe Leidenses ab iis, qui ad hos honorum titulos adspirarent, testimonia, quibus probarent, se, non tantum in schola inferioris ordinis, qualis tum erat Traiectina, sed in acrioribus etiam academicis, cuiusmodi essent Leidensia, usos fuisse Professorum institutionibus. Quo factum est, ut plerique iuvenes, medicinae apud nos operam dantes, inviti ad vicinam traherentur Academiam, non sine mutuo dolore a dilectis avulsi magistris.

Huiusmodi vero vinculis constrictos, quo nos animo fuisse putatis, cum invitaret nos Rec-

tor Leidensis, ut nostrâ etiam praesentiâ aliquid conferremus, ad solennia initiandae illius Academiae celebranda? Videbamus nonnullis currum triumphalem secuturi. Iccirco hoc, quicquid erat, five honoris, five opprobrii, deprecari constituimus. Sed vix datae erant literae huius argumenti, cum, ecce, diaria publica festi illius celebrandi exhibent programma, in quo delegatis Rheno-Traiectinis et Amstelodamensibus certus destinatur locus, in pompa et ingresso publico. Tum vero intelleximus, nobis optionem vix fuisse relictam, atque adeo hoc etiam malorum augmentum, cum sociis Amstelodamensibus, fortiter esse ferendum. Itaque duumviri Geunsius et Heusdius interfuerunt nostro nomine, hoc veteri vestitu nostro, patrio, valde diverso a novo, varii coloris infolitaeque formae, ornatu, cuius parandi causâ opus fuisse ferunt farcinatore Parisino. Reversi nobis, quoad reminisci poterant, retulerunt Collegae, quae et viderant, et audiverant, Viris bonis doctisque, quibus Leidensis abundat Academia, molesta magis quam iucunda. Arrectis nos auribus narrationem audivimus, saepe in-

dignantēs, nonnunquam et ridentes: nostram dolentes sortem, neque invidentes alienam.

Necdum omnis nobis deērat consolationis materia. Eo enim tempore, in cathedram, Cal-
 , koenii decēsu vacuam factam, vocatus fuit Gerardus Mollius, paulo ante in speculo astronomico collocatus a rerum domesticarum Administratore, nunc ab Universitati Praefecto creatus Matheseos et Astronomiae Professor in Rheno-Traiectino Athenaeo. Quod quidem novum *Athenaei* nomen aptum erat refutando eorum errori, qui veterem Academiam inferioris ordinis scholis accensendam arbitrarentur. Itaque de eo gaudere posse nobis videbamur. Magis autem gavisi sumus, primum accepto Collega novo, deinde experti talem Collegam, qualis mox agnitus fuit Mollius. Namque ille, Swindenii disciplina formatus, etsi, studii astronomici causā, aliquamdiu Parisiis fuit versatus, coelum quidem, non animum mutavit, patriae amantem, ingenuum, probum, religiosum. Huic laetitiae causae accessit alia, a numero discipulorum maiore, quam, pro afflictā conditione nostra, sperari potuisset. Civium

vium enim recensione facta, vidimus advenisse, hoc anno academico, triginta octo iuvenes, quibus intererant viginti novem theologiae operam daturi, qui, cum ceteris huius disciplinae alumni veteranis, numerum faciebant fere centenarium. O sapientem ac benignam Dei providentiam, in rebus humanis regundis! Hac enim cautum est, ne, in communi miseria, unquam deessent parentes, qui filios sacris administrandis devoverent: hac curatum est, ut ipsa illa militia Napoleontica, cuius saevitia patriae nostrae aliquot iuvenum millia eripuit, religioni idoneum reliquerit numerum, qui, in theologorum scholis, tutum inveniret refugium.

Sed quorsum me abripit divinae cogitatio providentiae, in bello etiam funestissimo moderando? — Video horribilem stragem, sed procul a patria remotam. Video urbes dirutas, sed in Asiae confiniis. Video incendium, sed Mosquense. Video exercitum, frigore et fame exhaustum, sed hostilem. Video in turpem fugam datos, sed Napoleonem cum gregariis! — O inopinatum et fere incredibilem belli conversionem, a Deo Vindice et Tutore procuratam! — Hac re audita, respiravimus,

liberandae Europae spem concepimus, laetos augurari dies Patriae et Academiae nostrae ausi sumus, atque ita molestias, quibuscum conflictandum nobis erat, patienter tulimus.

Eâ quoque patientiâ opus fuit Rectori, dummodo nomen hoc conveniat ei, qui fere minister erat Rectoris Leidensis. Huic enim rerum nostrarum rationem reddere nos oportebat: ne programma quidem edere nobis licebat, aut quaestiones ad disceptandum publice proponere, nisi eo consentiente. Ingratus profecto meus labor erat, et curarum plenus, tertio iam anno mihi sustinendus: cui propterea impar fuisssem ferendo, nisi socios et adiutores sese praebuisent Collegae coniunctissimi, cum Asesores et Grapharius Oordtius, iam per quadriennium eo munere fideliter functus, tum etiam reliqui, ii imprimis, quorum Gallice dicendi scribendique facultas imperitiae meae continuo succurrit. Pro quibus ceterisque omnibus benevolentiae et amicitiae documentis, gratias iis habebō et agam, quamdiu mente valeam ac lingua.

Arcto hoc necessitatis vinculo iunctis nihil magis molestum accidit, quam quod mihi hoc
an-

anno impositum fuit onus tributi exigendi a scho-
 lae nostrae discipulis, quin et ab adolescenti-
 bus, artis chirurgicae et pharmaceuticae tironi-
 bus, qui vernaculis Profesforum lectionibus in-
 tererant. Erat enim hoc a persona mea prorsus
 alienum, vectigalium exactori magis conveniens,
 quam theologiae Doctori et Profesfori. Quodsi
 vero hoc, quamvis minus honestum, ferendum
 aequo fuisset animo, ipsum tamen tributum ve-
 hementer nos omnes offendit. Erat enim, non
 una de causa, iniquum, et refrigerentem studii
 literarii ardorem magis etiam extincturum. Sed
 id ipsum volebat Napoleon, literas facile
 exfulare passus, dummodo milites essent, qui-
 bus populos sub iugum posset mittere. Nos
 vero, ut abhorrebamus ab istis Tyranni machi-
 nationibus, ita, cum tributum istud exigendum
 esset, initio tergiversati fuimus, et diu oblocu-
 ti, rationibus, quae quidem nobis visae sunt
 satis graves. At frustra. Causa enim nostra
 quamprimum esset commissa arbitrio Praefecti
 Universitati, litem perdidimus. Tum quantoci-
 us, licet per ferias aestivas abessent studiosi,
 mihi sex millia francorum, paucis diebus, fue-
 runt in aerarium Universitatis conferenda, quae
 sum-

summa, partim confestim exigenda fuit, partim postea repetenda ab iis, quibus hoc tributum ferendum erat. Vixdum prius tributum erat persolutum, quod deberi dicebatur pro exacti anni institutione, ecce, aliud idemque gravius exigitur, pro eo, qui tum agebatur, anno, solvendum. Ast, eius non nisi dimidia pars Tyranno in praedam cecidit: nostrâ enim cunctatione effecimus, ut reliqua pars liberatae profuerit Patriae.

Sed, antequam laetam hanc rerum nostrarum conversionem commemorem, repetenda mihi est memoria Viri Cl. Ioannis Frederici Hennerti, qui, vernâ huius anni tempestate, nobis tam subito est ereptus, ut nemini ultimum dicere potuerit vale. Mathematicus ille et Astronomus, per totam Europam nominis celebritatem nactus, Eulerique vestigiis recte insistens, idemque acerrimi Philosophus ingenii, operam perquam utilem nostrae praestitit Academiae, per seculi partem fere dimidiam. Sed, oculorum morbo impeditus, a lectionibus ac demonstrationibus scholasticis abstinendum sibi duxit, paucis ante mortem annis. Qua vero erat liberalitate, et commodi publi-

ci augendi cupiditate, maluit insignem stipendii sui iacturam facere, quam Academiam videre quicquam detrimenti e sua capientem calamitate. Sic, rude donatus, reliquam vitae partem transegit, non sine ea molestia, quae bonis ferenda erat: raro tamen tristis, naturâ hilaris et ad iocandum promptus, atque adeo, quoad poterat, ad extremum usque diem, iis occupatus matheseos studiis, quibus prodesse posset Reipublicae. Exstant plurima ingenii Hennertiani monumenta, quae referre longum sit; quorum vero seriem, alibi a me exhibitam, repetere mearum ducam partium, siquidem salutare Regis proposito, me salvo, fati fiat, edendo huius Academiae commentario annuo.

Hic vero vir egregius a nobis avulsus est, naturae necessitate. Sed aliam fecimus iacturam, perditissimi hominis malignitate, eatenus duriolem. Subsequente enim aestate, a Napoleone coacti sunt ad militiam scholae nostrae alumni, una cum aliis iuvenibus egregiis, qui nuper ad summos in iure et medicina honores evecti fuerant. Meministis, cives Traiectini! crudelitatem, qua iuvenes honoratiora

parentibus Patriaeque violenter erepti fuerunt, suis sumtibus, honoris scilicet causa, in bello Imperatori custodes corporis futuri. Praeter hos cogebantur etiam cohortes praetorianae, sed cum eiusmodi delectu, ut, qui literarum studiis, in Academia Leidenſi et Athenaeo Amſtelodamenſi, operam darent, hoc ſervitio liberarentur. Nos vero ſimile beneficium impetrare nullo modo potuimus, quantumvis, et ipſi, pro iuvenibus noſtris, apud Provinciae Praefectum, intercedentes, et Rectoris Leidenſis Univerſitatis Praeſiſti patrocini-um implorantes. Hae vero aliaeque cauſae antea memoratae effecerunt, ut, in iure conſultorum ſcholis, pauciſſimi tandem relictis fuerint diſcipuli.

Longam vobis enarravi malorum ſeriem, quam, una cum dilectiſſima patria, experta fuit noſtra Academia. Sed utriusque miſertus eſt Deus, pro immenſa erga nos benignitate. In libertatem vindicatur Patria. Rumpuntur Academiae vincula. Eiiciuntur exteri. Gubernacula preſunt cives generoſi. Redit Guilielmus, Pater patriae, cum eoſque concordia, virtus, religio. Redeunt iuvenes captivi. Redcunt optimates obſides facti, in his Perponche-

cherius et Rammius. Debellatur Napoleon et in Ilvam relegatur. Pax Europae restituitur. — O incredibilem rerum conversionem! O vitam nobis, e morte redditam!

Verum ab omni parte tutis esse nobis ac beatis non ante licuit, quam graviores poenas dedisset iste parricida, cum scelerata coniuratorum caterva. Immanis illa bellua irruit in Galliam, redit Lutetiam, rerum denuo potitur, bellum contra novum Belgii regnum parat. Hannibal ante portas. Tuenda est libertas patria: vindicandus ab hoste est Rex optimus. Ardent iuvenes ad arma capienda: in his etiam e nostrae civibus Academiae non pauci. Offerunt sese ad mortem, pro Rege et Patria. Sed in acie collocare non licet, nisi disciplinae bellicae asuefactos, habitu, vestitu, gestu militari. Non refugiunt labores aut sumtus, quotquot veniam a parentibus impetrare possunt. Diei partem alteram exercitationi militari, alteram literarum studiis impendunt, donec a Rege evocatis in Franciam proficiscendum est. Primam sibi palmam praereptam dolent a militibus, duce Arausiaco, quibus contigit furentem audacia Napoleone[m] profligare. Sed
et-

etiam nunc coërcendos vident rabiosos Napoleonticos, nullum non scelus anhelantes. Praesto sunt, proficiscuntur, valedicentibus nobis, vexillumque tradentibus, quod donaverat puellarum flos Traiectinarum. Ferialum tempus, ad relaxationem datum, transigunt in Francia, excubant, vigilant, in omnibus milites agunt, nihil vero ex hac vita contrahunt temeritatis, petulantiae, aut cuiusquam vitii ex eo genere, quod a militia vix seiungi posse falso creditur. Subactis hostibus, patriâ vindicatâ, honorifice dimissi sunt et reversi, laudante Rege, applaudente universa civitate, nobis honorifice recipientibus in senaculo academico, ubi vexillum, in rei laudabiliter gestae perpetuam memoriam, cum concinna *ὑπογραφή*, ab Heusdio nostro inventa, suspensum aservatur.

Vix requieverunt generosi iuvenes, cum laetus ille Academiae dies illucesceret, quem festivo celebravimus gaudio, ineunte mense Novembri, proxime exacto. Nullus antea dies Academiae nostrae laetior extitit, quam quo Guilielmus I. totius Belgii Rex, collapsas res nostras restituit. Restituit? Imo vero insigniter emendavit, auxit, locupletavit. Huius

ius enim Instauratoris benevolentia Academiam nostram omnibus iis instruxit, quibus formari possint fideles Ecclesiae Christianae antistites, divinaeque interpretes doctrinae; iuris et iustitiae consulti; iudices sinceri; patroni causarum facundi; medici ac chirurgi, ad artis leges ipsaque experientiam docti; pharmaceutae industrii; parturientium adiutores providi; philosophi acuti; mathematici diligentes; astronomi attenti; historici verum amantes; philologi elegantes; oratores disertis; artifices ingeniosi; agricolae prudentes: omnes sibi suisque, omnes denique Patriae humanoque generi, profuturi. Quem in finem tot tantaque discentibus adiumenta prae-buit et incitamenta, docentibus tam honorifica laborum praemia, tam dulcia senectutis solatia, tam salubria morborum levamenta, ut nihil amplius a nobis sperari, nedum optari, potuerit. Sed his beneficiis laudandis hodie abstinendum sentio mihi, qui, ipso initiatae Academiae die, usus sum vobis in hac laudatione consentientibus, meque adeo benigne audientibus.

Quod tum optavimus precatique fuimus, id, ex eo inde die, favente Deo, nobis et Academiae

miae evenisse, quis vestrum est, quin gaudeat? Regis enim providentia legem, nobis datam, ita est interpretata, ut difficultatibus nos expediret, quibus ab initio implicita visa fuerat accurata eius observatio. Porro Profesforum numero adiunxit duumviros, ingenii, doctrinae, virtutis famâ celeberrimos, Adamum Simons et Danielelem Dijlium, quorum illum hesterno die audivimus, Oratorem simul ac Poëtam, literarum Batavarum et eloquentiae docendae munus feliciter adeuntem: hunc propediem audituros nos speramus, medicinae docendae provinciam fuscipientem. His vero aliisque documentis, Rex optimus eam nobis demonstravit benevolentiam, quam verbis significavit humanissimis, cum antea saepius, tum vero etiam paucis post solennia nostra diebus, quando Senatus delegatis eum adeundi copia facta fuit exoptatissima.

Quae vero nova stipendia iuvenibus bene merentibus destinavit Regis munificentia, in iis conferendis non defuerunt Academiae Curatores, prudentissimi regionum beneficiorum distributores. Nos autem, qui, sive alibi, sive in hac Academia, a Rege constituti sumus iudices

ces honestae concertationis literariae, edito programmate, curavimus, ut mature ad palmam propositam adspirare possint iuvenes, ingenii alacritate, discendi ardore, honorisque studio praecellentes.

Eiusmodi vero iuvenes, non adeo paucos, fovet Academia nostra, cum veteranos, tum novitios, quorum numerus, post instauratam Academiam, praeter spem et expectationem nostram, accrevit. Locupletissimi testes sunt, qui, hoc ipso anno, Candidatorum albo inscripti sunt, in his Bartholdus Regnerus de Geer, qui, nobili gente natus, raro admodum exemplo, summos in Theologia honores adeptus, ut Francisci Iunii, Viri, natalibus, eruditione, facundia, fortitudine, prudentia, pietate, nobilissimi, vestigia legat, valde optamus.

Quid de Professoribus dicam? — Qui nuper huc evocati sunt, eos deinceps munus suum, summa cum laude, adentes audivimus, felicemque praedicavimus Academiam, iis locupletatam doctoribus. Nec mirum adeo, discipulos his gaudere magistris. Qui, aetatis causa, rude sunt donati, Rosijnus et Geunsius,

et-

etiam nunc Academiae prodesse pergunt, ille docendo, hic scribendo. — Quid vero de ceteris dicam collegis? Quid de singulorum ardore, in partibus sibi datis industrie agendis? Quid de communi omnium consilio, in praestandis, quae lex iubet regia? Nihil prorsus dicam, ne vanus videar eorum, quibus ipse accensendus sum, laudator: malimque adeo mihi quotidie in mentem revocare sacramentum promissumque sanctum, quo muneri nostro singuli sumus obligati.

Huius ego iurisiurandi memor, si quid, in Academia regunda, praestiterim, vestra dignum approbatione, Viri amplissimi, Academiae Curatores fidelissimi! impense gaudeo. Vobis autem, pro indulgentia vestra et favore, quo me complexi estis, gratias ago maximas. Faxit Deus O. M. ut diu, statore Rege, Vobis curantibus, salva sit et incolumis haec Academia!

Superest, ut tandem Rectoris munus solenni ritu deponam. Itaque, iubente Rege Augusto, succesforem mihi datum, Ianum Bleu-

Ian-

Iandum, Medicinae Doctorem et Profesforem, in huñc, quem hodie ingresi sumus, annum, Academiae Rheno-Traiectinae Rectorem magnificentum dico, renuncio ac proclamo. Adfis igitur, Vir Clarissime! locumque occupes, quem tibi feci vacuum!

Salve, Rector magnifice! iterumque salve! Academiae veluti clavum, quem tibi trado, quiete sedens, tene feliciter! Nullas experire tempestates! Sereno naviga coelo! Secundis vela da ventis! Socios habe eosdem, quos tibi hodie relinquo. Et, quemadmodum ante hos sedecim annos, ita et hoc anno, iter tuum confice prosperrime! Fateor, paulo plus curae et incommodi, quam antea, cum hac rectione esse coniunctum; sed, ad eam sustinendam, nec deërunt praesidia aut adminicula aliunde subministrata, nec tui animi moderatio, tua fortitudo. In ceteris, quantum amica collegarum concordia Rectorem iuvet, nos exacto hoc quinquennio, usu et experientia didicimus. Quid enim plurimum contulisse putas, ad animum meum, in laboribus ac solitudinibus, confirmandum? Concordia nostra. Quid profuisse putas nobis omnibus, in tolerandis damnis et

iniuriis? Concordia nostra. Quid denique nobis fere naufragis salutem, Deo favente, procurasse credis? Concordia nostra: et ea quidem tanta, ut, cum turbine et procella iactaremur, nec portum videremus, nemo tamen nostrum commune illud naufragium effugere voluerit. Qui igitur, in rebus adversis, uno fuimus consilio, quidni speres, fore nos in prosperis? Equidem certe hoc et quicquid Tibi, Vobisque cunctis, Collegae coniunctissimi! et absentibus quoque, R a v i o, Seni Venerabili, tertium iam supra nonagesimum annum agenti, raro Academiae nostrae ornamento, R h o e r i o porro et K o p f i o, infirma valetudine laborantibus, quicquid igitur singulis, dulce et exoptatum accidere poterit, hoc Vobis omne, toto apprecor animo.

Vos tandem, Iuvenes exoptatissimi! quod in vobis est, conferte, ad itineris, cuius estis focii, tranquillitatem! Gubernatori morem gerite! Vestris singuli partibus ita fungimini, ut nemo reprehensione sit dignus! Rectorem habetis prudentem, non rigidum aut morosum, sed severum legis regiae vindicem, siquidem officii ratio et falus publica, quae et vestra est, haud

haud sinat esse indulgentem. Quae quidem admonitio, si minus videatur necessaria, proficitur tamen ex animo, salutis vestrae studiosissimo, et convenit patri, dilectis filiis suis vale dicenti. Itaque nemo hoc a me dictum in eam interpretetur sententiam, ut me poeniteat laudis, quam vobis antea tribui, plurimae. De eo enim mihi persuasissimum est, et saepe testimonium perhibeo, nunquam vos, modestiâ dicendique aviditate, fuisse superatos a commilitonibus vestris, in quacunque alia Academia. Vos igitur ita res vestras agite, ut honorifico hoc testimonio perpetuo digni, et fitis, et habeamini! Virtutis ac religionis amor vestros inflammet animos! In palæstra literaria ita contendite, ut multis palmam faciatis dubiam, tandemque vestrum complures eam reportent! Veterani exemplum praebeant, quod imitentur novitii! Ita commendati eritis Regi munificentissimo, et Curatoribus optime de Academia merentibus. Ita a bonis omnibus honorabimini. Ita denique Reipublicae et Societati Christianae estis profuturi. Quod si videant parentes, praeceptores, amici, impense gaudebunt, Deoque Tutori vestro, et in via Academica,

periculis plena, Duci ac Custodi, gratias agent quam maximas.

His tu, Deus O. M. votis annuas! Tuam laudamus ac celebramus benignitatem, in conservanda, restituenda, amplificanda, ornanda Academia nostra. Tibi gratias agimus, quas possumus, maximas, pro beneficiis in nos omnes collatis, pro auxilio, Profesforibus, per totum hoc quinquennium praestito, et pro successu horum solemnum prospero. Tibi Regem delectissimum, Patriamque dulcissimam, Tibi hanc bonarum literarum sedem, huiusque Curatores et Rectorem, Tibi cunctos in ea doctores et discipulos, commendamus. Tu mentes nostras Spiritus tui Sancti lumine collustres! Tu nobis quotidie delinquentibus ignoscas, pro paterno favore, cuius nobis eximium dedisti documentum, in Iesu Christo, Filio tuo, pro nobis mortuo et in vitam revocato, Conservatore nostro ac Domino, tecum aeternum adorando!

S E R I E S

LIBRORUM ET OPUSCULORUM,

a Viro Cl.

IOANNE FREDERICO HENNERTO,

inde ab a. 1753. usque ad 1808.

scriptorum. (*)

Die genaue Harmonie des Sinnlichen mit dem Vernünftigen in der Natur des Menschen. (In Opere menstruo, Germanice edito Berolini, a. 1753. et subsequ. Neue Erweiterungen der Erkenntniss und des Vergnügens, Part. XI. et XIII.)

Nachricht von der Schuchischen Schauspielergesellschaft zu Berlin. (In eiusdem Operis Part. XXI.)
1754.

Moralische Beobachtungen über die Verläumdung, die Falschheit und den Argwohn. (Ibid. Part. XXIX.)
1755.

Ge-

(*) Promisi hanc seriem in *Oratione* mea. Plura de Hennerti vita et laboribus cognoscere cupientes legant, quae dedi in *Nuncio Literario*, (*Algem. Kunst- en Letter-bode.*) a. 1814. Vol. I. p. 198-203, 217-222, 227-236.

Gedanken über den Werth und Nutzen der Lustspiele. (Ibid. Part. XXXIV.) 1755.

Traité des Thermomètres, ou il est parlé d'une nouvelle Loix de la Chaleur. la Haye, 1759.

Epitre, à l'occasion de la Comète, qui a été observée aux mois de Mars, d'Avril et May, 1759. (In *Bibliotheca Francica, quæ dicitur des Sciences et des Beaux Arts*, Tom. XI. p. 446-459.)

Solutio Problematis Geometrici: (ducere lineam, quæ tangit duos circulos, positione et magnitudine datos) eiusque usus in Astronomia, ad longitudinem umbræ planetæ vel sphaeræ opacæ et magnitudinem penumbrae deducendam. (In *Actis Eruditorum Lips.* a. 1760. p. 422-425.)

Meekunstige Verhandeling, wegens sommige hoedanigheden der Reguliere Veelhoeken. (Latine scripta Diatribæ, ab Anonymo in Belgicum sermonem conversa, atque ita inserta Operibus a Societate Harlemensi editis, hoc titulo: *Verhandelingen, uitgegeven door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem*, Vol. V. a. 1760.)

Krachtkundig Voorstel, betreffende de beweging van twee Ligchamen, in het ijdel en in vloeistoffen; één derselve langs een kromme Lijn afdaalende en met zich trekkende het ander, door middel van een draad, welke
lang

langs een kromme Lijn opklimt. (Francice scriptum Problema, in Belgicum sermonem ab Anonymo conversum, in eodem, quo superior Diatribe, Volumine, a Societate Harlemensi editum.)

Problemata, de centro aequilibræ potentiarum obliquarum vecti applicatarum, et de conflictu corporum imperfecte elasticorum, Theoriae virium vivarum repugnantæ. (In *Actis Eruditorum Lips.* a. 1761. p. 565-570.)

Index rerum, subiectus Petri Muschenbroekii Introductioni ad Philosophiam naturalem, Lugd. Bat. 1762.

Verhandeling, over de wijze, om de waardijen der Breuken te onderkennen, of dezelve eindig, oneindig groot dan klein zijn, wanneer derzelve Teller en Noemer door zekere bepalingen verdwijnen. (Latine scripta diatribe, ab I. I. Blasferio in Belg. sermonem conversa, extat in laudatis Operibus Societatis Harlemensis, Vol. VI. a. 1762.)

Verhandeling, van de Bèweeginge, welke een Ligchaam verkrijgt, wanneer het in het aantrekkingsmiddelpunt gekomen is. (E Latino sermone conversa, ab Eodem, ibidemque edita.)

Problemata, de compressione ac restitutione elastorum, una cum accuratiori virium vivarum disquisitione. (In *Actis Eruditorum Lips.* a. 1763. p. 472-486.)

Navorsingen , raakende het evenwigt van den Hefboom , wanneer er verscheidene schuins werkende krachten trekken. (E Latino sermone ab I. I. Blasfieriō conversae, extant in laud. Operibus Societatis Harlemensis, Vol. VII. a. 1763.)

Eenige Vraagstukken , weegens de botsinge der Lichamen , en inzonderheid van die , welke een onvolmaakte veerkracht hebben. (E Francico sermone ab Eodem conversa extat ibid.)

Oratio , de ingenio Mathematici. Trai. ad Rhen. 1764.

Proeve eener Theorie weegens de Moolens , die door 't Water gedreven worden. (E Francico sermone in Belgicum transtulit I. I. Blasfieriū , in laudatis Operibus Societatis Harlem. Vol. VIII. a. 1765.)

Oratio , de solido Matheos studio cum educatione coniungendo. Trai. ad Rhen. 1765.

Elementorum Matheos purae Vol. I; Arithmetica , Geometria et utramque Trigonometria complectens. Ibid. 1766.

Le bel Esprit. Comédie en trois actes. Utr. 1766.

Disertation sur la Vis d' Archimede. (Praemio ornata a Societate Regia Berolinensi, a. 1766.) Berok. 1767.

Beschouwingen wegens de krachten der Vloeistoffen , en inzonderheid die van het Water. (E Francico sermone in

in Belgicum transtulit I. I. Blasfierius, in laudatis Operibus Societatis Harlem. Vol. IX. a. 1767.

Elementorum Matheos purae, Vol. II. *Analysin finitorum et Sectiones conicas complectens*. Trai. ad Rhen. 1767.

Eiusdem Operis Vol. III. *Analysin infinitorum, sive Calculum differentialem et integralem complectens*. Ibid. 1768.

Cursus Matheos adplicatae. Pars I. sive *Elementa universae Mechanices, quae Staticam, Phoronomiam, Dynamicam ac Motus Mechanicam complectuntur*. Ibid. 1768.

Tweede Verhandeling, over de kracht der Vloeistoffen, en inzonderheid den wederstand van de Lugt. (Diatribe Francicè scripta, in Belgicum sermonem conversa ab I. H. van Swinden, extat in laudatis Societatis Harlem. Opp. Vol. X. 1768.)

Oratio, de recreationibus a persona viri honesti et bene nati non alienis. Trai. ad Rhen. 1769.

Cursus Matheos adplicatae Pars II. sive *Elementa Hydrostaticae et Hydraulices, tam theoreticae quam practicae*. Ibid. 1769.

Eiusdem Operis Pars III. sive *Elementa Optices, Perspectivae, Catoptrices, Dioptrices et Phaometriae*. Ibid. 1770.

Eius-

Eiusdem Operis Pars IV. five *Elementorum universae Astronomiae pars prior.* Ibid. 1771.

Verhandeling over de Parallaxis der Zon. (In Opp. Societ. Harlem. saepius laudd. Vol. XIII. 1771.)

Disertation, sur les moyens de donner la plus grande perfection aux Lunettes, dont les objectifs sont composés de deux verres. (Praemio ornata a Societate Regia Berolinensi. 1772.)

Verhandeling, over de Achromatique of Dollondsche Verrekijkers, bevattende de algemeene Eigenschappen dier Werktuigen. (In Disertationum, a Societate Batava Philosophiae experimentalis, Vol. I. Roterod. 1772.)

Onderzoeking omtrent de waare gedaante der Aarde. (In Operum, a Societate Zelanda editorum, Vol. III. Mediob. 1772.)

Cursus Matheseos adplicatae Pars V. five Elementorum universae Astronomiae pars altera, cui accedit Ars nautica. Trai. ad Rhen. 1773.

Disquisitio, utrum homini innatus sit aliquis sensus, quo dirigatur ad dignoscendum et impellatur ad faciendum bonum morale? (Quae praemium ex instituto Stolpiano reportavit, a. 1773.) Lugd. Bat. 1774.

Onderzoek, of de onzekerheid omtrent de waare gedaante der Aarde eenen werkelijken invloed hebbe op de
Star-

Starrekunde en Navigatie. (In Operum, a Societate Zelanda editorum, Vol. IV. Mediob. 1774.)

Cursus Matheseos adplicatae Pars VI. sive Elementa Architecturae navalis, artis gubernandi naves, Pyrotechnicae et Acustices. Trai. ad Rhen. 1775.

Institutiones Astronomiae scientiarumque contunctorum, Gnomonices, Chronologiae, Geographiæ, Artisque nauticae, scholis privatis accommodatae. Ibid. 1777.

Disertations, sur la Théorie des Comètes. (Duæ sunt disertationes: una, *sur le Problème, déterminer l'orbite parabolique d'une Comète*; altera, *sur la Théorie des Comètes*, haec a. 1777. illa a. 1773. praemii corollariis ornatae a Societate Regia Berolinensi) Utr. 1780.

Disertations Physiques et Mathématiques. Utr. 1778.

Aanmerkingen over het Spinozisme. Ut et, *over den oorsprong van het vergenoegen.* (Insertae Vol. I. Disertationum, quas, e Germanico sermone in Belgicum a discipulis suis conversas, edidit hoc titulo: *Uitgelezen Verhandelingen over de Wijsgeerte en fraaie Letteren, getrokken uit de Werken der Koninklijke Akademie der Wetenschappen te Berlijn. I. Deel.* Utr. 1780.)

Aanmerkingen over de vrijheid der ziel, en bijzonder over de zedelijke vrijheid. (In earundem Disertationum Vol. II. ed. ibid. 1781.)

Apho-

Aphorismi Philosophici, scholis privatis accommodati.
Trai. ad Rhen. 1781.

Oratio de Physognomia. Ibid. 1782.

Over het hedendaagsch Atheïsmus. Ut et, *over 's menschen gewaarwording-vermogen.* (Adiectae sunt animadversiones Volumini III. Selectarum Disfertationum, paulo ante laudatarum. Trai. ad Rhen. 1782.)

Vertoog over den schijnbaren weg van de Planeet Uranus, van 1 Oct. 1782 tot 1 April 1783. (Inserta est demonstratio Libello menstruo: *Algem. Vaderl. Letteroefeningen*, Vol. IV. Part. II. a. 1782.)

Untersuchungen über die Bahn des Uranus. (In Horreo Lipsiensi, quod dicitur *Leipziger Magazin für Naturkunde und Mathematik.* 1782.)

Analytische Auflösung der Aufgabe, die Bahn eines Planeten aus drey gegebenen heliocentrischen Oertern zu bestimmen. (Ibid. 1783.)

Disfertatio de uniformitate motus diurni terrae. (Praemio ornata ab Academia Caesarea Petropolitana. a. 1783. Analysis eius extat in Vol. I. *Novorum Actorum Academiae Petropolitanae.*)

Vertoog over de loopbaan van Uranus en over deszelven schijnbaren weg, van 1 Oct. 1783. tot 1 Mei 1784. (Inserta dicto operi menstruo, *Algem. Vaderl. Letteroef.* Vol. V. Part. II. a. 1783.)

Ana-

Analytische Untersuchung über die Bestimmung der elliptischen Bahn aus vier gegebenen helio-Oertern, und über den Uranus. (In laudato Horreo Lipsiensi. 1784.)

Over het zedelijk gevoel. (In Selectarum Disertationum saepius laudatarum Vol. IV. Trai. ad Rhen. 1784.)

Ueber die Bahn des neuen Planeten. (In Annalibus Astronomicis, Germanice editis ab I. E. Bodio, Berol. 1785.)

Disertatio, de altitudinum mensuratione ope Barometri. (Praemio ornata a Societate Regia Goettingensi.) Trai. ad Rhen. a. 1786.

Ueber die parabolische Laufbahn der Cometen. (In laudatis Bodii Annalibus. 1786.)

Fortgesetzte Bemerkungen über den Uranus. (Ibid. eod. a.)

Auf gleichen Höhen zweyen Sterne die Polhöhe zu finden. (Ibid. a. 1787.)

Ueber die mittlere Strahlenbrechung. (Ibid. eod. a.)

Praefatio, de vita Coniugis suae nuper defunctae, praemissa Carminibus eius, hoc titulo: Nagelaatene Gedichten van Petronella Johanna de Timmerman, uitgegeven door haar Echtgenoot. Utr. 1787.

Ueber die Menge des aus Gefäßen laufenden Wassers. (In laudato *Horreo Lipsiensi.* a. 1787.)

Ueber die Bewegung des Wassers aus horizontalen Röhren. (Ibid. eod. a.)

Versuch einer Theorie der Bewegung des Wassers. (Ibid. eod. a.)

Praefationes, Voluminibus V. et VI. Disfertationum, ex Opp. Academiae Regiae Berolinensis selectis, praemisfae, Trai. ad Rhen. *illi*, a. 1788. *huic* a. 1795.

Bedenkingen, over de terugkomst van de Comeet, die in het jaar 1661. gezien is, en in 1789 of 1790. van sommige Starrekundigen verwacht wordt. (In Opere menstruo, quod inscribitur: *Nieuwe Algem. Vaderl. Letteroef.* Vol. IV. Part. II. a. 1789.)

Praefationes et Additamenta, quibus aucta est vernacula interpretatio libri, anglico sermone scripti, cui titulus J. Beattie, Grondbeginselen der Zedelijke Wetenschappen, III Voluminibus, ed. Trai. ad Rhen. a. 1793, 1794.

Versuch einer Theorie über die mittlere Geschwindigkeit des Wassers im Flüssen. (In Tabulario, quod dicitur *Archiv der reinen und angewandten Mathematik.* Lipsiae ed. a. 1795.)

Disertations sur la Fortification permanente, la Fortification de campagne, et la portée des Bombes, avec un plan d'instruction pour les Officiers. Utr. 1795.

Aus Polhöhe und zweyen Sterne Rectascension &c. die wahre zeit zu finden. (In Annalibus Bodii laud. a. 1796.)

Ueber die astronomische Strahlenbrechung. (In Tabulario Lipsiensi laud. 1798.)

Ueber die Strahlenbrechung mit Rücksicht auf Thermometer und Barometer. (Ibid. eod. a.)

Ueber die Anziehung, der Wurzeln aus binomischen Gröſſen. (Ibid. eod. a.)

Ueber die geögraphischen Messungen. (In Bodii Annalibus laud. a. 1802.)

Die Breite und wahre Zeit aus Höhenmessungen zu finden. (Ibid. a. 1803.)

Mathematische Abhandlungen, herausgegeben von C. F. Hindenburg. Leipz. 1803.

Aus der grössten Mittelpunktsleichung die Excentricität eines Planeten zu finden. (In Bodii Annalibus laud. a. 1804.)

Over de vrijwillige Geldnegotiatie, gearresteerd den

19 Maart, 1804. (Primum in *Nuncio literario*, qui dicitur *Algemeene Konst- en Letter-bode*. a. 1804. Vol. I. p. 252 - 254. deinde prolixiori Diatribe edita) Utr. 1804.

Verhandeling over de Ophaalbruggen. (In Operibus Societatis Regiae Batavae, quae dicitur *Instituut van Letterkunde en schoone Konsten*. Vol. I. à. 1808.)

I N W I J D I N G S - R E D E

V A N

'S L A N D S A T H E N A E U M

T E

H A R D E R W I J K,

UITGESPROKEN DEN 23 VAN LOUWMAAND 1816.

D O O R

B. N I E U H O F F,

A. L. M. Phil. D. et Prof.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

12 W W BIRDING ST
LONDON

2 LAMBS ATHLETIC
LONDON

W ANDERSON
LONDON

BOOK
B. N. F. U. H. O. F. D.
W. A. M. P. A. B. C. C. C. C.

INWIJDINGS-REDE

VAN HET

LANDS ATHENAEUM

HARDEWIJK.

Is U, doorluchte Edelheden! aan wier kloekke voorzorgen en wijs beleid; Zijne majesteit, der Nederlanden Koning, het hooge toeverzigt op dit wetenschappelijk leergeslacht, door den zegen der algoede Godheid en vorstelijke goedgunstigheid, hersteld heeft opgedragen, — is U, welken ik de eer heb, met blij genoegen, in die aanzienlijke waardigheid te begroeten; — is U wetenschap en kunde, op wier bevordering Minerva boogt, en het koor der Zanggodinnen zich verheft, — is U veredelende opklaring, zoo naauw verknocht aan de waarde der menschheid, aan het geluk van Neêrlands volk, aan de eer

van het vaderland, dierbaar; (en ik weet, hoe dierbaar U dezelve zij!) — is het U, Edelen! een hartstreekend genoeg, (en wie leest dit niet in uwen boezem?) dezen, meer dan ééns vereeuwden tempel, aan Pallas en het zangrijk negental gewijd, door het kloek beleid en de wel verlichte vaderlandsliefde der voorvaderen hier gesticht, en steeds, ook in kommervolle dagen, ten zegen van Staat en Kerk, in stand gehouden, slechts in de jongste dagen der overheersching, door vreemd geweld, gesloopt, van onder het puin te zien herrijzen, en, op nieuw, te stichten?

Gaat U, edele Achtbaarheden! dezer stads heil en herbloei, zoo naauw verbonden met Pallas outerdienst; — gaat U der burgeren welvaart, zoo mild begunstigd door den gretigen toevloed van de keure der jongelingschap, die zich hier, door beproefde verdiensten in het wetenschappelijk oefenperk, den weg ter eer hoopt te banen; — gaat U de eer, om mannen, bij het vaderland, in onderscheidene betrekkingen, met roem verdienstelijk, binnen uwe muren gevormd, (gelijk gij dezen nog alom, in onze gewesten en ekers, achting en lof ziet oogsten,

sten,) ook eerlang te zien; ter harte? (en, hoe zou ik U beledigen, door de minste dubbelzinnigheid omtrent deze uwē edele zucht, en hartgrondigen wensch!)

Neemt Gij allen, welke ook uw rang, en stand, en orde, en kunne, en leeftijd zij, die ik hier vergaderd zie;

Gij, vooral, hooggeleerde mannen! in welchen ik mijne ambtgenooten eerbiedig begroete, herroepen, of nu geroepen, om de beoefening der hoogere wetenschappen en fraaije kunsten, door onderwijs en voorbeeld, te bevorderen, het heuglijk licht der veredelende opklaring glansrijk uittebreiden, Neêrlands ouden roem, in het rijk van geleerdheid en smaak, te handhaven;

Neemt gij allen deel, in het edelste, het welk de menschheid fiert, den burger zijne zegeningen leert kennen, en zich dezelve waardig maken?

Deelt uw vaderhart, uw moederhart, in dit weldadig voorregt, — het herroepen van Minerva's tempeldienst, en het herstel van het kunstkoor der Musen, het schoonst, het vereerendst, het U verblijdenst oefenperk! waar

Gij

Gij uwe zoonen moogt zien wedijveren in hogere kunde en kieschen smaak, in edele vorming van hoofd en hart, in vlijt en moedig streeven, door roemrijke verdienstelijkheid voor Staat of Kerk, naar een eervol bestaan? —

Dan zal U allen, ook U, fiere jongelingschap! de liefde uwer ouders, de hope des vaderlands, de wellust en roem uwer leeraaren! de statige inwijding van dit Pallas-gesticht, door de koninglijke goedgunstigheid herboren, en, onder den zegen der albegunstigende Godheid, Neêrlands jeugd ten heil, en der veredelende opklaring ter bevordering, gewijd, een heuglijke, een gezegende, en, gave God! langzegenende feestdag zijn!

Ja! een waarlijk verblijdende feestdag, die ons ruimborstig doet juichen, gevoelvol, over eenen triomf, niet geschept uit stroomen van menschenbloed, — niet gevestigd op bergen van lijken, — niet losgestormd uit gefloopte vesten, en uitgemoorde steden, waar het juichgejoel des overwinnaars gesmoord wordt in den baauwenden nagalm der ellendelingen, in den jammerkreet der handen wringende behoefte, — den wrevelvollen vloek der wanho-
pi-

pigen; — maar een triomf der liefde van eenen Vorst, van eenen vader des vaderlands! — een triomf der goedgunstige behartiging van het dierbaarste, het gezegendste, voor stad en volk, over de verbitterende geweldenaar van een' overweldigenden woesteling, die zich niet ontzag, de ongewijde handen ter vernietiging te slaan, zelfs aan hetgeen der menschheid het heiligst is!

Een feestdag, gewijd aan Minerva en haren smartverzachtenden olijftak, ter eere der hooge waarde der menschheid, ter eere van het meest veredelende voor den mensch, ter eere van waarheid, van schoonheid en deugd!

Een feestdag, op welken de onschuld juicht, en het blijgestemde Paeen niet wordt uitgeperst door woedig doemgezag, noch geverg'd aan het hart, met jammer overstelpt, in rampen zwogende onder het dwangjuk eens snoodaarts met zijne boelschap, die ons in het treurgewaad joeg; maar, vreugdevol over het herboren heillicht en de herrezene vrijheid, opwelt uit een ruim opgeruimd, onoverstelpt, gemoed!

Dat zich dit dan nu ontsluite, met Minerva's tempeldeuren,

(I) In heiligen eerbied, over den ondoorgrondelijken, altoos aanbiddelijken, wonderweg der goddelijke voorzienigheid;

(II) in een verheerlijkend gevoel, over den zegen der koninglijke goedgunstigheid;

(III) in het onbekrompen bezef van het heil dezer feestviering, voor ons, gelijk wel eer voor die van Athene, — een plegtig Panathenaeum, waar de lof der wijsheid rijst, uit den zegen der veredelende opklaring, het hoogst geluk voor mensch en volk!

Ziet, daarin, geopend het onderwerp mijner feestrede! Ik ben fier genoeg, mij te mogen vleijen met uwer aller billiking van deze mijne schikking-keuze, gewaarborgd door uw welverlicht oordeel, zoo wel, als door uw edelgestemd gevoel.

En dit, en dat, ontsluit U hier, een tooneel, treffend, en luisterrijk, in rijkheid en edelheid, schoonheid en bevalligheid, tijdigheid en belangrijkheid.

Maar ook, en dit, en dat, maakt hier, en heeft, billijke aanspraak op eenen redenaar, even kundig, als welbespraakt, en op een kunstvernuft, uitgerust met gaven, geëvenredigd

digd aan de hooge waarde van dezen feesttekst, en aan den onwaardeerbaren zegen van dezen dag.

O! hoe wenschte ik mij thans die gave, om U dezen te kunnen doen gevoelen, en die te kunnen ontsluitjen, zoo, als mijne ziel dit wenscht!

Grievender, welligt, dan uwe goedgunstige denkwijze vermoedt, valt het mij, mij, voor dezen wensch, te klein te gevoelen, die te wel gevoele mijn te koud en te schraal denken taal-werk, min berekend voor zulk eene feestplegtige roeping.

En, wat kunt Gij ook verwachten van iemand, grijs geworden in den stillen schuilhoek, onder wijsgeerige bespiegelingen, die hem, zoo overtuigend deden inzien het klein bestek zijner kunde, het grootte zijner onkunde, het weinige, dat hij wist, het vele, dat hij had kunnen, — helaas! had moeten weten, en die hem even dringend terug hielden, zich te wagen, het toppunt der eere te bejagen? Maar die, dan ook nog, door een overheerend dwanggezag, tot een ontmoedigend niets-doen verwezen, het weinige schier ontleerd, en van
zulk

zulk een spreekgestoelte vreemd, ja! huiverig is.

En, zou ik bestaan hebben dit te beklimmen, zonder uwe, doorluchte Edelheden! mij (zoo verplichtende, als vereerende nodiging? —

Hieraan, naar mijn vermogen, te pogen te voldoen, rekende ik mij, ondanks mijnen schroom en zwak gezigt; zonder keuze, ten pligt, en daaraan, eenigzins, te mogen voldoen, het mij meest voldoende genoeg.

Gerugsteund door uwe toegeeflijkheid en goedwilligheid, vertrouw ik tevens op de milde inschikkelijkheid van U allen, die mij met uw gehoor verwaardigt.

Smaakt, in het feestelijk onderwerp der rede, eene ruime vergoeding van al het bevallig schoon, waar mede het de redenaar te vergeefs poogde te sieren!

I.

Eene feestvierende schaar, statig feestvierende in dit tempelgevaarte, feestvierende ter eere van Minerva, van eene, hier herstelde, Pallas; hier, waar het schaamteloos geweld der eigendunkelijke overheering schier

niets

niets te verderven overliet! — Wat ziet mijn oog? welk wondergevoel doortintelt, thans, mijnen boezem, in dit godgewijde gesticht?

— Wiens gemoed, algoede Hemelvader! is niet geheel gevoel? — gevoel van heiligen eerbied, over het zegenrijke, in het duistere der wonderwegen van uw albestier?

Wie is er, wie zou er kunnen zijn, in Neêrlands ouden zevenstaat, wie, in het nu vereenigd-rijksgebied van Nederlandsche broederschap, — wie, in het beschaafdere Europa, die niet, met diep ontzag, bewonderde het ondoorgrondelijke der heilige wijsheid en liefde in 's werlds albewind? — Wie staat niet verstomd, over haren wonderweg, in onze dagen?

Hoe luidsprekende ook de daar van voorhanden zijnde gedenkteekenen, in de aloude, zoo gewijde als ongewijde, en latere tijdrollen der vorsten en volken, zijn: luidsprekender, altoos voor ons, kan noch zal er zijn, dan dat, hetwelk ons, in dit jongste tijdperk, en beanstigend, en blij verrukt, deed verbaasd staan; — dan de ontzettende krijg- en treurtooneelen, welken wij, van rondsom, als met

eigen oogen aanschouwden; — dan de duizelende slingeringen van gevaren, op den steilen oever eens afgronds, waar ons een veege ondergang aandreigde, waar het herstel eens vrijen volks, naar den mensch, wanhopig schein; — dan de onvermoede uitredding uit dien bangen nood; — dan de verrassende slaking onzer zoo vastgeklonkene boeijen; — dan de zegenrijke herstelling van volk, en vorst, en vaderland!

Ja, eene uitredding, eene verlossing, eene herstelling, waarin zich alles opdoet zegenrijk.

Zegenrijk! Herdenkt, in onzen hogen nood, den hoogstnoodigen spoed; — herdenkt den ons zoo veege stand, als te midden van eenen vloed, geklommen tot den zoom der lip.

Zegenrijk! Herdenkt de nooit volprezene afwending van de, aller verderf dreigende, oorlogsplagen: daar Bellona, altijd geducht, maar het hoogst te duchten met een trotsch en grimmig, wijkend heirleger, een heirleger, in hetwelk de ijdele wapenroem ligt kon zegevieren over de menschheid en menschelijkheid, — den drempel van ons landje schier genaderd was.

Zegenrijk! Herdenkt de, boven aller ver-
moet-

moeden, gewenschte beveiliging onzer landpa-
len, en derzelver uitbreiding; in Neêrlands ver-
eeniging met deszelfs ouden broeder tot één
huisgezin.

En dan ook zeggenrijk! door de alom ge-
pende, en zich, met eenen spoed, die schier
verbeelding en wensch overtrof, openende bron-
nen van welvaart en volksgeluk.

Ja! nog eens, zeggenrijk, niet alleen voor
Frankrijk, maar ook voor ons! — Herdenkt den
jongst hervatten aanslag van een trouweloos ge-
boefte, en van den trouw-schendenden Corsi-
kaan; gelijk een woedige Hijëna, zijn rots-
gebied ontfprongen, en weder opdringende
ten keizerstroon, afgestaan in schijnwoorden van
ronde ondubbelzinnige opregtheid, de vleijende
mom van zijn wrokkend gevoel, en zijne on-
ontwapende heerschzucht! — En ziet dan
ook de ontzettende verguizing van dit verwaten
ondier, met zijn zedeloos gebroed!

Hij, die met mij kan, en wil, nadenken den
draad van rag, waaraan ons behoud, alhier, in
den schier driejarigen kommertijd, hong, zal,
met mij, verbaasd staan over de hooggezegende
uitkomst; — eene uitkomst, die de koenste

niet

niet bestond te denken; eene uitkomst, bij welke de wanhopige mensch, verstonid in en over het heilig ondoorgrondelijk duister van den grooten Godsweg, verschijnt in zijne armoedige zwakheid: terwijl de Godheid zich kenschetst, in heiligen luister verheerlijkt, aanbiddelijk in magt en majesteit.

Te gevoeliger, te treffender, te ontzettender, moet ons dit landsbehoud, dit volks-herstel, ja! deze algemeene wedergeboorte, zijn, daar de onverzettelijke overmagt, waaronder wij, magteloos, gekromd lagen, ons roerloos geboeid hield, onze vernedering, onze val te dieper was. En hoe diep, hoe onpeilbaar diep, was deze niet! — Scheen ons dezelve niet grondeloos?

Zagen wij Neêrlands heilzon langzaam tanen; zagen wij dezelve spoedig kimmén: wie moest, naar menschelijk inzien, niet wanhopen aan een troostrijk, een glansrijk, ontkimmén?

Trouwloosheid, die met geheiligde denkbeelden, en den mensch zoo vereerende, als bekorende, woorden, vrijheid, gelijkheid, broederschap! schaamteloos speelt, en menschteereude gevoelens van vuige zelfzucht en

snoo-

snoodde overheersching, heimelijk koestert, maakte Neêrlands duurgekochte onafhankelijkheid ten bedriegenden schijn-vertoon van den Frank, door Nederland welligt meer dan ééns betaald, minder dan ééns afgestaan door de gewaande gemeenebest-gezinde bewindvoerders der Gaulische broederschap: groot in hunne groot-spraak, „ gelijk wind en wolken zonder re-
„ gen”.

In naam bondgenoot, was Neêrland, in het oog van den schrikbewindvoerenden volks-des-poot, in de daad, een volkje der dienstbaar-heid. In wier lippen het woord vrijheid eene vaste plooi had gevormd, dier boezem was vol van werktuigen der flavernij.

Ja! ook dezen ijdelklinkenden naam misgunde ons, weldra, de reusachtige vreemdeling van Corfica, door ongetemde heerschzucht, zich ten heer der fransche dynastie verheffende, en deszelfs keizerstroon stichtende, en naastende, en zich aaneigenende.

Grensloos in zijn gedrogtelijk heerschzuchtsstelsel, gevestigd op een even gedrogtelijk grondbeginfel, eener algemeene alleenheersching, scheen hij niet minder te bejagen, dan
zij-

zijnen scepter te zwaaijen over geheel Europa, ja! welligt, over nog meer dan één wereld-deel! — Wie bepaalt den omtrek van dien denkbeeldigen zwaai, in het oog eener nimmer zatte heerschzucht?

Welk volk, welk volkje, van der Alpen kruin tot de zeemonden van Rhijn en Eems, bleef ongebèid voor de trotsche overheering, en wrevele onderjukking dier Franken?

En wij, en zoo vele anderen, zagen ons onafhankelijk bestaan, plotseling, (en wie herdenkt niet, met een afgrijselijk gevoel van verontwaardiging, dien donderflag der overwelddiging? — wie gevoelde zich niet door schrik verftomd, en weende niet?) wegzinken in den oeverloozen flindkolk der albemeesterende dynastie!

Met een dieptreurend gelaat zagen wij het oude Batoos erf, Neêrlands vrije bondgenootschap, alom met roem bekend, bemind, geacht, — ons dierbaar vaderland, hetwelk de wrevele dynast, eerst nog, als voor een oogenblik, eene koningskroon, gedrukt op het hoofd van éénen uit zijn ras, opdrong, uit de rij der onafhankelijke volken weggeveegd, den

den vrijbuitenden volksroover, ter misdadige prooi, in taaie dwangketenen geklonken, naar den menschelijken oogenschijn dier zegevierende keizer-hora, voor altijd verloren.

Of nog iets aan onze vertrapping ontbrake, was de overmoedige Frank onbeschaamd genoeg, ons onze onderjukking afteschilderen, als een glorierijk eerbewijs. — Eene glorie, helaas! dik bezwangerd met rampen en plagen, en Neêrlands ondergang.

Een zwerm van vreemdelingen, scherpzigtig als de avondwolven, op listen fijn afgeregt, trotsch in drieste aanspraak op onze onderwerping, grootsch op onze inzwelging in het gulzig Gaullenrijk, betrappelde onze vloeren, ontwong den eerlijken vaderlander de teugels van het bewind, drong zich, fier en forsch, ten eerezetel in, verschopte onze vaderlandsche wetten en regten, ondermijnde zeden en gewoonten: — en hunne snoode aanslagen hadden allen ééne strekking, onze bronnen van bestaan en welvaart uit te droogen, te vrijbuiten op den zegen onzer oudvaderlandsche nijverheid en spaarzaamheid.

Ook Neêrlands minveinzende taal, die de

schanddaden niet zedeloos verbloemt, onze minverpente denkwijze, godsdienstig en eedgetrouw, waren dezen, zoo lighthartigen, als litzinnigen, hoop, ten steen des aanfoots. — Stout, en heet op buit, schein hun toeleg niet vreemd; deze, met naam en volksbestaan, gansch uit te roeijen.

Lieten zich die nieuweligen, (en onder dezen waren niet weinigen, die hunne schamele armoedigheid met de driekleurige dwangleus bedekt hielden;) driest voorstaan, dat hen's volks weldaden, ook in den slaap, moesten volgen: even fier waanden zij, ons begenadigd te hebben, met hunne, ons onverstaanbare wetten, wier vuil grondbeginsel, hetwelk der natuur en der menschheid ten hoon strekt, getuigt van den schendzieken aart der wetgevers.

Hunne schatkist, met onze schatten voorzien- de, verbraken zij 's lands oude trouw, en vernielden het zoo wel verzekerd inkomen van huisgezinnen en gestichten.

Hunne ingevoerde lasten, allen zwaar druk- kende, behalven die, welke op geld ontlasting uitliep, ontmoedigden de vaderlandsche vlijt;
kne-

knevelarijen den handel; bespieders de vertrouwelijkheid, zelfs in den vrienden-kring. Noch goed, noch bloed, was in zekere veiligheid. Waar men zich wendde, zag men den vreemden nasleep der dwingelandij, waaronder het volk zuchtede, weelderig en hoog geborst; den niet ontaarden Batavier kwijnend en neerslagtig.

Onze legermagt smolt weg in den dikken drom der cohorten dier albeheering, tuk op volks en lands verovering. De dwang-eisch op Neêrlands goed en bloed, als cijnsbaar aan Corsikaansche eerzucht, nam dag bij dag toe.

Onze jongelingschap, zoo min gestemd voor dien bloeddorstigen kriegsstand, zoo zeer afkeerig van dat fransch omzwerven en landen afloopen, van hunne bloed- en moord-tooneelen, zoo hoog gestemd voor het vreedzaam levens beroep, de nijverheid, en het stille huisgeluk, zagen wij gedreven, zuidwaarts, naar de boorden van den Taag en de Doura; noordwaarts, naar de oevers der Moskwa en Berezina, om slagtoffers eener zwijmel-dolle eerzucht te maken, of om ze te worden.

Zelfs, (trouwens, voor de jammerreeks

van onzen gruweldwang, en voor de akelige nachtrooneelen van Neêrlands uitgebluschte zon, is mijn blad te klein, het winteruur te koud:) ook de instellingen van het onderwijs in onze hooge leergeestichten, alom beroemd, alom in achting en aanzien; mogten der geesfelroede dier fransche omschepping niet ontgaan.

Bleven sommigen in schijn ongesloopt, dezelve werden echter op den strammen heerscherleest verfranscht. Dat milde, vrije, ongedwongene, zoo geheel eigen aan en in het rijk der wetenschap en fraaije kunsten, zag men vervangen als door een soldatenachtig dwangwerk: het statige, deftige van den vaderlandschen tabberd, door een tooneelachtig bont tooisel.

Sommigen trof de schorre magtspreuk: verdwijnt! En ook deze keizerlijke genade-flag trof onze Pallas: zij verdween.

Vergt mij niet, te hernieuwen dat hartgrievend leed, hetwelk ons trof: ons, vol verontwaardiging over allen, welken ons dat drie-kleurig dwangsiersel opdrongen, en zich daarmede, bij ons, (hoe smartede het mij, den
groot-

grooten, verdienstelijken CUIVER, hier, in geene andere, ons min vernederende, hoedanigheid, te mogen gedenken!) vertoonden, bij den val van dit ons Palladium!

Met bloedende harten, zagen wij ons dezen tempel gesloten: eenen tempel, in welken niets zoo zeer behartigd werd, dan het geen de waarde van den mensch, naar waarde, verhief; waar men alles leeraarde en aanbeval, dienstbaar aan waarheid, schoonheid en deugd, aan het rijk der rede, vrijheid, en zedelijkheid, het dierbaarst menschen belang! waar niets zoo zeer bestreden werd, als het geen, door wanbegrip of wanfinaak, zedeloosheid of dwingelandij, dit onteerde, of daarop inbreuk deed.

Te grievender viel ons deze grief, ziende de dubbeldeur van den krijgghierigen Janus steeds wijder geopend. Wie kan, zonder zitterend angstgevoel, onzen veegen staat, hier, herdenken, toen de hooggeduchte Nemesis, eindelijk tergens moê, hare zwaarbeladene rampenkruik, op den overmoedvollen, en door fortuins overmaat dronkenen overweldiger, met
zijn

zijn verwaten geboefte, uitstortede? toen Bellona, met het nimmer zatte bloedzwaard in de ééne, het helvuur der verwoesting in de andere hand, rondsom ons waarde? toen wijkende heirlegers, uitgeleerd in de vernielkunst, der flooping gewend, altoos niets ontziende ons, naar het onmenschelijk oorlogs-regt, bedreigden met de puinhoopen onzer have, varende en levende? toen de angst voor den aftocht der vlugtgereede overheersching, alhier, stond vervangen te worden, door dien van den intocht der zeeghafte vervolgers, die dit land, als door de fransche inzwelging reeds fransch geworden, vijandelijk zouden kunnen beschouwen en behandelen?

Mij dunkt, in U allen, zie ik, als herleven de bekommerende gevoelens van dat hagchelijk tijdsgewricht, de angstvolle gemoedsbedeesdheid van dien dag!

Maar, mij dunkt, ik zie ook U allen nog diep getroffen, om en door het verstommend bezef van den wonderweg dier zegenrijke Godsbeschikking, in die dagen!

Nader bij ons, dan wij dachten, was Neêrlands schutsengel, met het vermogendst en
bo-

boven alle vermoeden weldadig behoedmiddel, tegen dit onheildreigend gevaar. Verflagen stond de stouthartigste, zonder handen schier de kloekste. De vluggende heirlegers, op niets dan lijfberging bedacht, vergaten het, ons dodelijk, hun hoogwigtig, belang in Neêrlands lang veiligen schuilhoek.

De kort te voren zoo vermetele vreemdeling, in ons midden gejaagd door angst voor de naking van den zegevierenden vijand, van buiten, gejaagd door een niet weinig ont-rustend gewisse van binnen, verdween, als een dief in den nacht.

Die ons 's avonds hooghartig kneveldten, waren 's ochtends te zoek, en, met hun, het Cor-fikaansche gruwelgezag.

Nog zie ik, dunkt mij, de gebuurte, ver-rukt en opgetogen! Met welk een luid dank-gevoel borst een ieder uit, in het verblijdend Ebenhaëzer!

Ja! in een driemaal gezegend Ebenhaëzer borst een ieder uit, toen de aanfnellende over-winnaar, ons afgeschetst als eene horde van Barbaren, als grimmig en ongevoelig, als woest en ongemanierd, als plunderziek en tuk op buit en
roof,

roof, (en konden wij, die toen zoo moeilijk iets van elders konden vernemen, hen anders te gemoet zien, dan, ten minsten, als landoverwinnaars? en moesten wij, ook voor dezen, niet hoogst beducht zijn?) toen dezen zich, in ons midden, verklaarden, onze verlosfers van het fransche dwangjuk; herstellers van ons vaderland, vrienden, die onze kluisters door fraai gemanierde Franken gefmeed, verbraken, en ons, vertrouwelijk, de hand der vriendschap reikten!

Welk een verftommend wondertooneel dier dagen! Toehoorders! De Zienders van denouden dag hoor ik, dunkt mij, hun juichend danklied op de hoogste toonen stemmen, ter eere van hunnen Jehova!

Maar, mij dunkt, ik hoor ook nog, met heilige aandoening, het juichend danklied, aangeheven door den groormagtigen Vorst, den grootmoedigen Keizer der Rusfen, in de nederigste, de eerbiedigste godsdienstigheid, de Godheid lofprijzende, die den dwingeland, verbazend door zijne onbegrensde uitbreiding, welig door zijne geweldige kracht, de geduchte plaag der vromen! magteloos ter neder sloeg. Ik hoor dit juichend danklied nog, door Euro-

ro-

ropa, weergalmen; over den wonderweg dier verlossing, ter eere van den God aller volken!

Niet zonder verloochening, moet ik mij thans het zielverrukkend uitweiden in dien Goddelijken wonderzegen ontzeggen.

Geregtige Hemel! welk een worgengel zweefde, wuft en woest, over Europa, met vuur en zwaard, met volkskluisters en landbederf!

Geregtige Hemel! welk een geest zweefde over Europa, die de harten der Vorsten en Volken zoo magtig ontvonkte, zoo eenstemmig bezielde; het geweld den aartsoverweldiger ontweldigde; zijne strijdzuchtige heirbenden, heinde en veer, verstrooidé; en den dwingeland, door ramp op ramp, vermande, in eigen net gevangen!

Geregtige Hemel! welk een geest, een geest van licht en heil, ontvlamde de harten der Vorsten van Europa, zoo vaak wijd verdeeld, zoo zelden trouw gepaard, met eene broederlijke eensgezindheid, als in en tot één eenig huisgezin! ontylamd, en naauw vereend, om de afgeoorloogde volkeren met den zaligen vrede te zegenen, en, onder den zegen eener vlijt- en vreugde-koesterende Irene, te doen herleeven!

Welk

Welk een heugelijk verschiet schijnt zich, na zoo vele wentelzieke jammerjaren, aan den volks hemel op te doen! Mij dunkt, ik zie, als door dit wonderverschiet, eenen dageraad, den heilkondigenden voorbode van den Vorsten en volken heilaanbrengenden dag eener duurzame vredes-eeuw!

Ziet hier, (en wie ziet dit niet met diepen eerbied?) de Vorsten van Europa, hun onstaatkundig oud erfbelang verzakende, zich scharen, met trouw vereende harten en handen, om het heilig outer der menschheid! — Ziet dezelve wedijveren, met onvoorbeeldig eensgestemde pogingen, in den vrede te sichten, den gesichten duurzaam te maken, den dwingeland en overheerscher, de dwingelandij en overheersching, uitteroeyen, den tempel van Janus te sluiten, en de oorzaak van ontsluiten voortekomen!

Waren omwentelingen, voor het menschedom, hoe zeer dikwerf niet zonder harde schokken, steeds vruchtbaar in ontwikkelingen, en zoo gewilt, in verheffingen, boven het, anderzins, onverzettelijk vooroordeel of de wrokkende woede, boven het stijve onverstand, en de ruwe zeden:

ook

ook deze, zoo roerzieke als rampvolle, wentelings-hora onzes leeftijds zal, in rustiger dagen, voor het menschdom, in meer dan één opzigt, gezegend zijn.

Ook deze worde, eerlang, in de geschichte der menschheid, een altoos gedenkwaardig tijdperk! gedenkwaardig, door eenen aanmerkelijken stap, voorwaarts, in de volmaakbaarheid van den mensch; gedenkwaardig, door eene staatkundige verlichting, ter ontwijking, hier eener Scylla, daar eener Charybdis, klippen, vol gevaar voor de hulk van Staat, even hagchelijk voor Vorsten- als voor Volks-geluk, voor de rust en orde van binnen, als voor de veiligheid, ontzag en vrede van buiten! Voorwaarts, niet rugwaarts, is de strekking van den weg der heilbevorderende Voorzienigheid in het menschdom.

Maar werwaarts zie ik mij, door het schoone, het bekoorlijke, het hartinnemende dezer bespiegeling, vervoerd?

Houdt, bidde ik U, deze uitboezeming dit hart ten goede, zoo zeer opgetogen door het aanbiddelijke van Gods heiligen wonderweg in het menschdom; zoo verrukt door den schoonen dageraad van den, het geluk der menschheid meer

en meer bevorderenden dag; zoo zeer doortrokken van het gevoel, de menschheid in den mensch veredeld te zien!

Zeg ik te veel? — Wie is hij, die tegen mij den steen opvat, wanneer ik deze verlossing, als voor ons een wonderwerk der goddelijke wijsheid en liefde, eerbiedige? — Zoo iemand, ik, voorzeker! ben zeer schroomagtig; Gods almacht, uit heiligen eerbied voor de goddelijke wijsheid, als eenen werktuiglijken wonderflag, in te roepen.

Als uit den sombersten treurnacht, in eenen blijlightenden dageraad, was onze uitgang uit het rijk der groote natie, het gehate rijk der verlaagde dienstbaarheid! in den ontloken dag des herstels van het geliefde Batoos erf, van deszelfs vrijheid en zegen. Met, of in navolging van den gewijden Zanger, mogen wij alen rustig aanheffen:

„ God heeft ons Nederland die gunst betoond,
Dat Batoos kroost op nieuw in vrijheid woont.”

En, wie bewondert ook niet den verbazenden eerbied dier wonderverlossing in aller harten? Was derzelve gejuich, alhier, min luidruchtig; het was te eerbiediger. Door dit godeerbied-

di-

digend gevoel, met onderlinge vaderlandsliefde vertederd, zag men aller harten, in eene, even gulhartige als ondubbelzinnige, eenstemmigheid. Op aller gelaat speelde eene onverdeelde vreugde, over het herboren vaderland. Alle handen zag men tevens vereend en vreugdevol uitgestrekt, tot den vorst onzer liefde, welke niets dierbaarder ter harte nam, dan Neêrlands, zijns geliefd, maar diep, diep vervallen, Neêrlands behoud en herstel, deszelfs veiligheid en vrijheid, welyaart en volksgeluk.

Zoo zagen wij, (gedankt, geprezen, verheerlijkt zij, o God! uw wonderweg, op welken ons, van onder den drang der volksberoeringen, uwe heilbanier verrees!) zoo zagen wij, uit de akelige treurschaduwe der vernederende afhankelijkheid, en de diepte der fransche ellende, een vreugdelyk opdagen, waarin Nederland herleeft, onafhankelijk en vrij! — Zoo zien wij den wrangen kommertijd vervangen, door een blijmoedig feestvieren over den, ons niet te vermoedenen, zegen der Godheid, en des Konings goedgunstigheid!

I I.

Noem ik het feest van dezen dag, ook, eene feestviering ter eere van 's Konings goedgunstigheid: wie is zoo ongevoelig, ook, in deze, niet te erkennen den zegen van Gods wonderweg? — wie zoo ondankbaar, in den Vorst van Nederland niet te vereeren het doorluchtig hulpmiddel, in de hand van den hoogsten Alregeerder, ten herstel van Neerland, van Neerlands volks-geluk, en van de eer des vaderlands?

Wie ware flinksch genoeg, hier, een zweem van vleitaal te verdenken? Getuigt deze van eene laagkruipende ziel en ongekuischt eer-gevoel: dezelve ware, den verlichten, den edelgevoelenden vorst, zoo walgelijk, als beleedigend. Neerlands oppermagt is in de handen van eenen Koning, die zich kenschetst door onverfierde opregtheid, gelijk de Koningin door onverzierde zedigheid. Mijne geheele ziel doet blijmoedig hulde aan deze — en die. Ik schroom ook geenszins, mij den tolk uwer gevoelens te verklaren. Te rustiger, daar aller naauwgezetheid, ter eere van hoofd en hart,

bo-

boven allen zweem van eenige verdenking, en gemoedelijk gestemd is, om der heilige waarheid, wier belijdenis bij eenen Koning de wijze Solon ter wet schreef, den waarlijk verschuldigten tol, pligtmatig en blijmoedig, te betalen.

Eene waarheid, die, in de tederste, de be-minnelijkste, de vereerendste, gevoelens, openlijk schittert; die, in luidsprekende daadzaken, geopend ligt; die ons, in den Vorst der Nederlanden, den tegenvoeter van den norschen dwingeland doet vereeren; die ons bezielen moet, met zoo veel achting en liefde voor eenen grondwettigen, heilbevorderenden, Koning, als verachting en afkeer voor den despoot in den nimbus zijner glorie.

Bij dezen, trouwens, is de mensch slechts slaaf: de menschheid zonder waarde. — Hij, schoon slaaf des gevals, alleen het gewaand eenig zelfstandig einddoel, ziet niets, en gedooft, om zich en voor zijne voeten, niets, dan vleijende en steeds onderdanige werktuigen van zijne eigendunkelijke oppermagt, van zijne onbeperkte heerschzucht, en van zijn wuft gezag.

Van den Vorst der Nederlanden kan en mag

ik

ik zeggen, (en wat kan ik, voor den vrijen Batavier heugelijker, voor zijn Koninklijk Opperhoofd vereererder, zeggen?) het geen Tacitus roemt in Nerva Caesar: „ hij weet den zoen te „ treffen, tusfchen de twee afftekendfte zaken, „ de oppermagt en de vrijheid”. — Als op den voorgrond der grondwet, wilde hij deze, als eenige heilige, ondubbelzinnige, voorwaarde van die, en met gelijken eed, bezworen, gerekend hebben.

Is voor den despoot alles regt, niets pligt; zijn wil der onderdanen wil; zijn dunk albeftiffend, alverplichtend; zijn wenk even grenzeloos als zijne magt, aangeëigend door geweld of list, of door beiden: wij eerbiedigen, in Vorst WILLEM, eenen Koning, die zelf, en uit zich zelve, tegen over de hem opgedragene hooge regten, ftelt zijne hooge pligten. Zijn hem heilig de regten zijner kroon: heilig zijn hem ook die van zijn volk. Ziet hij zich bekleed met het hoogst gezag, en met den luister van kroon en troon: hij bekleedt zich zelve, met eerbied voor de burgerlijke voorregten, en met de behartiging van het vrije volk van Nederland. Ziet daar de fchoonfte, maar ook de eenvoudigfte, lof-

lofrede, die men den grooten vorst ter eere kan maken; — die ons dien vorst aller liefde en achting waardig maakt.

De despoot, om het volksgeluk niet, dan in kouden schijn, bekommerd, ziet zich omringd van vleijers zonder eergevoel, terwijl de eerlijke vroomheid zuchtend zwijgt. Voor den gewelddrijvenden, is alles vol vrees, gelijk hij zelf, (en wie rust rustig, onder het scherpegepunte zwaard aan den dundraad boven het hoofd?) gelijk hij zelf vol vrees is voor allen. Zijne staatkunde is een kunstweeffel van heijmelijke listen en eerlooze aanslagen, het eeuwig regt gewetenloos belagchende, met de heiligheid van den eed, en de wroeging des gemoeds, als bijgeloovig ingezogen waan en dom bevooroordeeld volkszwak, staatkundig spelende. Hij, die, in werken der duisternis, wroet, en het rein opklarend licht schuwt, koestert verduistering, dik bezwangerd met mensch-onteerende vooroordeelen, en schalke volksdwalingen. Hij tracht het licht der opklaring en veredelende gevoelens, in de keen, te smoren. Hij laat weelde en wellust welig tiëren, als vruchtbare zaden van bedelende afhankelijkheid

en ongevoelige traagheid, in groot en klein, ten verbijsterenden steun zijner onafhankelijkheid. En hoe veel kon ik hier nog aanvoeren, uit de schandregisters dier oppermagtigen, wier eerelooze staatstreken, kunstmatig ingerigt, en tot den rang van kloek staatsbeleid driest verheven, door de geschiedenis dier troon- of volks-heerschers: (het zij zich dezelve door laars of paard, het zij door hal- of visch-wijven, en door het schamel gepeupel of die van den berg Libanon, laten vertegenwoordigen:) eenen verpestenden reuk verspreiden, waaronder de zwakke volksgeest bedwelmd flauwt, terwijl de menschheid treurt!

Gelukkig Nederland! welks Vorst een zoon der edelen is, die zijn geluk zoekt in, ja op-offert aan dat van een vrij volk; zijne trouwe behartiging, zoo binnen als buiten, kennelijk maakt in de sprekendste bewijzen, als zoo vele openlijke getuigen van eenen Vorst; die, als een vader des vaderlands, zijne eer en levensvreugde stelt, in zijn volk gelukkig te zien en te maken.

Een Vorst, die geene vreeze kent; want geheel Neerland waakt, en bidt voor hem: —

bij

bij niemand gevreesd, alom bemind, alom geacht. Niet zonder leed gestreng, geniet hij, voor verdiensten mild, voor behoefte weldadig, den stil verblijdenden konings-zegen.

Een Vorst, die, in zijne staatkunde, geen misklink gedooft tegen de heilige godspraak van het eeuwig regt en de billijkheid, waarvoor de niet ontaarte menschheid pleit; die de zedeleer van den staat niet gevestigd wil hebben op de puinhoopen van die van den mensch en burger; die, in zijne wetgeving, geene kunststreken, welke de keur der waarheid missen, en den evenaar der gerechtigheid krommen, gedooft; wiens rijksbewind geene zuchten der onschuld uitperst, of laat uitpersen, noch de vreugde des levens vergalt.

Een Vorst, wiens kloek staatsbeleid zijne eer en roem zoekt; in en bij een verlicht volk, en, met deszelfs heil, zijn eigen verbindt; die, in het heugelijk genot van rust en vrede, deszelfs welvaren (en daar in wil hij allen doen deelen; en daarvan wil hij de bronnen allen geopend zien;) behartigt, en met veredeling wenscht gepaard te hebben; die, in het algemeene welzijn, het schoonste

deel vindt van het zijne, met dat der zijnen; die zich de rijkste bron van zalig konings-ge-
noegen poogt te openen, in Neêrlands volk
gelukkig te zien, — wat meer is, — des-
zelfs geluk te hebben gevestigd en bevor-
derd.

Maar ik zou mijne roeping, dezen dag, te
verre uitstrekken, poogde ik in dit ontwerp,
zoo rijk in treffende overdenkingen over den
ons onaföoglijken Godsweg der alvoorziende
bestiering, en zoo mild in het aankweeken en
opwekken van trouwgezinde gevoelens, en op-
geklaarde vaderlandsliefde! naar deszelfs, waar-
lijk groote en ongeziende waarde, zoo ik
zulks slechts vermogt, uitteweiden.

Onze feestviering biedt mij de lofrijke taak
aan, met een zoo dankbaar als ons verblijvend
gevoel, te erkennen 's Vorsten hooge zorg voor
wijsheid en deugd, door eene veredelende op-
klaring, waartoe zijne goedgunstigheid de ge-
legènheid van het onderwijs, ook hier, laat
heropenen.

Gevoel ik de uitstekende waarde van dit vor-
stelijk gunstbewijs, ik zou mijn gevoel verloo-
chenen, erkende ik ook niet, in dit zelfde, de

roem-

roemrijke parel in de kroon van Nasfauws vorstelijk geslacht.

Was dit aloude stamhuis, eeuwen lang, wijdvermaard in Duitschlands staatkundige wereld, door eene statige reeks van hoogberoemde vorsten: in het zelfde huisvest ook de onverfiede roem van hoogachtende voorstanders der geleerdheid en wetenschappen, ter bevordering eener opgeklaarde kunde, ten nutte van Staat en Kerk, — erfelijk.

Heldenmoed en wijsheid zijn oudvaderlijke erfgoederen, in dezen vorstenstam!

Ik zal mij niet bedriegen, den loop uwer gedachten reeds gerigt te zien op den nooit volprezen Prins WILLEM, Neêrlands toeverlaat! — hoog geroemd, als de held, wiens onwrikbare gemoedskracht te hooger zich verhief, als de bange nood des lands hooger steeg; hoog geëerd, als de nooit ontmoedigde, — „die, 't geweld ontweken, alle eeuwen van zijn lof doet spreken,” — stichter van Nederlands vrijstaat: — maar ook vereeuwigd, als een vader des vaderlands, als de stichter der Hooge School in het uitgehongerd Leijden.

In

In Leijden, voor REQUESENS en het woest geweld der verbitterde Spanjaarden onder F. BALDES, onbezweken den drang der krijtende behoefte en radeloozen hongersnood verdurende, vestigde hij den wijdvermaarden zetel van Pallas, met het Mufen - koor, ter troosteresse dier zwaar bestredene stedelingen, ter eere van Nederland. Staat deze stichting van ons Bataafsche Atheen, aldaar, onder de wijdsvermaarden der latere eeuwen, op den voorgrond, gelijk wel eer die van Athene in Griekenland: ook daarin staat het heerlijkst en vereeerendst gedenkteeken voor Oranje, duurzamer dan enig van erts of marmer.

Welligt zweven reeds voor uwen geest zulke, maar stedelijke, hier voor handen zijnde, voorbeelden: dan het belge u niet, dat ik die hooge schoolstichting van vader WILLEM, in de eerste plaats, noeme. Ik doe dit, met te meer ruimte, ter zijner eer, als daarin vindende het uitmuntendste bewijs zijner kloeke kunde in volks - belooning. Hij, trouwens, wist maar al te wel, hoe andere voorregten dikwerf, om met den grooten vaderlander, P. C. HOOF, te spreken, benibbeld worden.

Wen-

Wende ik slechts mijn oog ter linker zijde, ik zie, met u, die oude Veluwsche geleerde school, door de woede der oorlogsrampen in diep verval, op aanleiding en voorspraak van Vorst Maurits, als willende, (om met onzen stads chronijkschrijver te spreken) het in het krijgsumoer zoo zeer verwilderd gemoed, in het stil verkeer der zanggodinnen, verzachten, hernieuwd, en, ter zijner eer, betijtd: Gymnasium Nasavico - Velavicum.

Wende ik mij ter regterzijde, ik zie, met U, Gelderlands oude hooge schoolgebouw, mer slooping wel eer bedreigd. — En bezweken ware hier Pallas, had dezelve in Vorst WILLEM, welken Nederland met het Stadhouderchap, Britannia met de Konings kroon, vereerde, geenen Oranje - Vorst, dat is, voorstander van geleerdheid en kunde, beschermheer van wetenschappelijke stichtingen, en hersteller van deze, gevonden.

Prijkten velen, onder de Vorsten van Oranje-Nassauw, als beschermgeesten in onze tempels van Minerva, als hoogbegunstigende Maecenaten van veredelende kunde en kieschen smaak: ook onder dezen telt men vorsten, die, door
ge-

geleerdheid en opgeklearde kunde, dit doorluchtig stamhuis fierden, niet alleen weleer, maar ook nu.

Ook nu, mogen wij WILLEM, den eersten, stichter der Leijdsche Hooge School, als niet gestorven rekenen, en als het ware zien herleven in zijnen naneef WILLEM, onder den heilvoorspellenden naam van den eersten!

Onder de eerste zorgen van den Vorst, de teugels van het bewind opvattende, trok die voor het onderwijs hoogst deszelfs aandacht.

Neêrlands Koning, geheel bezielde met het zoo dringend als welberaamd herstel van Neêrlands verval, en roem, en volksgeluk, geeft daarin een doorflaand bewijs van zijne opregte zucht, voor de uitbreiding van nutte kunde en edele kunsten; maar ook een even ondubbeltinnig bewijs zijner kunde van derzelve heilzaam, menschveredelend, volksvereerend, vermogen.

Hier zien wij den regtgezinden vader des vaderlands, die het onzedig volkszwak en heerschende gebreken, voor den verbitterenden strafgeesfel min berekend; poogt te verdrijven, door het stilstralend licht der opklaring te doen ver-

verspreiden, door allen rang en stand; het allen weldadig, onbetrokken licht van de zon der menschheid, voor wier glans en goed de nevel van het vooroordeel zwicht, de harde doolgeest bezwijkt, de schamele onkunde verdwijnt, gelijk de nachtschaduwe voor de heldere stralen der natuurzon.

Hier ziet men den koninklijken voorstander en begunstiger van geleerdheid, wetenschappen en kunst, er over uit zijn, Neêrlands roemrijken naam, in dezen, te handhaven, en, met denzelfden, het dierbaarste heil van den staat, en de vorming van gekuischte zeden, de niet nuttelooze veraangenaming des levens, en nuttige beroepsbekwaamheid, zoo wel voor den kunstvljijt en den akker, als voor kerk en pleitzaal, natuur- en wiskunde, geschied- en taalkunde.

Onder Neêrlands Koning behoeft geene zon, die eenig licht kan verspreiden, op het pad van levensberoep of wetenschap, ter bevordering van wijsheid en deugd bij zijnen medemensch, schuil te gaan.

Is derzelve verband met het dierbaarst volksbelang belangrijk in het oog van den doorzigtigen

gen

gen vorst, niet minder in dat van elken regt geaarden Nederlander, voor wiens verdienstelijkheid zich de tempel der eer opent, in meer dan éénen weg tot een eervol en roemrijk bestaan.

Mij dunkt, ik zie, in het lagchend genoeg van het ouderlijk hart, in den leergierigen blik der fiere jongelingschap, eenen niet misleidenden trek van een verheugd en dankbaar gemoed, gevoelvol over en voor den zegen dezer koninklijke vaderzorg, voor de hernieuwing van deze inrigting voor het hooger onderwijs.

Is de gelegenheid, om de verheven vermogens van zin en rede, in de grondige beoefening van wetenschap en kunst, geregeld te ontwikkelen, om den geest te fieren met een opgehelderd bezef van het ware, met een gelouterd gevoel van het schoone, met eene niet verkoelende liefde voor het goede; is de gelegenheid, om zelfveredeling te paren met meer dan gewone verdienstelijkheid, ten nutte van anderen, een uitstekend geluksgoed; (laat mij liever zeggen, een hoogbevoorregte zegen, een dierbaar liefdebewijs der goddelijke voorzienigheid!) dit bezef noopt, — dit dringt, het
edel

edel pligtgevoel, om deze weldaad der Godheid te erkennen, blij en dankbaar te erkennen, in de goedgunstigheid van den Koning, die, met deze heil- en eerbevorderende gelegenheid, Neêrlands huisgezin bewelddadigt, en deze zoo menigvuldig aanbiedt, als het hoog belang van mensch en burger vordert.

Ook dezen erkennen wij, met den eerbiedigsten, maar ook gevoelvolsten dank, als een vaderlijk liefdeblijk van koninklijke goedgunstigheid, vooral ook ter gunste van deze stad.

Stichteden de voorvaderen, die, zelven achtbaar door wijze kunde, beproefde kunde hoog waardeerden, alhier, deze hooge school, vooral met het oogmerk, om lieden uit den min of meer gezegenden middelstand te ontmoet te komen, en voor hunne zonen, ter wetenschappelijke vorming geneigd en bekwaam, dezen weg van eer en verdienste, bewandelbaar te maken: ook onzen Koning, even kundig als welgezind, schijnt dit stichtingsdoel niet geheel ontgaan. Deszelfs landvaderlijk gunstbewijs, ter bereiking daarvan, maakt ons dezen dag ten heugelyken feestdag: ten feestdag, op welken ons, gelijk weleer dien van Athene het panäthenaeum,

um, de lof der wijsheid feestvierend verheven wordt, verheven in het geluk van mensch en volk, gekweekt onder en door den zegen eener veredelende opklaring.

III.

Rees weleer der Grieken roem, onder het verloop van zoo vele eeuwen onbezwalkt, uit Minerva's tempeldienst, en de Attische Athena, die milde kweekster van menschelijkheid en geleerdheid, van regten en wetten, van godsdienst en akkerbouw: ook daaruit rees, voor ons oud Nederland, eene vermaardheid en luster, die, noch de vloed van omwentelingen, noch de alvernietigende magtspreuk der overheerschende oppermagt, kon doen tanen. Ook daarmede is en blijft, ook nu nog, op het naauwst verknocht, en Neêrlands roem, en 's volks geluk.

Loopt al het echt menschelijk onderwijs uit, en moet het uitlopen op eene geregelde ontwikkeling der zielvermogens van zin en rede, op 's menschen juiste vorming, en kloeke beoefening zijner krachten: — altoos, voorzeker! het hoogere.

Vlamt

Vlamt dit, als een fakkel, in Minerva's tempel: deszelfs weldadig licht moet zich alom verspreiden, zoo wel in de nederige hut, als in het hoofche paleis. Is het de hoogere, het moet altoos zijn de ware leerschool van verlichting, beschaving, veredeling, van wijsheid en deugd, voor mensch en volk, zoo als het is om hetzelfde.

Gelijk de diamant, welgepolijst en sierlijk ingekast, zich in zijnen edelen luister vertoont: dus ook de mensch. Ook hij prijkt, door de kracht der beschaving en veredeling, luisterrijk in zijne hooge waarde, in rede, vrijheid, zedelijkheid!

Opgeluisterd door waarheidsinzigt, schoonheids gevoel, deugd en pligtbetragting, opent hij zich de rijkste en zuiverste bronnen van welvaart en geluk.

Van Minerva beuzelt de fabelzieke oudheid; gesproten te zijn uit het brein van Jupiter, als door de godheid zelve gewijd ter volmaking van den mensch, en ten heil der menschheid: kundekweekster, zedenbeproofster; gemoedsverzachtster, gelijk de olie van haar zinnebeeld.

De weg derwaarts, door haar zelve afgebakend,

kend, leidt door veredelende opklaring. En ik schroom niet dezen te vereeren, als den hoogsten, waaronder alle anderen zijn te rangschikken, ja, als den eenigsten, langs welken de menschheid hare hooge bestemming kan naderen.

Onder deze banier werd de menschheid, in hare beschaving, hetgeen zij wel eens was, en is: onder deze banier kan en moet dezelve zich, in hare volmaakbaarheid, verder en verder verheffen.

Maar deze verlichting, al schijnt dezelve stil en zacht lichtende, is echter van eene geheel andere natuur, dan dat bijster aetherisch licht, en opgeklaard zien dier hoogverlichten, welke van een, wie weet wat? geheimzinnig licht dweepen, en helstziende — droomen.

Zulken ziet men, in dat onzichtbaar licht verbijsterd, het dierbaarst belang der menschheid en de goddelijke natuurorde misloopende, naar de schaduwe grijpen, en hun droombeeld naloopen.

Maar deze beschaving, die den mensch, naar zin en rede, gevoel en zeden, vormt, zegt meer, dan die kunstig afgemeten hoffelijkheid,

en angstvallige naauwgezetheid in hooffsche manieren en oversijne gevoeligheid.

Ware menschbeschaving wil noch mag gescheiden zijn van zedige wellevendheid, en welvoegelijke houding, het bevallig sieraad van den persoon, de zoete veraangenaming des levens!

Het uiterlijk fraai vertoon en de kunstig afgeregte pligtpleging tuigt, te dikwerf, meer van eenen pronkzieken Adonis, vol van ijdele weelde en min kiesche gemaaktheid, dan van een heldenkend hoofd, en van een niet veinzend gemoed, deugdelijk gestemd en edel gevoelend. En dit is, gelijk verre van onheuschheid, ook zeer verre van onnatuurlijke zwakheid, die, in de minzieke schoone of den kwijnenden minne-zanger, onder eene versijnde verteederingschuilt, en, niet te onregt, gehouden wordt het graf van een menschveredelend gevoel, en fiere gemoedskracht, in lijden onbezweken, door geenen wellust vermand, noch door een verzengenden boezemgloed verland.

Hooge geleerdheid, doorwrochte kunde in goddelijke en menschelijke zaken, — wie zou deze niet hoog achten? Wie gewaagt niet, met on-

ongevergden ophef, van mannen, wijdvermaard door hun diep doorzigt in het ruime rijk der waarheden, en de wijsheid der eeuwen, vooral om en door hunnen duurzamen invloed op het licht der belevende opklaring? Maar deze vordert meer, dan koude geleerdheid, hoe uitgebreid en diep. In den veelwetenden geleerden is, gelijk het moest, [geenzins altoos de mensch veredeld. Het is geene wonderspreuk, een hoofd te zien, gedrogtelijk geleerd, een schier encyclopaedisch register, en eigenlijk dom van geest, zonder smaak, koud van gevoel, en min verzedelijkt.

Het is zoo zeldzaam niet, als het moest zijn, nimmer zatte gulzigheid voor hooge geleerdheid gepaard te zien, met dwaze onhebbelijkheid, en laakbare onkunde van hetgeen leven en zamenleving betreft.

Op dat ik niet gewage, van zoo vele dorre en ondankbare plekken, in het zoogenoemde rijk der geleerdheid hoog aangeslagen; maar, in het rijk der ware opklaring, schier ontbloomt van geldige wetenswaarde, ten opzichte van huislijk, en burgerlijk, en volksgeluk.

Ter verdienstlijke vorming van den mensch,
is

is uitgebreide kunde van vele dingen op hoogen prijs te schatten, als kennen gepaard gaat, gelijk het moet, met het verlevendigend besef, hetwelk de beschaafde levens- en handelwijze ten spiegel maakt der denkwijze; hetwelk de geleerdheid achtbaar maakt, in een veredeld gemoed, en den mensch verder brengt, dan halfweg zijne hooge bestemming.

Van het Pythagorisch bondgenootschap verhaalt men, dat hun wetenschappelijke omtrekten middelpunt had de reinheid van ziel en zeden, de onverdeelde harmonie der menscheid!

Om den mensch, in zijne sprekende vorming, te zien, moet het licht der veredelende opklaring zijnen vormenden invloed uitoefenen op den mensch in zijn geheel, op het innerlijke niet alleen, maar ook op het uiterlijke. Ook hiertoe wordt hij genoopt, door het gevoel zijner waarde, en dat der achting voor zich en anderen. Opklarende vorming gaat, niet alleen over het hoofd, maar ook over het hart; over verstand en wil, over den mensch, die denkt, en gevoelt, en handelt.

Voor den mensch, allezins gekenschetst door

éénheid van wezen en bewustzijn, door natuur en rede, door zedelijkheid en deugd, is slechts ééne wetenschap, ééne levenswijsgceerte, die eenen te hoogerén trap van wijsheid bereikt, als dit licht der veredelende opklaring, de vlekkelooze zon der menschheid en der zedelijke wereld, hooger klimt, den kennenden geest boven misdadige onkunde, vadzige dwalingen en blindelijk geloofde vooroordeelen verheft, het gevoel doorloutert en verlevendigt, de gemoedsneiging ontvonkt, en den boezem met een edele gezindheid bezielt.

Gelijk de zon, die over de zinnelijke natuur licht verspreidt, het menschelijk oog, in zijne beschouwing, de voorwerpen rondsom zich laat onderscheiden, en den voet niet spoorloos laat dwalen: zoo spreidt ook deze haar opklarend licht, over het tooneel des levens, en laat het oog der ziel niet spoorloos omdoolen, in het rijk der waarheid en onwaarheid.

Gelijk, bij het flauwe licht der de morgenkim naderende zon, als de hinde des dageraads met de schaduwen van den nacht worstelt, de reiziger en de zeeman de beletselen en gevaren, moeilijk en nauwelijks, ontwijken, dus
ook

ook de mensch, in het schemerend licht der zedelijke wereld. Ook hij ontwijkt moeilijk, en dikwerf niet zonder gevaar, de misleidende afwegen en verleidende klippen, van zijn dierbaarst belang en onberouwelijk levensgenoegeu.

Gelijk het onbetrokken licht, de dagtoorts der kim ontzezen, het zinnelijk oog laat weiden in de beschouwing der natuur, met keur van schoonheden getooid: zoo laat ook het opgedaagde redelicht het verstand weiden, in het altoos vruchtbaar rijk der waarheid, het vruchtbaar veld voor den oogst van vereerende kunde, en den geheiligden bodem van het onbedriegelijk schoone en goede.

Gelijk onze wereldzon, door geheel de natuur, licht verspreidt, leven kweekt, den schoot der aarde verwarmt, groei en bloei bevordert: zoo wordt ook, in den mensch, waar hij, op dit ons werelddeel, ademt, door dit levenwekkend, heilbevorderend licht bestraald, de gedachte verlevendigd, het gevoel ontvonkt, het gemoed tot werkzaamheid opgewekt; werkzaamheid, bij welke de smaak zich verlustigt in het schoone der deugd, de neiging — in het edele van regt- en plicht-betrachting.

Ware opklaring vordert, niet alleen een verlicht denkend verstand, hetwelk, met aandacht en oordeel, verkeert in de voorstellingen van al hetgeen leven en beroepsbelang betreft: maar ook zulk een, welks kennen en denken gepaard is met een verlevendigend besef, hetwelk het gevoel opwekt, de gemoedskracht wapent, en doet zegevieren in de veredeling van den mensch, door den drang der zinnelijkheid, en den gloed der dierlijkheid, niet verlaagd.

Hier ziet men den mensch, in zijne sprekende vorming, waar hij denkend gevoelt, en gevoelend denkt; waar de opgeklearde gevoelens der denkwijze kennelijk doorstralen in eene onderwerpelijke handelwijze; waar de verzocking de grondbeginselen der wijsheid niet kan ondermijnen; waar de lust der begeerte den zedelijkgezinden wil niet kan verkrachten; waar ééne liefelijk gestemde harmonie, in het rijk der rede, zich, zonder misklink, verbreidt door het rijk der zeden.

Dit licht, dit levenkoesterend, hartbelevend, gemoedveredelend licht van de zon der menscheid, strale steeds onbeneveld, glansrijk en
luis-

luisterrijk, in Minerva's tempel! Dit verbreide zich, onbezwakt en ongeftoord, door al, wat in Nederland redelijk denkt en zedelijk gevoelt, ja! o algenoegzame bron van licht en heil! kan het zijn, door geheel het menschedom! Want, onder deze banier, doet zich de mensch kennen, in zijne eigene voortreffelijkheid, zijnen natuur-adel, en waarde.

Treedt het gevoelend dier, van rede ontbloot, ten levenskreits in, volleerd in zijne natuurdrift: op den mensch, het zinnelijk redewezen, hoe zwak en onbehulpzaam in zijn ontluiken, rust het verheven voorregt, volmaakbaarheid. Vertoont zich in denzelfden, hier eene behoefstige Penia, daar een milddadige Porus, die hem boven tijd en ruimte verheft: hij kan zich verheffen ten heer der natuur, ten evenbeeld der godheid.

Door den Schepper uitgerust, met de edelste vermogens van zin en rede, gedachte en gevoel, verstand en wil, rust op hem zelven de onkreukbare voorwaarde, ontwikkeling, beschaving, veredeling.

Wordt het dier, aan het tegenwoordige ver-
 tuut,

tuit, door den drang der zinnelijke gewaarwordingen, in den kreits der dierlijkheid, weggefleurd: de mensch neemt den rang van burger, in het ongemeten rijk van waarheid, schoonheid en deugd; van burger in het eeuwig godsrijk, die, in eerbiedige hulde, zijnen Schepper vereert, en zijne ziel buigt, dankend en biddend, voor den algenoegzamen Menschenvader. Maar als zoodanig vertoont hij zich nergens, ziet men hem nimmer, dan in dit echt aetherisch licht, hetwelk het majestueuse hoofd met wijze kunde bestraalt; de hand, dat schoon tafereel van goddelijke kunst, met beleid en kunstvaardigheid, laat werkzaam zijn; het gevoel, dat in den boezem gloort, op meer dan zinnelijk schoon belust maakt; het gemoed, waarin rede en vrijheid haren troon hebben, door het menschveredelende bekoort, van het den mensch onwaardige afkeerig maakt.

In het wapen van den echten menschen-adel, ziet men het kloek inzicht, met de drift-bemeesterende gemoedskracht, door een gelouterd gevoel verbonden: maar ziet ook, in dezen wrong, de onverbreekbare eereteekenen der veredelende opklaring!

On-

Onder deze baniere, wordt de mensch ingewijd in het gebied der waarheid, den grooten grondtekst van al hetgeen ter menschelijke volmaking kan strekken!

In het licht der waarheid alleen vindt de mensch eenen, zoo zekeren als vruchtbaren, bodem voor onbedriegelijk heil en duurzaam goed.

Voor den onverduisterden glans der waarheids-zon, met wier hoogere rijzing de schaduwe zich inkort, zwicht het schijnschoone dwaallicht der vuige meening, en het weerbarstig duister, waarmede, hier het lichtschuwe vooroordeel woekert, daar het vreesfelijk bijgeloof oog en oor beteutert, elders de slimafge-regte staatslist het hoofd verbijstert.

In haar licht verrijst de deugd in onontleenden luister, en doet zij de schijndeugd blozen. Op haren bodem staat deze zoo wankel, als die vast.

Draagt zij, in de ééne hand, de zon, die zacht, maar zuiver, verlicht: zij draagt, in de andere, den palmtak, die niet buigt.

Is haar pad dikwerf moeilijk en vermoeijend: haar inzien gaat gepaard met het zuiverste

vermaak, en bekroont vlijt en arbeid, met het vereerendste loon: en dit verbeidt hem alleen, die, door opklarende veredeling, zich heeft toegewijd aan den dienst dezer godheid.

Onder deze baniere vormt zich, in den mensch, de vriend der zedelijkheid en deugd, wier achtbaarheid den meest verworpenen booswicht eerbied inboezemt.

Is de deugd, met den nimmer dorrenden lauwertak getooid, mild in zalig zelfloon, door geen geweld te betwisten: zij vordert ook eene gemoedskracht, die geene verloochening te zwaar acht, om de werkingen van den geest en de poersels van het hart, de gezindheid des gemoeds en de leiding der daden, eenstemmig te doen zijn met de wet van pligt en zeden.

Eene volmaaktheid, die men te vergeefs zoekt, waar het zedelijk schoon zich niet verheft in een levendig bezef van het wet- en pligt-matige in de menschelijke handelwijze.

Maar ook eene volmaaktheid, die, om dat schoon der deugd levendig te bescffen, om het gemoed in liefde voor hetzelfde te ontsteken, om zich met de kracht te wapenen, die gevoelig denkt en denkend gevoelt, zonder
in-

inbreuk op zin en rede, op begeerte en wil, de strengste vorming, opklaring, veredeling, vordert. In zulk eene gemoedskracht, die zich niet laat wegsleepen door eene uiterlijke regtmaticgheid, welke de zedelijkheid achter zich laat; of door drijfveeren, die lust en neiging freelen, en het zedelijk gevoel krenken; — in zulk eene gemoedskracht, die keuze en besluit onderwerpt aan de leiding van het hooge zedegebied; die het goede en eerlijke begeert, en het begeerde wil: in zulk eene schittert de schoonste lofspraak van den veredelenden mensch, en ook die eener veredelende vorming.

Onder deze banieren, ontworftelt de mensch de boeijen der zedelijke flavernij; boeijen, die knellender en geduchter zijn, dan die, met welke de kristenen in het Africaansche roofnest geketend worden: en hij verwint het burgerregt, waartegen geen goudschat kan opwegen, waarvoor de gunst der grooten te kort schiet, — het burgerregt in het rijk der zedelijke vrijheid. Hij stelt zich zelf in het bezit van het hoogste voorregt, door de godheid aan den mensch, als eene zelflichtende zon geschonken,

ken, — in het bezit der vrijheid! der vrijheid, die hare eigene noodzakelijkheid kent en kiest; die hare eigene wetten schrijft, aan geene gebonden, alleen aan de rede verbonden.

Maar derft deze verhevene zielskracht, die geduchte bron van waarde en onwaarde, van eer en schande, van heil en onheil, de vormende tucht; onttrekt zich dezelve van onder het veredelende redegebied: dan verloopt zich dit menschelijk keurvermogen in rede- en zedeloze losbandigheid; het misvormt de heilrijkste hulpmiddelen in smadelijke zielsboeijen, en drijft den mensch, tot op en over den steilen oever van eenen grondeloozen afgrond, waar het wijdgapend verderf met opgespalkte kaken hem verbeidt, en het hartwroegend berouw hem op de hielen volgt en niet verlaat.

Waar moedige vrijheid, de eerstgeboorte der rede! den geest met zelfwerkzaamheid bezielt; daar streeft de mensch naar loffelijke bedrijven; daar ontsluijeren zich de redelijke en zedelijke krachten, in hare sterkte en luister; daar ziet men, in den mensch, den wijzen, die alleen den eernaam van waarlijk vrij verdient, die zich zelf bepaalt tot rijp overleg,

be-

beleid, keuze, besluit, volvoeren. Hij wil het begeerde, en kan niet anders. Hij kan niet anders, heet het van Cato, dan regt handelen. Gelukkig hij, die dus zijne pligten kent, en, ter betrachting derzelve, zoo veel lust en neiging gevoelt, als hij, ter afwijking van dezelve, verloochening zou gevoelen!

Is menschelijk willen altoos meer, dan dierlijk: het zedelijk goede willen is, in den mensch, iets goddelijks.

Deze vrijheid, dit kostelijkste gesteente in de kroon der menschheid! zij dan ook, bij mensch, en burger, en volk, nog zeer zwaklichtende, en mistrouwend beperkt: men zegene nochtans, ook ten haren opzichte, het vrijheid kweekend en koesterend licht der veredelende opklaring, en aan dit, dit alleen, betrouwe men derzelve fier en ruim toenemen in uitgebreidheid en kracht!

Onder deze baniere, opent zich voor den mensch de kunstelooze tempel van godgewijden eeredienst, en opregte godsdienstigheid, die milde bron van blijdschap! die troostrijke toevlucht der ellende!

Wie is beklagelijker, dan de mensch, die
gee-

geenen God, zijnen schepper, heer en wel-
doender, kent? Wie verachtelijker, dan hij,
die, in het opgeklaard licht der godsleer, den
Allerheiligsten, noch eerbiedigt, noch vreest?

Zoo groot is de kracht en invloed der op-
klaring op het godsdienstige bij een volk, dat
dit mag aangemerkt worden, als maat en peil-
stok van dien.

In het onwraakbaar geschiedboek der mensch-
heid vindt men volken beschreven, als in den
staat der wildheid, bij welken het eigenlijke licht
van godsdienstige opklaring nog niet is ontkimd,
of deszelfs flauwe schemering verliest zich in
een erbarmelijk Fetisme, waar het kindsche ge-
voel zich zidderend buigt voor een nietig ding
of dier.

Bij den barbaar heerscht een godswezen, zij-
ner denkwijis overeenkomstig, vreesfelijk en
wraakgierig. Als ware de godheid hongrig
naar menschen-bloed, is hij niet karig, met
zijn menschen-offer. — Ja! er is, die hunnen
bloedgod den tempel stichteden uit menschen
beenderen, en versierden met bekkeneelen.

En wie, wie telt de gruwelen van het on-
menschelijk menschengemartel, aangeregt door
een

een blind of verblindend bijgeloof? — Wie — de ongeregtigheden van een godsdienstveinzend staatsgebroed? — Wie — de brandstapels? Wie — de scharen der Auto-dafe's eener dweepzuchtige regtbank, die zich met de waarheid vereenzelfdigd waant? — eener ijverzuchtige en kerk-heerschzuchtige, als daartoe bevoorregte, priesterfchap, starende op het heilig kruis van het godslam der zachtmoedigheid, om, onder psalm-gezang, in banbliksem en vlamvonnissen uit te breken; en dat, hoe afgrijzelijk (koud worde ik, en wie wordt niet koud?) ter eere der godheid!

Alleen de mensch, die opgeklaard denkt en edel gevoelt, vereert eene godheid, heilig en algenoegzaam, het eenig aanbiddenswaardig voorwerp zijner liefde en hope: onder wier alziend oog en wijs bestier, hij, noch blijdschap derft, noch troost.

Hij zegent, godsdienstig dankbaar, het vereidelend licht der opklaring: maar vooral dat van den allervolmaaktsten volks-leeraar, voor wien engelen den hoogsten lofzang aanheffen, en wien het koor der hemellingen de diepste hulde doet; wiens geboortefar den aardeling de blijde bodin

was eener ontkimmende zon van redelijke en zedelijke godsdienst-opklaring. Eene opklaring, wier leer en wet niet geëigend is aan Jood of Griek, aan taal of caste, maar aan het geheele menschdom, van aspunt tot aspunt; — voor wier ongeschapen licht de nevelen der dwaalleer, en de kunstenarijen van het ongelooft, niet kunnen duren; — wier eenvoudige, maar zedelijke, wonderkracht de verhevenste waarheden, in het beminnelijkst godsdienst-gevoel, doet zegevieren over vervolging en dwang, over zwaard en vlam: want zij heeft een afkeer van dwaalleeren, maar ontzegt den dwalenden hare liefde niet.

Onder deze banieren ontwikkelt zich, in den mensch, de schoonheids-zin, en in zijne zedelijke vorming paart zich het schoone met bevaligheid.

Rijk is alom de natuur in schoonheden. Verrukkend is het tooneel van zonnen en manen rondsom ons; het aardrijk doet zich op, als een onafooglijk kunsttafereel, met keur van schoonheden gestoffeerd: voor al het welk het dierlijk genot onverschillig is. Alleen de mensch heeft daarvan gevoel, en daarvoor smaak. Uit
het

het harmonisch één van het onderscheidene veel, het welk zijne krachten laat spelen, zonder te vermoeijen, rijst voor hem een streelend genoegen, hetwelk oog en oor bekoort. De meeste denkbeelden, kiesch uitgelezen, in den kortsten tijd bevattelijk daar te stellen; het afgetrokke- ne verzinnelijkt, het gedachte in een beeld verlevendigd, met gevoel bezielt, zich te vertegenwoordigen: hierin ontspringt, voor den mensch, eene hem eigene bron van veelvuldig vermaak; hieruit ontspruit iets, hetwelk op den mensch eenen, schier betooverenden, invloed heeft.

Door dezen betooverd, doet Cicero's krachtvolle welsprekendheid zijne toehoorders tranen storten, en Cesar verbleeken.

Maar ook ter dezer plaats is eene opklarende, kiesch beschavende kunde en kunstbeoefening behoefte en behoedmiddel: hier, tegen wan- smaak en valsche vernuft; daar, tegen het schijnschoone en deszelfs ongezoeten vermaak, te dikwerf, noch den mensch waardig, noch schuldrij.

Te gewigtiger is hier beschavende opklaring en gekuischte smaakvorming; daar schoonheid,

door

door derzelve verlevendigd bezef en daardoor opgewekt gevoel, het belangrijk middel wordt, om de opklaring van het hoofd te doen overgaan, ter veredeling van het hart; en het gevoel, in dit, te doen zijn het vergaderpunt der voorstellingen van dat: — ja! het geheiligd middel, om het gevoel van achting, voor de hooggebiedende stem der rede, te paren met de bekoorlijkheden van deugd en plicht, onder het innemende geleide der bevalligheid.

Het schoonste schoon is de mensch in zijne zedelijke schoonheid. En deze fiert hem, daar zij, met een verlevendigd bezef, zijne gezindheid en daden eenstemmig stemt met zedelijkheid en deugd; — zoo dat, naar zijn gelouterd gevoel, de neiging eene onbedwongene strekking neemt en houdt, ten plicht; de eerlijkheid hem aanlacht door haar eigen schoon, den zin behaagelijk, en door de rede gebillijkt.

Het bevalligst bevallige is de mensch in zijne zedelijke bevalligheid. Hier ziet men de deugd in hare waarde met strenge deftigheid, getooid met milde innemendheid. En deze kenfchetst de eigenaartig welgestemde gezindheid des gemoeds, in den mond, die zedig spreekt en
min

minnelijk licht; in het oog, dat vriendelijk ziet en gevoelig wenkt, in eene voorkomende houding, die achting inboezent en vreeze verbant.

Bevalligheid geeft der neiging de helling ten pligt. Zij noopt de zinnelijkheid ten dienste der rede, wier gebied zij beminnelijk maakt. Zij maakt de zedelijkheid voor het gemoed bekoorlijk, en laat de gevoelens van het edele hart zich uiten in edele zeden. Zoo wordt den mensch het goede begeerlijk, en hij wil het begerde.

Onder deze banier, rijpt de mensch tot volmaaktheid; zelfstandig één: één in stoffe en geest, in zin en rede, in gedachte en gevoel, in natuur en vrijheid, in mensch en burger.

Het geen de natuur, in den mensch, paarde, wordt, in zijn' persoon, niet gescheiden. Zonder te blozen; ziet hij de bloote natuur: zonder te sidderen, treedt hij voor de vierfchaar der rede.

Door deze menschheidszon verlicht, door hare koeftierende stralen gevoelig verlevendigd, viert hij geenen triomf over de verguisde zinnelijkheid. Het begerde willende, sluit zich de

menschheid aan de menschelijkheid, door opklaring veredeld.

Onder deze baniere, blinkt voor den mensch de roemrijke eerekrans, die onbesprokene verdiensten kroont: verdiensten, die geene dwangwetten kunnen afpersen, noch strafdreigend meestergezag volgen; maar opwellen uit den welbereiden bodem van zedelijke gemoedsgezindheid, gekweekt door een veredelend pligtgevoel. En daarin ziet ge niet minder, dan de lieflijk geurige bloem, op den stam der veredelende opklaring.

Onder deze baniere, baant zich de mensch den éénen waren weg, tot een stil, maar zeker, geluk. Een geluk, hetwelk niet, met den marktprijs, rijst en daalt; en niet afhangt van grillige fortuinsnukken of grimmige luim van man of wijf, van heer of vorst; maar een geluk, dat, gelijk de waarde van den mensch, rijst uit rede- en zedelijkheid; hét welk, gelijk deze, altoos het leven zaligt, in den ouderdom en de keure der jaren, in het staatsbewind en de ballingschap, en in elke staats- en stands-wisfeling. — Een geluk, hetwelk, gelijk
de

de mensch zelf, alles aan zich dienstbaar maakt. Wat is, wat kan hem hooger in waarde zijn, dan geluk, dan zedelijke gelukzaligheid, wier bron is zedelijkheid, het toppunt der volmaaktheid? Hier hoort men den eersten, hier den laarsten wensch der menschheid. Hier ziet men, als 't ware, het uiterste toppunt der pyramide, werwaarts zich al het menschelijke streven en zuchten uitstrekt, het doel der doelen!

Maar wat kan, wat mag, den mensch van reiner belang, van hooger waarde zijn, dan deze veredelende opklaring, wier licht hem, op het ééne eenige naauwe pad, tusschen ruime, door pracht en wellust aanlokkelijke, doolwegen leidt, leidt tot dat ééne noodige? — Wier levenwekkende invloed zijn gemoed met lust en ijver bezielt, om het der menschheid hoogstgewenschte, meer en meer, te naderen?

Onder deze baniere rijst de liefelijke heilzon van vorst en volk, en spelt het onderling geluk van dit en dien.

Een geluk, hetwelk niet afftraakt van den schitterenden troonpronk, en den zoetvleijenden drom van verslaafde lijfstaffieren, in pracht elendig! — hetwelk niet huisvest in een bedwel-

mend weeldegenot, of in ongenaakbare hoogheid; in terneërslaande magtspreuken, en verpletterend geweld: maar in den boezem van eenen verlichten vorst, die het verhevenste voorregt, waarmede hij, onder het albewind der goddelijke voorzienigheid, zich begunstigd ziet, in zijne waarde kent en schat; die den heerlijken vorstenzegen, (welligt den eenigsten, met een schuldvrj gewise, te benijden:) de menigvuldige gelegenheid en het vermogen, om veel en velen wel te doen, zonder zwakheid of vernedering, ten edelsten pligt maakt, en den dag zonder weldadigheid, als verloren, betreurt; die, in den mensch, den mensch, zijne waarde en bestemming, eerbiedigt, en geene inbreuk op deszelfs regten, geene verdrukking der onschuld gedooft; die, door liefde aan zijn volk verbonden, in deszelfs welzijn het zijne vindt, en zijn rijksbewind vestigt op wetten, door de billijkheid geregtvaardigd, door den burger gezegend, met vreugde gehoorzaamd; die, ter belooning steeds vaardig, ter straffe traag, gestrengheid paart met zachtheid, en, niet zonder leedgevoel, zich moet onverbiddelijk houden; die de blakende veroveringszucht niet koest

in eerzuchtig opgeöfferd burgerbloed, maar zijne rust opoffert aan die van zijn rijk en deszelfs vrede, en zijn schoonste loon vindt in het heugelijk besef, van te hebben wel gedaan; die zijne godsvrucht stelt, zoo wel ten onderpand der burgerlijke vrijheid, als ten spiegel der zeden, en, daar de grootheid zijner ziel evenaart aan de hoogte zijner magt, zoo wel de beste, als de eerste is van het rijk; die, met een kalm geweten, den schoonen avond ziet vervangen van een' schoonderen morgen, gewijd, en te wijden, aan de behartiging van het algemeene belang, en het geluk van zijn volk.

Ook dit volk eerbiedigt, als het dierbaarste volks-geschenk, in zulken vorst, de veredelde menschheid, en tevens den dierbaarsten godsze-gen eener koninklijke opklaring.

Maar ook voor dit volk is het licht dier opklaring eene wezenlijke behoefte, en heilvolle weldaad.

Is, voor den zoon, zedigbeschavende opvoeding, en mannelijke vorming, een onwaardeerbare zegen: met geen minder regt, geldt dit van een volk. Ook voor dit, is de verlichte

opklaring de groote school der opvoeding en vorming, der beschaving en der zeden.

In dit licht verkeerende, leert hetzelfde het velerlei goede kennen, waarmede het gezegend is, of zich zegenen kan en moet: maar dan ook de te weinig erkende kunst, van het zelve niet ongezegend te genieten.

Deze, onder de tucht der opklaring, is de kloeke voorgdes van een stil en vreedzaam burgerleven, hetwelk het muiltiek gemor niet laat hooren, en het nijdig misnoegen, in zijne waanwijze eigenliefde, (en is er eene boozere ziekte, dan dit egoïsme, het welk het hart in killig ijs, de begeerte in vulkanischen gloed dompelt, in ontzinde eer- en baat-zucht rusteloos ijlt, in nijd en afgunst kwijnend uitteert?) dit misnoegen, zeg ik, nooit voldaan, doet blozen.

Door den ongehinderden invloed van dit licht, ontkieft en verlevendigt zich het fiere menschgevoel van eer en schaamte: de zachtsttemmende breidel van losse zeden en ergerlijke gewoonte, van heerschende gebreken en ontuchtige levenswijze.

Onder den invloed van dit opklarend licht, ontgloeit eene echt gekuischte vaderlands-liefde,

de, die men te vergeefs zoekt, in ongetemde drift eener verhitte dierlijkheid, of in het bevrozen wangevoel, gevoed in en met de verachting van andere volken; maar zeker vindt, in het gevolg van een welverlicht befef der levens-zegeningen, en in het zelve te genieten; die zich kenschetst door eene edele zucht, om 's lands heil, als het zijne, te bevorderen, deszelfs onheil, als het zijne, ja! meer dan dit, af te wenden. — Het wel geplaatste hart onttrekt zich, in vaderlands nood, aan geen dreigend gevaar.

Onder den invloed van dit zegenrijk licht, openen zich de verrijkende bronnen van nijverheid; en het volk wordt aangemoedigd, om de vruchten van eigen vlijt, (en welken zijn, ja! kunnen zoeter zijn?) te smaken en te oogsten. De koophandel en de akkerbouw, die groot en klein met een eerlijk gewin voeden, maken de werkzame dagorde onvermoeid, en laten geen werkzamen werkgast onledig. Zijn dezelve, onder de tucht dier opklaring, welke der kwist-zieke weelde geen outer sticht, en het ongekuischte vernuft de kunstzetten der schraap- en fluk-zieke baatzucht betwist, gezegend voor

's lands

's lands welvaren: ook zijn dezelve heilzame behoedmiddelen tegen lediggang, de pest der ziel en der zeden! en vlechten de onderling bevoordeelende banden, die mensch en mensch, volk en volk, verbinden.

Onder den invloed van dit licht, vlecht ook de liefde de stevige, niet knellende, banden, tusfchen vorst en volk, hetwelk, overreed van de trouwlievende gezindheid van den vorst, zich zonder ketenen laat leiden, zich zware opofferingen willig getroost, en den last, dien de nood des tijds doet drukken, door den lust voelt verzoet.

Ik zou, mijner fierheid onbeschroomd, geen gezigtspunt weten uittedenken, waarin veredelende opklaring niet uitblonk, als de milde heilbedeelster voor mensch en volk.

De grimmige uitval van den vermaarden JEAN JACQUES, tegen de cultuur van wetenschap en kunst, kan ons niet deeren. Is niet zijn welsprekend betoog, dat echte kind zijner grillige luim! — een luidsprekend bewijs voor dezelve? Men zie hier, in dezen, een kind, dat zijne moeder slaat! De opgesmukte natuurmensch is een geheel denkbeeldig wezen, gelijk dat uit
de

de gouden eeuw van Saturnus. De woud-
 mensch, die in boschen zwerft en in het rots-
 hol schuilt, is wild, en zeer verre af, van het
 kind der gelukkige onschuld te zijn. In den
 wilden en den barbaar, is de mensch het verste
 van de menschelijke natuur.

In den hellen glans van dit zonnelicht der
 menschheid, wordt mensch en volk, gelijk al 't
 geen Tellus voordbrengt, gelijk al wat op haar
 leeft en tiert, door dien der natuurzon, verle-
 vendigd en verwarmd, opgeluisterd en vere-
 deld.

Onder dit gesternte, is het den mensch ge-
 gund, de ranke kiel der menschheid naar de ha-
 ven zijner bestemming te sturen, naar zijne
 volmaking te streven, en, in het gevoel zijner
 waarde, naar een nu en eertlang verblijdend
 levenslot.

Gelukkig zij geroemd land, en volk, en
 stad, met dit door opklaring veredelend licht
 gezegend. Een zegen van waarde, voorzeke-
 ren boven prijs: maar die alles, naar betrekkelijke
 waarde, op regten prijs leert schatten.

Welk een treurig tafereel doet zich op, ziet
 men den mensch, daarvan versteken! — Hoe
 ver-

verachtelijk dat van hem, zich daarvan ver-
stekende!

Rampzalig noem ik dien staat van mensch en
volk, gewaarborgd door de godspraak der ge-
schichte, die geene hersfenschimmen verdade-
lijkt, noch door den steekpenning zich laat
ontwijden, en, in de ontsteigering der levens-
rampen, zoo wel als de ontcijfering der redelij-
ke en zedelijke onvolmaaktheden der veredelen-
de opklaring, het beslissend woord voert.

Gelijk de akker, dien de bouwende hand niet
pleegt, wild en woest begroeit: zoo ondergaat
ook dit lot de akker der menschheid.

Zonder opklarende beschaving, ontstijgt de
natuurmensch nauwelijks den engen kreits der
kindsche zinnelijkheid, het zij dan in het onge-
stuim gebruik zijner, meer dan kindsche, vuist-
en spier - krachten.

In diepe onkunde van het voortreffelijke der
menschheid, zoo wel als van den onbekrompen
zegen der natuur, verlaat hij de bakermat, en
bereikt het graf.

Erger, dan bloote onkunde, is, in dezen
staat, een drom van slingerende wanbegrippen,
en ijzerharde vooroordeelen.

Stout op ligchaams sterkte, opbruifschende in togten, leven zij, om met Tacitus te spreken, in gestadig krijg te voeren, of aan te doen.

Der toekomst onbedacht, behartigen zij het tegenwoordige, door nooddriftsdrang, zelden meer; steeds traag, zijn zij geneigd ten vadzigen lediggang, en deze is de erfvijandin der beschaving: wier eersteling is gezette nijverheid, die de kunstweekende Minerva aanduidt met den olijftak, en de wetkweekende Ceres met de koren-aar.

In den Barbaar ziet men de verbeeldingkracht, wier wilde vaart het redegebied voorbij vliegt, dikwerf vruchtbaar in een ruim genot van keurige levenszegeningen, en dichtkundige spelen van levendig en vindingrijk vernuft, niet zonder gevoel van schoonheid en teederheid.

Maar het gemis van veredelende opklaring wordt kennelijk, in zijne onkunde van de dierbaarste belangen der menschheid en in woeste zeden, in onverzettelijke vooroordeelen en ongebondene gemoedsbewegingen, die het flauwe licht van verstand en rede, het te min verlev-

vendigd gevoel van het zedelijk schoone en goede, en de zachte stem der weemoedige menschelijkheid, verdooven. Ik zwijge van godsdienst en godsvrucht. Geen wonder, dat men het als een volks ongeluk aanmerkte, eer magtig dan opgeklaard te zijn. En was dit niet Rome's ongeluk?

Wraakzucht gaat den barbaar vooruit: zijne voetstappen schrikken af, door verwoesting. Hij zwelgt uit bekkeneelen, en zijn goden-offer is menschenbloed.

Dit wijsgeerig vak der geschichte van den mensch, (maar is dit zelf niet een uitmuntend proefftuk van, en bewijs voor den zegen eener gevorderde opklaring?) te ontginnen, veel minder trapsgewijze nategaan, mag ik mij thans niet veroorloven.

Het zij hier genoeg, (en, bij wien uwer mag ik het niet onbetwistbaar stellen?) waar het veredelend licht der opklaring, die den strijd strijdt van den dag tegen den nacht, nog schuilt, of waar deszelfs verlevendigende stralen den zwartbewolkten volkshemel niet kunnen doorbreken: daar beleeft men tooneelen van het koude rijk der duisternis en verduistering; daar

daar bloost en treurt de veredelende menschheid; daar wordt het waggelend menschenkind de ligte speelbal van ongeloof en bijgeloof, van priesterlijke dweepzucht en staatkundig drijfwerk, hetwelk naar lauwers draaft, in den strijd van den nacht tegen den dag.

Wie op deze akelige schouwspelen belust is, late zich slechts openvallen het diklijvige boek van voortteekenen en waarzeggerijen, van zinellooze wonderverhalen van tovenaars en toovenaresses en derzelve verbindtenis met Satan, of ééne uit zijnen demonischen tooverraad; de ijsfelijke registers der godsoordeelen in water en vuur; gelijk ook die der veemgerigten. En nogtans, hoe zeer, in dezen, en klagers, en getuigen, en regters, niet zeer heilig het heilig regt oefenden, verneemt men hier eene schaduw van eene Themis, maar die, gelijk de hinde van den dageraad, worstelt met de schaduwen van den nacht. En waarom zou ik hier gewagen van de negen pijnigingen, en de beschilderde vlamgretige Sambeniten van een, zich noemend, heilig officie?

Ik zwijge van de treurtooneelen der dwingelandij, volkswreedheid, losbandigheid, en

zoo vele naamlooze, redelooze en zedelooze gruweligheden, zelfs nog in onze dagen, aangeregt door de eigendunkelijke heerschezucht en lichtschuwende staatkunde.

Hij, die, van eenen Olympus, den staat van het menschedom overziet, zal gevoelvol den zang van Ovidius narijmen:

„ Der vroegere eeuwen glans en heil laat elk,
wien 't lust, bekoren :

Ik echter wensch mij selv' geluk, nu eerst te
zijn geboren.”

En dit verblijdend geluk onzer eeuw — waar wortelt hetzelve? waar, dan alleen in den bodem eener veredelende opklaring?

Eene blijdschap, wier juichend danklied niet mag gesmoord worden, door de schorre Jeremiade, over het nog zoo zeer miskennen van 's menschen waarde, door den mensch, misvormd ten bezielde werktuig eener nimmer zatte heersch- en wraak- en zelf-zucht; — over de blakende krijgsvucht, dien orcus van lands- en volks-bederf! niet ter gewettigde zelfverdediging, maar ter regtverguizende overheersching; — over de zedeleer van vorst en staat, zoo zeer

gescheiden van die van mensch, en burger, en volk; — over de gruwelleer: het verwatenst middel om het doel te heiligen; de welgeslaagde uitkomst, het zedeloos bedrijf van eenen booswicht, de eerlooze onderneming van eenen waaghals, eer- en roem vol te huldigen; — over mensch- en volk-onteerende behandeling, onder wier druk, geen onbedeesd vreugdegenot het leven verheugt, en aan velen naauwelijks de schaduw van vrijheid gegund wordt; — over de nog blijvende ongelijkheid, niet van waarlijk edele verdiensten, maar ter gunste eener denkbeeldige caste; — over het bespottelijke bijgeloof, hetwelk den Europischen huiskring nog kan ontrusten, met spook- en toover-sprookjes, nog kan doen huiveren op hondgehuil en raafgekras: — en dit te midden eener gekuischte godsleer!

Ziet daar eenen Simonideïschen klaagzang, afgebroken, maar niet afgezongen, die, gelijk de beterende zieke, zelf van opklaring getuigt, en te meer, naar mate dezelve het duistere en gebrekkige, het misvormde en het verkeerde, dieper en meer, inziet.

En nogtans juicht de Genius der menschheid,
hoe

hoe zeer nog tegen de nachtschaduwen worstelende, over den zegen eener aanvankelijke, hier meer, daar minder gevorderde, opklaring.

Hoe zou hij juichen, ware dezelve meer doorgrijpende, hoofd en hart verlevendigende, de twee aspunten der menschheid, waarheid en deugd, met den innemenden, bezielenden, zeegevierenden luister, bestralende! — Hoe zou hij juichen, hij, die nimmer, in den mensch, het zinnelijk redewezen, en den zoon van Tellus, uit het oog verliest: wierd slechts, door moedig streven, de digte en verdigte sluier hooger en hooger opgerold; de verbijsterende waan, die menschen en volken in ketenen begoochelt, verdreven; de melaatsche inbeelding gereinigd; en de demon der zinnelijkheid, die den boezem beroert, het gevoel ontvlamt, de vrijheid boeit, aan band gelegd!

Hier, Ambtgenooten! hier, outerdienaars in Minerva's tempel! roept ons de stem der menschheid, om de waarheid met het helderste licht, de deugd met haren edelsten glans, te doen schitteren, en haar weldadig fakkellicht, door opklarende en veredelende vorming, wijder en wijder te verspreiden. Is onze tijds-
ho-

hora nog verre van opgeklaard te zijn: wij leven echter in een tijdvak van zegenrijke opklaring.

En nogtans heft de moedige vriend der opklaring den hoogen Pacan aan: „ Ebenhaëzer! tot hier toe heeft ons de Heer geholpen!” Onder dezen zijnen Godszegening, boven den dikken drom van zoo vele woestheid en doolingen, despotisme en hiërarchie, verheven, hebben wij zoo vele wanbegrippen en dwaasheden, zoo vele gebreken en verkeerdheden, leeren schuwen.

Ebenhaëzer! welgemoed! de weg der voorzienigheid in het menschedom gaat voorwaarts, niet rugwaarts: dezelve klimt altoos, al schijnt die ons te zinken. En is ook deze niet de gang der opklaring, die, gelijk de golf, hier rijst, daar daalt, en echter voortgaat?

Twijfelmoedigheid is hier ongodsdienstig; wankelmoedigheid den mensch onteerende; de held der rede- en zede-lijkheid treedt, onder deze banieren, rustig voorwaarts. Plus ultra! is zijne zinspreuk. Geen Hercules bereikte de laatste zuil. Ook de magneet der menschheid zal zijn aspunt slingerend vinden; altoos naderen. Het heugelijk licht der opklarende vere-

deling, het heugelijk licht van waarheid en deugd, neêrgeftroomd uit de bron des lichts, waar de Godheid troont, zal en moet, vroeg of fpade, de verduistering wegfchijnen, de koude fchemering verwarmen, den mensch veredelen. En gaat niet geheel de christelijke godsdienst uit op menschveredeling, op een godsrijk?

Eene dooling te hebben verdreven, een vooroordeel te hebben uitgeroeid: welk een zegen der menschheid! — Een wangevoelen te hebben gelouterd, eene handelwijze verredelijkt: welk een triomf, zich en anderen ten heil!

Hieraan iets, kan 't zijn, veel te hebben toegebragt, (en hiertoe moet het outer van Pallas altijd ontftoken, altijd bewierookt zijn!) is ware verdienfte voor mensch, en volk, en vorst, en vaderland. Hem opent zich, gelijk Cicero wel eens zeide, de toegang des hemels. Zijn naam zij, en zal zijn, in blijvenden zegen, bij dit en het fpade nageflacht.

Hij, om Neêrlands ftatkundig herftel en zedelijk welzijn zoo edel en verdienftelijk, der Nederlanden oppermagtige Vorst, geniete dezen zaligen voorfmaak, onvermengd, in de uitgestrekte ruimte en kracht!

Der

Den hersteller van Neêrlands, in alle zijne gewrichten ontkniede, rijk, den hersteller van Neêrlands onafhankelijkheid en vrijheid, — hersteller van Neêrlands wetten en staatsinrigtingen, vereert elk Bataaf, die zich zelve niet miskent, in het geen hij, onder den verguizenden keizerscepter, was, en nu is, als den Vorst zijner liefde.

Aanvaardde Hij het hoog bewind, in het ruïmoer van den krijg, onder de beroering der volken, in kommervolle schrikdagen voor de onderdrukten: Hij verheuge zich, in zijn bestier en deszelfs luister, in den niet welkenden, altijd groenenden zegen der rust en welvaart van binnen, des vredes van buiten, des vredes, zoo vurig van den hemel afgebeden, en aan het afgemarteld menschedom geschonken!

Hem, wiens diadeem het edele der menscheit met luister fiert, den Vorst, die, onder de dierbaarste rijksbelangen, als het eerste mederekende, de behartiging van het ware volks-geluk te vestigen op eene opgeklaarde denken en veredelende handel-wijze, door eene redelijke en zedelijke vorming van hoofd en hart; Hem, die, zelt bezield met eene ongeveinsde hartelijke

zucht voor opgeklaarde kunde en welbeschaafde zeden, zelf gevormd en bekoord door veredelende cultuur en derzelve hooge waarde, daartoe menigvuldige gelegenheden zijn Nederlanders, in elks betrekking, voorkomend aanbiedt; — Henr, die, gelijk een vader des vaderlands, deze eerstelingen van zijn bestuur laat getuigen van zijn vaderhart, zegent elks welgeplaatste vaderhart; — en Neêrlands volk brengt den edelgevoelenden Vorst het eerbicdigst en welmeenendst dankoffer.

Ook dit wordt, van ons en onze stadgenooten, met dankbaren eerbied, der koninklijke goedgunstigheid, die ons hier, feestvierende, dit Palladium weêr laat oprigten, gewijd, met den hartgrondigen wensch, dat deze, en elke leer- en opklarings-inrigting strekken moge, der Godheid ter eer, Nederland, ja! het menschedom, ten zegen, den Koning en het Koninklijk huis ten roem en roemrijk blijvenden gedenkteeken!

Ja! daartoe zullen dezelve, immers hier deze inrigting, strekken, onder den zegen van den goeden Alvader, en onder het kloekzinnig toezigt, door den kloeken Vorst opgedragen aan U, doorluchte Edelheden! aan wier hoofd

ik thans het geluk mag hebben, U te zien, Eerwaardige Grijsaard, VAN KINSBERGEN, die, hoezeer door meer dan tachtig zonnenkringen bekranst, nog prijkt in onverwelkte levenskracht van lijf en ziel; wiens gelaat, door verdienstvol bewustzijn vervrolijkt, geene vore van den ouden dag fronst; wiens helderheid van geest en rustige moed de keure der jaren verlengt; — Neêrlands oudste vlootvoogd! — heldhafte handhaver van Neêrlands zeeroem! wiens waterleeuw geene vlag liet strijken, en Parkers vloot de Doggersbank deed ruimen! Zeeheld, door groote verdiensten hoog geadeld, en, door de grootste vorsten, met ridderslijke eer en eeretekens vorstelijk bekroond! In U zie ik tevens den Maecenas, op eene lusterrijke wijze verdienstelijk, bij den dienst van Minerva en van alle veredelende opklaring; geëerbiedigd door uwe voorbeeldelooze kunst van genieten, schier geheel gewijd aan het geen uwer medeburgeren welvaren en geluk, des vaderlands eer en roem, kan bevorderen. Met het bekoorlijkst gunstbewijs (*) in uwe regtehand,

(*) Ter bevordering van den bloei dezer hooge school, ter aanmoediging van vlijt, en ter opwekking van

hand, ontmoet gij onze Pallas. Uwe zucht voor haren bloei stelt haar in staat, om de vlijt der

van wedijverende zucht voor eer en verdiensten, bepaalde zijn Z. E. jaarlijks vijf gouden eerprijzen (voor ieder der zoogenaamde vijf faculteiten éenen;) waarmede hij, in ieder dier faculteiten, zoude versierd worden, die zich het verdienstelijkst had gekwetend, in elk akademie - jaar.

Bij onze eerbiedige dankbetuiging voor Zijner Excellentie's edelmoedigheid en luidsprekende zucht voor den bloei dezer hooge school, en het aanmoedigen tot wetenschappelijke beoefening, boden wij Z. E. aan, ter betere beantwoording aan Z. E. doel, daarvan een ontwerp optemaken, en hetzelfde Z. E. overzenden; gelijk ook kort daarna geschiedde. Dit kwam hoofdzakelijk neêr, op eene jaarlijksche uitnoodiging der Profesoren aan de hier ingeschreven alumni, ter bewerking van eenig voorstel of vraagstuk, opgegeven met den aanvang der jaarlijksche lessen; — — de keuze, inrigting en opgave van zulk een voorstel, of vraagstuk, door elk der Proff. in de faculteiten, als moerende zijn een zeer belangrijk onderwerp, of hoofdplaats uit derzelve lessen van het loopende jaar; — — de aanbeveling van het te behandelen in Latijn, en, zoo veel doenlijk, zuiver en kiesch; met vrijheid voor het Nederduitsch, in onderwerpen, waarover de lessen in 't Nederduitsch gehouden worden; — — het hier beoogde doel, eene ondubbelzinnige proef van vordering en grondig doorzigt der wetenschappelijke grondbeginselen, en der-

der jongelingen uittelokken, eene edele eerezucht aantemoedigen, en verdienften met den vereerendften eereprijs te bekroonen.

Gij

derzelver oordeelkundige behandeling en aanwending; — — de verzegelde inzending van een naar prijs dingend proefftuk aan den Secretarius van den raad der Hooge School voor 1 Junij in elk jaar; — de beoordeeling daarvan door Curatoren, na het praeadvies van den Profefor in de faculteit, — als mede het daaromtrent te ondergane onderzoek; — — de openlijke bekendmaking van het best gekeurde tuk, beneffens deszelfs bekrooning met den eereprijs, zijnde eene gouden Medaille, ter waarde van vijftig guldens, plegtig toetedeelen, op het jaarfeest van het Athenaeum, aan hun, welken zich denzelven waardigft hadden getoond. — Voorts den vorm der Medaille enz. enz.

Op deze, breeder uitgewerkte, Memorie, nevens een' ophelderenden brief over sommige van deze en andere poincten, zag ik mij, den 6 Maart d. j. vereerd met eenen brief, waarin Z. E. Hare goedkeuring op de gemelde poincten te kennen gaf.

Hier bij bevond zich een nieuw, of wel vergroot, blijk van edelmoedigheid, hetwelk den *Maecenas Gelricus* op nieuw vereerend kenschetst, en mij, gelijk ons allen, en een' iegelijk, die voor zuivere goedwilligheid gevoel heeft, met hét heugelijkft pligtgevoel bezielt, 's mans hoofd en hart te eerbiedigen. Z. E. te wel bewust, dat onze hooge School

Gij kunt niet twifelen aan het ftreelend genoegen van mijn hart, uwer Excellentie, met de-

School, voorheen, en ook nu, voor al geëigend is aan, en bezocht wordt van jongelingen uit den min of meer gezegenden middelftand; dat onder dezen fommigen zijn, door de fortuin fchaars bedeed; dat in dezen ligt mogelijk is een conflict van eer en behoefte: Z. E., zeg ik, weet dit, op eene zeer kiefche wijze, voortekomen, des, in dien ftrijd, het gevoel van eer, dat edel kunstvoedfel! niet mag zwichten voor den drang der fchrale geluksbedeeling; dat eene loffelijke eerzucht geene kreuk lijde, en de behoefte haar den eerprijs niet betwifte. Z. E. besluit, om, bij de vijf medailles, uog te voegen eene fom van honderd guldens, in geval er twee, of van vijftig guldens, in geval er één onder de vijf, met eene gouden medaille bekroond, mogten gevonden worden, die zulk een' onderftand benoodigd zijn. Zullen de deze fom, aan de ouders of voogden, op hun aanzoek, door den Rector Magnificus, worden ter hand gefield. —

Alle mijne ambtgenooten voegen hunnen opregten wensch bij den mijnen, dat de milde opofferingen van onzen doorluchten Maecenas, van wien ik met Claudianus mag zeggen: „ nil negat, et sese vel non poscentibus offert”; het jaarfeest onzer Pallas met altoos nieuwen luister fieren, jongelingen en ouders ten zegen zijn, en ons het genoegen verschaffen, hoc folenne sacrum met ruimte en glans te verrigten!

deze U vereerende en tevens U bekoorlijke waardigheid, geluk te wenschen. Het belge U niet, dat ik U doe hooren, dat wij onze Pallas en ons met heeler harte geluk wenschen, in uwe Excellentie te mogen vereeren, en, kan het met Gods wijze liefde bestaan, nog lang vereeren, — onzen Maecenas!

En ook U, grootachtbare DE VRIES! in welken ik den doorkundigen staatsbestuurder, den trouwhartigen burgervader, en mijnen, sedert meer dan veertig jaren geachten vriend, eerbiedige! — U thans, weêr, in dezen eerepost hersteld, geluk te wenschen: welk een mij vereerend, maar ook dieptreffend, genoe- gen!

Duister, duister, doch altoos aanbiddelijk, zijn de wonderwegen der Godheid! Gij weet het, hoe dikwerf wij, in den stillen schuilhoek, uit de diepte onzer Fransche ellende, onderling zuchtend wanhoopten, aan eenig vaderlands en volks herstel: hoe veel meer, aan eenen dag, als dezen, den dag der feestvierende herstelling van ons Palladium!

Is mijne ziel gevoelvol over den onpeilbaren wonderzegen, ja! over de stroomen van zeg-
nin-

ningen der godheid, over ons, onlangs verzonken, nu herrezen vaderland, uitgestort: vreugdevol zie ik U, door 's Vorsten billijke gunst, in uwen eerezetel, en ook in deze uwe waardigheid, hersteld.

Gaat het naar den U wel verzeckerden wensch mijner ziel, Gij zult denzelven lang, zeer lang, ongestoord, door uwe trouwhartige zucht voor de eer en bloei dezer stad en dezer Pallas, fier en behartigen, bevorderen!

En ook Gij, edele STARING! — Hoe vleidde ik mij, na zoo een lang wonderrijk tijdsverloop, hoe zeer met eene begrijsde kruin, doch tevens met onbegrijsde gevoelens, dezen edelen op dezen eerezetel te verwelkomen! — Dezen edelen, die Minerva vereert, en haren vlijt-aanmoedigenden olijfrak; die in het koor der zanggodinnen geen zwijgend hoorder was; dien ik, in den lommer van den vaderlandschen Parnas, wel eens, in stilte, geneugelijk hoorde! — Met grievend leed misfen wij hier zijne tegenwoordigheid: en, met een ruim deelnemend hart, betreuren wij het noodlottig ongeval, Hem in het zijne overkomen, hetwelk ons deze eer betwist. en, (des ben ik zeker,)

hem

hem met leed op leed vervult, daar Hij zich dit genoeg betwist ziet.

Hoorde ik, meer dan eens, van zijne schoone verdiensten met lof gewagen, en nimmer zonder een verblijdend gevoel: dit, voorzeker! is thans meer dan ooit verlevendigd, daar ik Hem mag geluk wenschen, met dezen eereprijs van verdiensten, door den Vorst met deze aanzienlijke waardigheid verbonden!

Zegende een ieder, wij vooral, (vergunst mij doorluchte Edelheden! U, in 't bijzonder, mijne dankbaarheid te betuigen voor mij gegeven eerbewijs, in het opgedragen Magnificaat!) in uw driemanschap, de keuze van den Vorst: — het was alleen, om dat dit edele volksbelang, gelijk ook het onze en dat van alle akademie-burgeren, in de vertrouwdste handen is.

Wie kent grondiger dan Gij, doorluchte Edelheden! den eigenlijken, ouderen geest dezer stichting, en het belangrijke derzelve?

Ook onder Neêrlands edelen, aanzienlijken, rijkvermogenden, zijn niet weinigen, die, als schitterende flonkerstarren, in de wetenschappelijk gevormde wereld, uitmunten, bij het vaderland verdienstelijk, alom geacht. Niet, dan

met

met ongeveinsden eerbied, gedenk ik, noem ik, ontmoete ik, dezelfen. Doch ook U, beter dan iemand, is het bekend, dat eigenlijk de mijn of meer gezegende middelstand, (en daarop was voornamelijk de voorouderlijke geest in deze stichting gevestigd:) de meesten moet opleveren, die zich, hier, der wetenschappelijke vorming wijden, genoopt door eenen niet middelmatigen aanleg der natuur, begaafd met kunde en kunst-talent, om zich, door verdienstelijk te zijn voor Staat of Kerk, tot een eer- en aanzien-gevend bestaan, tot eer en brood, den weg te banen.

En op dat zij dit ook nu, gelijk weleer, hier kunnen en mogen doen, hoe zeer is daarvoor, voor dit dierbaar volksbelang, gestemd, doorluchte Edelheden! uw wensch, uwe zucht, uwe poging! Maar ook daartoe schiet de koninklijke gunst niet te kort: daartoe is zijner Majesteits goedgunstigheid niet uitgeput. En daarom — — —

De Godheid begunstige alle uwe ondernemingen, met den mildsten zegen! Dat dit leergeficht, onder uw verzorgend toeverzigt, vruchtbaar zij in veredelende opklaring, ten heil voor
dit

dit en het komende geslacht, welks schoonste erfzegen zij en blijve het heil van dezen feestdag!

Wijzer en beter door deze! — Dit zij onze taal! Hooggeleerden! in welken ik de cere heb, en het streelend genoeg nog (en hoe onlangs was voor mij die hope nog hopeloos!) — nog mag smaken, van mijne ambtgenooten, 't zij herroepen, 't zij voor het eerst, immers hier, aangesteld, te begroeten!

Eene taak, U allen, niet min dan mij, zoo bekoorlijk als belangrijk. Eene taak, die ons de heilige beroepspligt voorschrijft: maar tot welke ons ook eene, uit zich zelve hellende, krachtig en edel noopende neiging roept.

Hebbe ook de geleerdheid, die 't schoonst prijkt, als eerste priesteresse in den tempel der wijsheid, eenigen bijzonderen kreits van denken, en onderzoeken, en bearbeiten, wel niet zoo zeer ten algemeenen behoefte, maar toch, noch van nut, noch van vermaak, verstoken: onze hoofdtaak is en blijft, het licht der waarheid onbeneveld te verspreiden; dat licht, hetwelk de achting voor dezelve, gelijk voor zedelijkheid en pligt, heilig doet eerbiedigen.

On-

Onze hoofdtaak is, in den jongeling den man te vormen, zelfdenkend, onderzoekend, oordeelend, in nutte kunde en kieschen smaak wel onderlegd, en zedig geoefend: in den jongeling den man te vormen, die de waarde van den mensch in rede- en zede-lijkheid kent en gevoelt; die het licht dier veredelende opkларing, op onderscheidene levensbetrekkingen en voorwerpen, kan overbrengen; die, door opgeklearde kunde en kloek beleid, het kwaad weet tegentegaan, het goede voortestaan; die, door wel doorwrochte kunde, het belang van Staat, en Kerk, en maatschappelijk leven, weet te behartigen; die, door denk- en handelwijze, door voorbeeld in leven en zeden, anderen voorbeeldig weet te zijn. De Staat, wiens belang ook het onze is, zoekt, niet voor den man een ambt, maar voor het ambt eenen man.

Is de kring van onze Pallas, als eene minderjarige, thans meer beperkt in ander opzigt; zeker niet in dit. — Laat ons, veel eer, vlijt en ijver verdubbelen, om haar der meerderjarigheid waardig te maken, kan het zijn, ter behoefte te doen kennen!

Cultuur te bevorderen is ook het doel van het nu ingestelde Athenaeum: maar ook voor dit zij en verblijve, het onuitgebeiteld tempelopschrift: Palladiet bono publico! gewijd, en ten onbesproken roem!

Hoe heilig ons dit steeds was, gij weet het, regt- en wet-kundige ARNTZENIUS! die den vrede sticht, en wien het weldoen eigen is.

Allen, die wel eens, met ons, dit outer van Pallas bedienden, behalve onze zedige, vrome, trouwe vriend, de even kundige als deelnemende geneesheer SUERMAN, wiens welbekende verdiensten de Koning, onlangs, met eene hoogere roeping vereerde, — allen zijn van ons gescheiden, in en om, en bij gelegenheid dier overweldigende dwang-hora der noodlottigheden.

Smert ons hun gemis, en vooral dat, door onbeschoft geweld der Corsikaansche dwangdynastie berokkend: ons verblijde hunne, onder Neêrlands Nederlandschen Koning, eervolle plaatfing, het zij door bevestiging; het zij door hernieuwing, elders! — En deze hunne standplaats, beneffens hunne ruime loopbaan, zij hun
en

en den hunnen ten huisfelijken zegen, en ten nimmerdorrenden roeni!

Ook U, mannen van beproefde kunde en veredelende opklaring! die ik, in deze loopbaan, door de gunstige konings-beschikking, thans aan mijne zijde zie, ook U, geachte ambtgenooten! zij deze loopbaan ten roemrijken zegen!

Met de onderlinge vriendschapshand, hebben wij ons zegenend begroet en verbonden: met deze, steeds trouwvercend, laat ons onzen stillen weg, door de ons opgedragene gewesten der wetenschappen en kunsten, bewandelen, omringd, kan het zijn, met eene talrijke jongelingschap, Pallas ter eer, hun en der natie ten heil!

Gelijk eertijds, ook nu, zij bij ons de tempel van Minerva tevens die der broederliefde en der eendragt, die heilige, magtmakende leus der oude vrijheids- en vaderlands-vaderen! —

Ook deze, en die, welke ik hier nimmer gestoord kende, zij ons allen beminnelijk, dierbaar, heilig!

De milde hand der zegenende Godheid zij voor U en de uwen nimmer gesloten!

Heeft

Heeft hij de hoogste reden om zich te verblijden, dien het genot der zegeningen verbeidt, en zelfs aanlacht: dan, voorzeker! zie ik U, fiere jongelingschap! blijmoedig feestvieren.

Hier ziet ge, voor uwe edele eerezucht, die door wetenschappelijke vorming dingt naar verdiensten, en door verdiensten naar eer en welstand, in alle betrekkingen, in elk zoodanig levensberoep, de heugelijkste, de geachtste, de roemrijkste loopbaan geöpend.

Voelt ge U geroepen, van den kansel het verstand te verlichten, om het hart te heiligen, in en door de heilige godsleer: — zie hier uwe loopbaan!

En ook de Uwe, gij, die U wijdt aan den dienst van Themis, om het regt te handhaven tusschen den man en zijnen naasten!

En ook de Uwe, gij, die U der kranke menschheid wilt laten aangelegen zijn, en, door heilzame kunst, den zieken aan het ontijdig sterfbed ontwringen! Ziet hier uwe loopbaan, die U het tooneel ontsluit, waar de menschlievendheid zich het meest en gevoeligst ten toon spreidt.

Zoekt ge uwe levensgelukzaligheid, in de bespiegeling der eeuwige waarheden, in het rijk der wiskunde en wijsbegeerte; (wier onrijpe kunde even hagchelijk is, als die eener min rijpe godgeleerdheid:) — wilt ge deze paren, met zoo vele anderen, uit de beschouwing van natuur en mensch, het luisterrijk tooneel van goddelijke wijsheid en almagt?

Of, hebt ge uwen trek gevestigd op de kennis van de lotgevallen der eeuwen, of der volken, op hunne oudheden of talen? wenscht ge uwen smaak te oefenen in het dichtkundig schoone? ziet hier uwe loopbaan!

Eene loopbaan, die U leidt tot wijsheid en deugd, en zich verliest in de bekroonde waarde der menschheid!

Eene loopbaan, waar U verbeidt de zegen en de liefde uwer ouderen, de roem van uw geslacht!

Eene loopbaan, waarin U verbeidt, behalve het streefend eerbewijs, waarmede onze riddersijke Maecenas uwe vlijt en verdienste wil bekroond hebben, de gunst van den Vorst; en is dit iets anders, dan de eervolle loon uwer verdiensten?

Loopt

Loopt dan deze loopbaan, door de Godheid U ten zegen gefchonken, door den Vorst en deze doorluchte Maecenaten geopend, met ijver en vlijt, zedig en leerzaam! — En daartoe bezwere ik U, bij de leerzaamheid uwer jeugd; bij de zucht voor uw welzijn, nu en eerlang; bij den eerbied uwer ouden; bij den arbeid uwer leeraaren; bij de gunst onzer Maece-naten en van den Vorst; bij de liefde des vaderlands, en deszelfs heil.

Bedenkt, dat het einde uwer loopbaan afhangt, geheel en alleen afhangt, van dit uw prille tijdstip, uwe gouden eeuw! God geve, dat gij daarvan, nu en eerlang, goudgele vruchten moogt oogsten, en Neêrlands hope vervullen! Zijn geest van licht en wijsheid zij Uw nimmerfluimerende leidsman!

En dan ook voor U, Neêrlands volk! Onder de trouwe hoede van uwen geest, algode Menschenvader! laat op ons vaderland, op Neêrland, door U niet verlaten, in de dagen der verguizende overheersching; door U gespaard, in de dagen der dreigendste oorlogsrampen; door U verlost uit de boeijen der dwingelandij en onderdrukking; door U hersteld,

als een volk, onafhankelijk en vrij; door U gezegend, met mild geopende bronnen van welvaart en volksgeluk van binnen, met vrede van buiten; — laat op Neêrland uwen zegen rusten, op dat, daardoor, alle die zegeningen, Neêrland, en Neêrlands volk, en jeugd, en deze stad, ten zegen gedijen!

Op Neêrlands Koning en zijn huis ruste uw zegen, op dat, daardoor, zijn troon, gevestigd op gerechtigheid, nimmer wankele; in zijn gebied, door de billijkheid beminnelijk, de rust en orde ongestoord zij; zijn rijk, alom geacht en geëerbiedigd, in vrede zij en blijve, gedurende den afloop der eeuwen!

Zoo groeije, zoo bloeije, dit Pallas gesticht,
Vruchtbaar in zegen van veredelend licht!

Zoo gloeije, zoo beziele elks hart en elks hand,
De liefde voor God, voor den Vorst en ons land!

F E E S T Z A N G ,

VOORGELEZEN AAN DE PLEGTIGE MAALTIJD,
BIJ DE INWIJDING VAN HET GELDERSCHE ATHENAEUM,
TE HARDERWIJCK,
DEN 23 VAN LOUWMAAND, 1816.

*Inventuti consulere, ferorum mores emollire, omnia-
que ad priscum aureae aetatis statum redigere. (*)*

De Feestkelk blinkt : — een lied zij aangeheven,
Uit vrije borst — met blij gelaat !
Mogt Academus perk niet langer schaduw geven ;
Athenes leerfschool staat !

Een milde hand zal 't licht des bakens voeden ;
Dat weér aan 't Geldersche oever glanst.
Den stoel der wetenschap zal 't zwaard des Helds be-
hoeden,
Dien Schelde en Iber kranst.

Geen

(*) JUSTI VYGH, Toparchae in Isendoorn, Academiae Curato-
ris Primarii, de erigendae Academiae causis praefatio, habita die
Aprilis duodecimo anni 1648.

Geen Gauler zal op nieuw ons smaad doen hooren;
Geen Omar, in Augustus' schijn,
Drijft, plundrend, andermaal de Wijsheid uit haar' koren,
En roemt zich groot te zijn,

Geen storm, (gelijk aan die zoo toomloos gierde!)
Die weér, daar (*) Zwedens Plinius,
Daar Neêrlands Hippokraat eens de achtbre Tabbaard
fierde,
Het vlammend outer blusfch,

Het vlamt; — de wierook geurt: — den reinen
Tempel
Vervult een heil'ge Priesterfchaar,
En roept: „Kom, Jonglingschap! kom nader, van den
drempel!
Zoek leering bij 't altaar!

Veredel 't hart, door 't goede — en 't fchoone
tevens!
Word' ingewijd, uit liefde en pligt:
Grijp aan met mannenmoed de groote taak des levens,
Dat wachtend voor u ligt! —”

Zij

(*) LINNAEUS en BOERHAVE, beiden te Harderwijck ge-
promoveerd.

Zij treden toe, van ééne drift ontfoken,
En neigen dankbaar 't gretig oor.
De zegels der Natuur zijn voor hun opgebroken;
Der eeuwen duister zien zij door.

Hunn' leerzucht weidt langs de Idumeefche stranden;
Zij gaart gebloemte in 't Attifch' veld;
Het roemrijk' Latium ontfluit haar zijn' waranden,
Daar gouden ooft in zwelt.

Zoo vormden VENEMA'S en BIJNKERSHOEKEN
Hunn' jongheid; zoo wies HEMSTERHUIS
En ZWIETEN op; zoo fleep zich 't brein der Mus-
SCHENBROEKEN, —
Het fijn vernuft van RUIJSCH!

Gij, gaaf eens Gods, met onzen druk bewogen, —
O KONING! zie van uwen troon!
Aanschouw in hen, — in 't nut van hun erkentlijk
pogen, —
Uw weldaad, en uw Loon!

A. C. W. STARING.

1815-37
Julian 470
3.3.84

De eerste der twee is de ...
De tweede der twee is de ...
De derde der twee is de ...

De eerste der twee is de ...
De tweede der twee is de ...
De derde der twee is de ...

De eerste der twee is de ...
De tweede der twee is de ...
De derde der twee is de ...

De eerste der twee is de ...
De tweede der twee is de ...
De derde der twee is de ...

A. C. N. STANING

